POLIROM

Emir Kusturica

Străin în căsnicie

BIBLIOTECA POLIROM

Emir Kusturica

Străin în căsnicie

Traducere din limba franceză şi note
de Mădălin Roşioru

POLIROM
2015

Emir Kusturica, *Étranger dans le mariage*
Copyright © 2015 by Emir Kusturica
All rights reserved
© 2015 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-5696-7
ISBN PDF: 978-973-46-5697-4
ISBN print: 978-973-46-5510-6

Coperta: Carmen Parii
Foto copertă: © Porechenskaya/Depositphotos.com

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

EMIR KUSTURICA s-a născut în 1954 la Sarajevo, unde şi-a petrecut copilăria şi adolescenţa. În 1978 a absolvit Academia de Arte Dramatice din Praga (celebra FAMU) şi a devenit în scurt timp unul dintre cei mai apreciaţi regizori sîrbi. Este cunoscut publicului datorită filmelor sale: *Ce mai ştii de Dolly Bell?* (1981), *Tata în călătorie de afaceri* (1985), *Vremea ţiganilor* (1988), *Arizona Dream* (1993), *Underground* (1995), *Pisica albă, pisica neagră* (1998), *Viaţa e un miracol* (2004), *Promisiunea* (2007). A fost premiat cu Leul de Aur la Festivalul de Film de la Veneţia şi de două ori cu Palm d'Or la Festivalul de Film de la Cannes. De asemenea, din 1999, de la lansarea albumului muzical *Unza Unza Time*, face turnee internaţionale împreună cu trupa sa, The No Smoking Orchestra. Cartea de memorii *Unde sînt eu în toată povestea asta?* (Polirom, 2015) a reprezentat debutul lui editorial.

Numai vai şi-amar

Dragan Teofilović era poreclit Zeko – iepuraş – fiindcă iubea la nebunie morcovii, dar nu numai. Ochii lui mari erau în stare să vadă ceea ce puţini oameni din Travnik[1] remarcau. În ziua de 8 martie 1976, rezemat de un felinar, Zeko era foarte departe de a-şi închipui întorsătura pe care avea s-o ia viaţa lui. În timp ce se uita ţintă la neonul care se aprindea pe strada 29 noiembrie, o întrebare îl necăjea: de ce, de cinci ani deja, taică-său uita sistematic că pe 9 martie era ziua lui de naştere? Tatăl lui, Slavo Teofilović, căpitan clasa întâi[2], era cunoscut în Travnik pentru cei treizeci de metri pătraţi de dale mici şi cele zece kilograme de adeziv pe care nu i le plătise niciodată unui amic, căci habar n-avea cum!

În vreme ce băieţii de seama lui şi de pe strada lui băteau mingea pe maidan, iar ofiţerii se pregăteau pentru balul de 8 martie din căminul JNA, Zeko îşi desprinse privirile de la felinar, îndreptându-şi-le spre intersecţie şi spre podul de cale ferată.

Ah, se gândea el, dacă aş putea face să dispară din calendar ziua de 9 martie, aş avea o viaţă mai uşoară!

Dar acesta nu era singurul lui prilej de suferinţă. I se părea de-a dreptul de nesuportat să vadă cum unii aruncă pe fereastră din maşini ambalaje goale de grisine, pachete mototolite de ţigări şi tot soiul de resturi. În aceeaşi clipă, văzu o *fića*[3] gonind cu peste 60 km/h, rezervându-i, fără nici o îndoială, o surpriză neplăcută. Aveau fie să-l înjure, „Ce beleşti ochii, bulangiule?!“, fie să-l bombardeze cu porcării. Un claxon, şi prin geamul-fluture ţâşni o mână legănând un pachet gol pe care scria „Bronşi, coşarul gâtlejului“!

— Tâmpitule! De ce-mi murdăreşti oraşul?!

Şi se repezi pe urmele maşinii agitând pachetul cu o mână ameninţătoare, adunând apoi pe drum şi alte gunoaie, pe care le aruncă într-un container. Totuşi, îl liniştea gândul că, mai demult, în aceeaşi intersecţie situaţia era cu mult mai rea.

Până în 1975, Ćiro, conductorul trenului care trecea pe pod, acţiona fluierul locomotivei şi trenul scuipa un abur încărcat de funingine. Dacă bătea vântul, toate

rufele întinse la uscat din împrejurimi se murdăreau cât ai zice peşte. Zeko nu îngăduia să se întâmple aşa ceva şi pe balconul familiei Teofilović. În unele zile, Ćiro împroşca întreaga stradă, în timp ce alţii aruncau gunoaie din maşini!

Ce era de făcut? Să coboare să cureţe strada, sau să se repeadă pe balcon, să pună rufele la adăpost, în cameră?

Chiar şi în clipele cele mai rele, Zeko ştia să decidă ce era mai bine.

Lăsa baltă gunoaiele, se năpustea pe balcon să adune cearşafurile şi cămăşile tatălui, împiedicând astfel enervarea zadarnică a mamei. Cât despre curăţenia din intersecţie, avea să-i vină şi ei rândul, mai târziu.

Uneori, vântul îl lua pe nepregătite şi rostogolea gunoaiele în râul Lašva, ceea ce-l scotea din minţi pe Zeko. Primăvara, când vedea pungi de plastic multicolore agăţate de crengile copacilor de-a lungul râului, i se părea crâncen – îi amintea de zidurile cazărmii Petar Mećava[4], unde lucra tatăl lui. Înarmat cu un băţ, se repezea atunci şi snopea frunzişul în bătaie. Văzând că nu izbuteşte să desprindă pungile, pe care le ferfeniţea şi le încurca şi mai tare, continua să lovească îndârjit, până rupea crengile.

Dacă mă vede cineva, îşi spunea, sigur o să creadă că m-am ţăcănit!

Dar oricât de chinuită era viaţa lui Zeko, avea şi o parte de duioşie: un confident, căruia băiatul i se putea destăinui.

Într-o cadă trasă pe linie moartă în subsolul blocului lor cu patru etaje, sub apartamentul familiei Teofilović bolborosea un crap cumpărat de căpitan pentru *slava*[5] pe care o sărbătorea discret în decembrie. Pe zidul din beton de deasupra căzii era prinsă într-un cui o plăcuţă de lemn pe care scria cu cretă: „Numai vai şi-amar“.

Fratele mai mare al lui Zeko, Goran, aştepta febril ceasul în care, în sfârşit, avea să poată jura pe capul răposatului său tată. Nerăbdarea asta îl făcea vedetă pe strada 29 noiembrie. Mai trebuia, bineînţeles, să aştepte să moară căpitanului Slavo. În discuţiile lui cu fratele mai mic, Goran nu ascundea cât îl exaspera reaua-voinţă a tatălui lor.

— De-ar crăpa odată babacul!

Zeko însă nu împărtăşea cruzimea fratelui său.

— Se gândeşte la toate, nu vezi? i-a răspuns el. Încă din martie face rost de peştele de care o să aibă nevoie în decembrie. Mişto idee, nu?

— Ce vorbeşti… Pe degeaba l-a luat!

— Cum adică… pe degeaba?

— Simplu ca bună ziua. A învârtit ceva cu tatăl unui soldat, ca fiu-său să se întoarcă la Novi Sad la sfârşit de săptămână! Chiar nu pricepi nimic, frăţică?

— Adică ce?

— Şi-ar vinde şi găozul numa’ ca să ia ceva pe gratis!

Zeko coborî tiptil la subsol, asigurându-se că nimeni nu o lălăia prin preajmă. Închise răsuflătoarea şi-şi trase o mască de înot. Înainte să se lase pe fundul căzii, îşi

bägă tubul în gură. În sfârşit, îşi cufundă capul sub apă, apoi corpul. Doar picioarele îi ieşeau, agăţate încă de marginea căzii, când Milijana Gačić, campioană la şah la categoria pionieri din Republica Socialistă Bosnia-Herţegovina, pătrunse în subsol. Scena îi era familiară. Pupilele ei de un albastru noptatic în mijlocul chipului palid, încadrat de păr negru, drept, pieptănat cu grijă *à la* prinţul Valiant, îl contemplau deja de cincisprezece zile. Îi scăpa doar ce anume îşi puteau povesti unul altuia băiatul şi peştele. Milijana se pierdea în presupuneri. Cum altfel, când pe plăcuţa de lemn scria „Numai vai şi-amar“? Dar fetiţa inteligentă nu ceda doar curiozităţii. De zile întregi îl studia pe Zeko, galeşă şi precaută. Deseori i se întâmplase să-l urmărească pe străzile şi pe străduţele din Travnik! De parcă ar fi căzut pradă farmecului său, de îndată ce i se arăta. Pe cât ardea de dorinţă să-l privească în ochi, pe atât de tare se temea de întâlnirea lor. De îndrăgostită ce era, chiar slăbise. În acest răstimp, fidel obişnuinţei lui, Zeko i se destăinuia peştelui baban. Numai din timp în timp crapul deschidea gura, pentru a-i da de înţeles că pricepuse totul. Zeko îi spusese tatălui lui că citise în cartea rusă *Cevengur*[6] că nu din prostie tăceau peştii.

— La oameni, îi răspunsese tatăl, e altfel. Mai ales proştii tac. Peştele n-are nici un motiv să trăncăne. Nu spune nimic fiindcă ştie totul; şi nu fiindcă n-are nimic de zis şi e prost, cum cred unii.

— E crunt la noi în casă, îi explica Zeko crapului. Goran nu speră decât un lucru: să moară tata. Şi mama cu tata sunt la cuţite; ea i-a zis că aşteaptă să se facă mari copiii şi după aia îl lasă şi-şi ia lumea-n cap fără să spună cuiva unde pleacă pentru că lui nu-i pasă decât de curul lui. Mie mi se pare că nu-i chiar aşa. Tata e un bărbat grozav. Ştii, crapule, e caraghios: din afară, ai zice că-i un zeu; dar pe dinăuntru e un nefericit. E ca un pat de soldat întins perfect, dar pe o saltea ruptă, roasă toată de molii şi de şoareci. Şi-n mintea mea la fel, totul se face fărâmiţe, cum face-un şoarece când intră-n nişte brânză!

Milijana se retrăsese la timp. De obicei, la sfârşitul întrevederii, crapul executa câteva sărituri din apă, dându-i de înţeles lui Zeko că-i fericit că nu era singur.

„Martie te înmoaie şi te răzbeşte“, spuneau bătrânii când primele zăpezi prindeau să se topească. Puţin conta dacă aşa stăteau lucrurile, în Bosnia-Herţegovina o droaie de locuitori nu supravieţuiau trecerii bruşte de la iarnă la primăvară, iar Zeko detesta luna martie. Înţelesese că ziua lui de naştere era uitată din cauza lui 8 martie, ziua femeii. Totuşi, în timp ce mâncau de prânz, relansase dezbaterea, în răspăr:

— De ce nu există şi ziua bărbaţilor? o întrebase pe maică-sa, Aida.

— Fiindcă, pentru bărbaţi, ziua lor e-n fiecare zi.

— Dar de ce 8 martie şi nu o altă zi?

— Ca să-i dea lui Slavo motiv să uite de ziua ta! rânjise Goran.

Şi, şi în acel an, familia Teofilović plecă la plimbarea solemnă de 8 martie. Aida şi

Goran nu suflau o vorbuliţă, convinşi că aşa era mai bine: la cel mai mic cuvinţel rostit, Slavo ar fi slobozit cel puţin o sută de teorii capabile să contrazică tot ce s-ar fi spus! Pe neaşteptate, Zeko se repezi pe terasament la vale, bleotocărind până în Lašva. Şi se trezi la jumătatea curentului, cu apa până la glezne. Nădăjduia să-i atragă astfel atenţia tatălui său.

— De ce nu se-nţeleg oamenii să cureţe râul, dacă tot e singurul pe care-l avem? îl întrebă el.

— Ieşi de-acolo, să nu te-alegi cu vreo pneumonie! Dar chiar trebuie să-ţi bagi nasul unde nu-ţi fierbe oala?! strigă Aida, îngrozită de gândul că tocmai fiul ei e premiantul clasei.

— Câte mai are şi băiatul ăsta în tărtăcuţă!

Zeko zări o stâncă impunătoare semeţindu-se în mijlocul râului. Nepăsător la vorbele maică-sii, se uita ţintă la suprafaţa apei, încreţită de adierea vântului, şi la pietricelele pe care le întrezărea la picioare.

Sub pietrele astea de râu, îi trecu lui prin minte, există un pat de stâncă fără putinţă de clintit. Ca în familia mea: tot tragem nădejde c-o să ne fie mai bine, dar ceva greu ne târăşte la fund şi ne împiedică să ne clintim…

La cea de-a doua somare a mamei lui, Zeko ieşi din râu. Aida îl descălţă, îi fricţionă degetele de la picioare şi-i încălzi tălpile cu răsuflarea ei. Zeko aştepta un gest din partea tatălui.

— Slavo, bietul meu prieten… De ce nu-ţi strângi copilu-n braţe? N-o să-ţi pice mâinile!

— Nu e sănătos!

— Ce adică, să-ţi îmbrăţişezi fiul?

— Viruşi invizibili fac prăpăd în lume. Nu doar ruşii şi americanii, cum cred unii. Şi din pricina lor va veni sfârşitul lumii!

— Dacă se sfârşeşte cu lumea asta, nu-i mare pierdere! Hai, ia-l în braţe…

Lazo Drobnjak, colonelul care comanda cazarma Petar Mećava, suferea din cauza infertilităţii soţiei lui. Greu încercaţi de asta, pătrunseră împreună în căminul JNA. Când înţelese că întâlnirea cu căpitanul Teofilović era inevitabilă, colonelul abia îşi stăpâni mânia. Desigur, militarul Teofilović îl călca pe nervi, dar omul şi mai abitir. Ştia că Slavo ţinea la el acasă hainele de civili ale soldaţilor din Kragujevac, ca aceştia să se poată schimba la sfârşit de săptămână înainte de a merge la băut şi la sucit minţile fetelor pe la baluri. Odinioară, toţi o ştergeau în oraş, cel mai adesea când la cazarmă era de serviciu Slavo. Acesta înlesnea poate exprimarea unui patriotism local şi ataşamentul faţă de o regiune, dar mai ales aducea atingere reputaţiei cazărmii şi a comandantului ei. Ca să fim cinstiţi, colonelul Drobnjak i-ar fi putut ierta căpitanului clasa întâi lipsa de

responsabilitate, dar nu-l suporta pe om. Într-o zi, în timpul manevrelor pe înălţimile muntelui Golija, fără să se oprească din rotitul paharului cu vin între degete şi fără să-şi dezlipească privirea de la o pată de pe faţa de masă, îl întrebase:

— Omul se trage din maimuţă, nu-i aşa, Slavo?... După capul tău, în ce se va transforma omul?

— Uite o întrebare pentru cine are câte ceva prin tărtăcuţă! Nu pentru pifani ca noi!

— Cred că la următoarea evoluţie omul se va transforma în cal.

— În... cal? De unde ştiţi, domnule colonel?

— E destul să mă uit la tine, Slavo. N-am nici o îndoială.

— Să vă uitaţi... la mine?

— Eşti un cal, Slavo, şi încă unul adevărat! Din herghelia... ah! ah! ah! De la Lipica[7]. Un cal de paradă...

Colonelul începu să necheze. A râs şi a tuşit aşa de tare, că fu gata-gata să se sufoce. Atunci a fost îmbarcat într-o *campagnola*[8] şi dus la infirmerie ca să fie pus la oxigen şi să i se regleze respiraţia.

Slavo nu a rămas dator. A debitat sumedenie de poveşti pe socoteala lui Drobnjak, mai ales la *kum*[9]-ul lui care lucra pentru KOS[10]. Şi, de fiecare dată când colonelul dădea peste căpitan în cazarmă, începea să necheze mai tare sau mai încet, după toane.

În timp ce urcau scările largi spre sala cea mare a căminului JNA, Drobnjak îi distra pe alde Teofilović: necheza ca o mârţoagă. Cu un zâmbet amar până la urechi, Slavo se amăgea cu gândul că nici Aida, nici copiii lui nu ştiau despre ce era vorba.

Turneul de şah simultan pe care marele maestru Gligorić îl disputa împotriva militarilor şi civililor din Travnik impunea respect şi tăcere: nici un zgomot în afara celui făcut de paşi pe parchetul scârţâitor şi a ciocnirii pieselor de pe eşichiere. Printre jucătorii dispuşi în cerc se găsea şi Milijana Gačić. Privirea i se întâlni cu a lui Zeko în clipa când Gligorić muta o piesă. Ea îşi lăsă ochii în jos, zorindu-se să blocheze atacul, apoi privirea fetei îşi luă zborul din nou, cu şi mai mult avânt, către Zeko. Când marele maestru îşi dădu seama că Milijana juca în dorul lelii şi că nu-l pierdea pe băiat din ochi, îşi lăsă degetele să aştepte deasupra pieselor, jucă rapid mutarea următoare şi trecu la masa de alături. Descumpănit să simtă privirea Milijanei asupra lui, Zeko o şterse în la celălalt capăt al sălii, pe podiumul unde se adunase corul şcolii. Iată ocazia mult visată să facă cunoştinţă, Milijana o ştia. Părăsi masa, străbătu sala cu paşi mari şi îl opri pe Zeko în momentul în care el punea piciorul pe estradă.

— Te cunosc!

— Mare scofală!

— Şi chiar de multă vreme!

— Şi ce treabă am eu cu asta?!

— Îmi place de tine.

— Ce?! Nu vezi că toată lumea se uită la noi?!

Zeko se pierdu în cor, iar Milijana se întoarse la masa ei unde Gligorić o aştepta zâmbind. Marele maestru era uluit. Studia eşichierul şi nu-şi credea ochilor – dată fiind poziţia pieselor pe tabla de şah, partida era nulă! Era pat! Când se convinse pe deplin, bătu din palme. Întreaga asistenţă aplaudă performanţa Milijanei Gačić – toată lumea în afară de Zeko, care, ascuns în ultimul rând al corului, aştepta cu nerăbdare să înceapă şedinţa solemnă şi să se intoneze imnul naţional, „Hej, Slaveni“.

Pe 9 martie 1976, Aida Teofilović se trezi cu o migrenă puternică – după vinul prost şi scena făcută soţului ei în seara zilei precedente, la cămin. De ziua femeii, Aida profitase de ocazie ca să-i servească lista completă cu tot ce îndurase din pricina lui în ultimii cincisprezece ani. Femeia deschise încet uşa delicat şi pătrunse în camera băieţilor. De îndată ce ridică storul, lumina inundă cămăruţa. Zeko se ridică vioi pe pat, deschise ochii şi strigă, uitându-se cruciş:

— Iar o să-ntârzii la şcoală la prima oră!

— Ba nu, prostuţule! E duminică şi e ziua ta.

Îi mângâie părul şi îi oferi cadoul ei.

În drum spre bucătărie, Zeko îmbrăcă puloverul azuriu împletit de mână. Reflexia din oglindă îl făcu să zâmbească. În bucătărie, Goran îi dărui cadoul lui: nişte batoane mici de ciocolată, învelite în hârtie cerată. Fără să mai aştepte, Zeko o tuli să cumpere pâine, la douăzeci de metri mai în jos, pe stradă.

Aida alergă până la uşă cu un fâş.

— O să răceşti, pune ceva pe tine! E frig afară!

Întors cu pâinea, Zeko îşi tăie un sfert, pe care şi-l îndesă în gură alături de batonaşe – toate cinci. Pâine cu ciocolată – ospăţul lui… Îşi înfipse dinţii în cadoul de aniversare şi exclamă:

— Nimic nu e mai bun pe lume!

După micul dejun, se apucă de treabă. Duminică sau nu, ceea ce avea de făcut trebuia să urmeze o anumită ordine. Aprinderea lămpii cu gaz cerea o întreagă artă. Reglarea intrării şi a ieşirii aerului nu era o sarcină dintre cele mai uşoare. Trebuia suflat în tubuleţ cu gura. Dintr-odată, ciocolata din cadou căpătă gust de petrol. Zeko umplu recipientul lămpii şi, în timp ce se întreba în sinea lui dacă taică-său avea să uite o dată în plus de aniversarea lui, o picătură de gaz căzu pe cadoul de la maică-sa.

Aida, în privinţa asta, cu siguranţă… o să te-apuce căldurile niţel! îşi spuse el.

Şi se aplecă în bucătărie cu dezinvoltura unui Charlot arătându-şi nasul la colţul unei case, cu braţul bine ascuns, ca maică-sa să nu observe pata care i se lăbărţa pe mânecă.

De când taică-său cumpărase un Wartburg, vecinii de la primul etaj constataseră că ţânţarii din împrejurimile blocului dăduseră bir cu fugiţii. Când pornea motorul în doi

timpi, degaja un asemenea nor de fum, că întuneca tot parterul şi ucidea orice insectă până la primul etaj. Slavo susţinea că lucrurile nu erau niciodată prea curate şi că un Wartburg nou-nouţ nu trebuia scăpat din ochi.

Wartburgul era la locul lui, iar Zeko foarte hotărât să laude încă o dată înţelepciunea tatălui.

— Ce şmecher poate să fie Slavo! Parchează sub felinar, drept în lumină, şi hoţii, când văd lumina, îşi iau tălpăşiţa!

— Ia spune, frăţică… Tu eşti prost sau te faci?

— Prost… eu?

— Slavo e un cretin!

Şi în ziua aceea aniversară, sosise clipa să-şi dea pe faţă gândurile dinaintea crapului. Zeko era în josul scărilor, când, în faţa intrării la subsol, o văzu pe Milijana barându-i drumul, cu un buchet de trandafiri albi în mână.

— La mulţi ani!

— Ce treabă are campioana la şah a Republicii Socialiste Bosnia-Herţegovina la „Numai vai şi-amar“?

— Nu aşa se pune problema.

— Dar cum?

— Te ador şi-ţi doresc aniversare plăcută. Sunt gata să fac orice pentru tine.

Acestea fiind spuse, fetiţa se făcu nevăzută. Zeko nu ieşi după Milijana, se pregătea să pună la punct anumite lucruri cu ea. Nimeni n-avea dreptul să intre la „Numai vai şi-amar“. Nici măcar tatăl lui, a cărui iubire se străduia s-o câştige de atâta vreme. Dar pentru o mângâiere în treacăt sau un pupic, ar fi gata să lase de la el. Gândindu-se la construirea casei lor de la ţară, la Donja Sabanta, pe Zeko îl lua cu ameţeală.

Wartburgul era neîncăpător pentru a transporta toate materialele necesare. Din două în două duminici, când Slavo nu era ofiţer de serviciu, alde Teofilović plecau spre Serbia. În apropiere de Sarajevo, maşina făcea deja un popas şi tatăl aduna bolţari, cărămizi sparte, ciment, ţigle de care alţii se descotorosiseră, şi le îndesa în portbagaj. Închidea capota cu chiu, cu vai şi, cum ajungea la următoarea groapă de gunoi, le încărca braţele Aidei, lui Goran şi lui Zeko cu materiale din cele mai diverse, cât puteau duce. Pentru familia Teofilović, oprirea la cafeneaua Semafor din munţii Nišića nu era trăită ca un răgaz normal. Sub comanda lui Slavo, celorlalţi li se părea că sunt infanteriştii lui şi străbăteau drumul până la Donja Sabanta ca pe-o operaţiune militară. Aida, Goran şi Zeko se dădeau jos din maşină, se împleticeau, tuşeau şi se chinuiau să-şi vină în fire. Cu mare grijă, descărcau materialele şi le piteau în spatele veceurilor ţărăneşti, sperând că nu le va fura nimeni până la întoarcerea lor.

Autostrada Belgrad-Niş era curată belea pentru Slavo. Când zărea un loc interesant

cu materiale de construcţii abandonate, se abţinea cu greu să frâneze brusc, de teamă să nu provoace o coliziune în lanţ. Apoi, ca într-o expediţie în vreme de război, oprea maşina şi, cu impetuozitatea combatantului care porneşte la atac, comitea infracţiunea – gata de moarte, băga în marşarier. Pe timp de pace, astea erau momente de aţâţare maximă pentru căpitanul clasa întâi. În timp ce dădea înapoi astfel, îşi închipuia mai uşor materialul de construcţii încastrat în zidurile casei lui de la ţară. Pe trei sferturi aşezat, privind pe deasupra materialelor şi a capetelor membrilor familiei lui, lăsa Wartburgul să meargă în zigzag, păstrând totuşi traiectoria până la depozitul detectat. Atunci, ca un cercetaş cu misiunea îndeplinită, Zeko îşi lăsa bucuria să izbucnească:

—'Colo-şa, tată! O grămadă de materiale… singurică!

Înălţându-şi capetele din grămada de cărămizi sparte, Aida şi Goran schimbau o privire uluită:

— O grămadă… singurică?!

— …Da, acolo!

Zeko indica locul şi aştepta să apară în oglinda retrovizoare clipitul cu subînţeles al tatălui, care l-ar răsplăti pentru izbânda misiunii.

După ce îndesau „grămada singurică" în Wartburg, maşina se preschimba în submarin care risca în orice clipă să eşueze pe fundul mării şi să-şi lipsească ocupanţii de oxigen. Aida, văzând că lui Goran şi lui Zeko li se tulbură privirile, cu mari sforţări izbutea să-şi elibereze una dintre mâini ca să coboare geamul. Condiţiile grele ale acestui mers înainte şi înapoi îi făceau pe toţi să piardă noţiunea timpului. Cât despre cea a spaţiului, mai bine să nu vorbim. Când numărul de înaintări şi de întoarceri îi depăşea speranţele, iar ai lui erau cuprinşi de toropeală, Slavo o dădea pe citate:

— „Doi paşi înainte, un pas înapoi". Aşa grăia marele Lenin!

Dar, conform estimării Aidei şi a fiilor ei, familia executa mai degrabă doi paşi înainte, doi paşi înapoi; sau, ca să fim şi mai exacţi, în mod evident nu se deplasa deloc. La sosirea în Donja Sabanta, socoteala nu era contrazică decât de pupăturile pe repede-înainte cu bunicul şi cu bunica, părinţii lui Slavo, şi de scurtul răstimp necesar lui Slavo ca să agaţe de zidul casei de ţară o pancartă datând din cel de-al Doilea Război Mondial, care vestea: „Teren minat. Pericol de moarte".

Fiindcă Slavo se temea, mai presus de orice, c-ar putea fi furat.

După aceea, căpitanul se zorea să se întoarcă în Travnik, la serviciu. În amintirea lui Zeko şi în geamul dinapoi al Wartburgului nu mai rămâneau decât privirea tristă a mamei lui Slavo şi binecuvântarea bătrânului la plecarea fiului, cu nora şi nepoţii. După ce bunica azvârlise un jambon în Wartburg, şi în capul lui Zeko, timpul se preschimba într-o bulboană.

Ca pentru a-i scăpa, Zeko intră în bucătărie ascunzând pata de petrol care îi

murdărea mâneca puloverului. Semăna cu Vukotić, atacantul de la Partizan Belgrad, care trăgea în jos de mânecile tricoului când era hotărât să câştige un meci. Aida îl anunţă că tatăl lui trimisese un curier militar cu un mesaj.

— Vrea să ne vadă pe toţi la cazarmă până într-o oră! Spune că ţi-a pregătit un cadou.

— Nu…

— Citeşte dacă nu mă crezi…

— Goran pretinde că ieri-seară l-ai prelucrat ceva de speriat, zise Zeko.

— Trage-ţi vesta pe tine. N-ai tu treabă cu asta.

— Poate, dar fără tine nu şi-ar fi amintit niciodată de ziua lui!

— Goran, mai taci! A scris că a pregătit ceva de neuitat.

— Îmi închipui cam ce poate fi… o bicicletă! strigă Zeko.

Însufleţit, roşu în obraji, el o apucă primul pe calea ferată pe care Ćiro lega odinioară Sarajevo de Travnik. Goran îl urma. Aida încheia şirul. Era fericită: în sfârşit, soţul ei avea să-i facă pe plac fiului. Acesta, febril, nu izbutea să-şi închipuie un cadou oarecare.

— Dacă are de gând să se răscumpere, zise Goran, va trebui să-şi spargă puşculiţa!

Lui Zeko îi trecu prin faţa ochilor fotografia pe care fratele maică-sii i-o arătase: o maşină cu pedale.

Sau poate…, se gândi, un avion care se întoarce cu cheiţă, care decolează şi aterizează aşa, ca o floare. Sau, de ce nu, un pui de câine-lup…

Aida îi urma cu greutate. De la balul din ziua precedentă, se simţea mânjită; prea multa băutură şi toate câte i le aruncase lui Slavo în obraz.

— Bărbaţii ăştia… merită să le dai peste nas! repeta ea.

Fără să-i piară zâmbetul de pe buze din cauza asta.

— Staţi, măi copii… nu mai pot… Pentru numele lu’ Dumnezeu, nu mai fugiţi aşa!

Ai fi putut zice că alergatul pe traversele căii ferate dezafectate era o joacă, o mică sărbătoare pentru familia Teofilović, o înviorare pe care Slavo o înfăptuia în existenţa lor, făcându-se şi el om serios şi oferind un cadou de aniversare.

— Dacă nu-i măcar un velier, poate să crape!

— Ajunge! strigă Aida bălăngănindu-şi poşeta ca să-l pocnească pe Goran, care abia apucă să se ferească.

Zeko se gândea că drumul până la cazarmă n-avea nimic de-a face cu expediţiile lor la Donja Sabanta. Din toate punctele de vedere, timpul se scurgea fără să fie suspendat de ideile tatălui său ori de-ale lui Lenin. Putea fi auzit la fel ca vântul care îi vâjâia în urechi. Un sentiment de nelinişte blândă îi lua în stăpânire trupul.

Un fruntaş tânăr făcea de planton în faţa cazărmii Petar Mećava. Când familia Teofilović ajunse în dreptul lui, el îi mângâie părul lui Zeko, zâmbind larg.

Semn bun, îi trecu prin minte băiatului.

— Cum o mai duceţi, tovarăşă Aida? întrebă soldatul.

— Foarte bine. Muncim pentru patrie!

Şi făcu semn spre copii.

O *campagnola* îi conduse către un hangar. Pe cerul de deasupra cazărmii zburătăceau gaiţe. Maşina opri în faţa hangarului, iar soldatul cel tânăr îl ajută pe eroul zilei să coboare. Poarta greoaie a hangarului se deschise, iar căpitanul Slavo Teofilović îşi făcu apariţia. Arătă spre patru tancuri T-84 în staţionare.

— Dragă familie, bine ai venit!

Încântat, Zeko îşi privea tatăl.

Cu siguranţă cadoul va semăna cu focul de artificii de ziua Republicii! îşi spuse el.

Deodată, tatăl îl înşfăcă de mână pe Zeko şi îl trase spre unul din tancuri. Cu răsuflarea tăiată, băiatul se uita ţintă în ochii lui Slavo. Se apropiară de maşinărie. Un soldat cu cască de tanchist îşi scoase atunci capul prin trapa care străpungea blindajul şi urmă un al enşpelea salut militar. Slavo îl desprinse pe Zeko de pe pământ şi i-l dădu în primire soldatului, care îl recuperă în braţele lui robuste, după care îl depuse cu delicateţe în măruntaiele tancului. Zeko se aşeză alături de tanchist. Toată familia veni să se aplece deasupra trapei, Zeko văzu căpăţâna fiecăruia ivindu-se. Fără să clipească, urmări mâna soldatului în toate gesturile ei, cum se ridică şi coboară întrerupătorul de pe tabloul de comandă. Apoi soldatul îl strânse tare de braţ pe Zeko şi îi arătă butonul roşu de pornire. Zeko îşi întrebă tatăl din priviri. Cu un semn generos din bărbie, Slavo încuviinţă, iar băiatul apăsă butonul. De îndată, motorul începu să huruie, Zeko simţi tăria cailor-putere care, în pofida cuirasei blindatului, îi făcură să vibreze tot corpul – al lui, dar şi al fiecărui membru al familiei Teofilović. Pradă unei forţe incomensurabile, totul tremura, oţelul fremăta, Zeko tresărea, aidoma obrajilor sau inimii lui! Fără să ştie de ce, imaginea Milijanei Gačić îi apăru brusc. În faţa ochilor, în mijlocul trepidaţiilor, se contura Milijana; lui Zeko îi plăcea cum îi stătea părul, ochii ei îl încredinţau că e aievea.

Slavo se întoarse către Aida, îşi coborî privirea spre Zeko, întinse braţele spre el.

— Dragan, fiul meu, la mulţi ani! zise căpitanul.

Băiatul nu auzi. Buimăcit de puterea motorului, îşi aştepta cadoul, crezând că apăsatul pe butonul roşu era semnalul pentru începerea bucuriilor. Nu pricepuse că sărbătoarea se terminase deja.

Alde Teofilović se întoarseră acasă în linişte.

— Goran…, zise Zeko. Ce-o să se aleagă de viaţa mea, cu asemenea aniversări?

— La anul, n-o să mai scapi… Te califici să tragi o dată cu puşca cu aer comprimat!

— Viaţa mea nu face o ceapă degerată…

Zeko o luă la fugă pe fosta cale ferată ca să ascundă de fratele lui lacrimile care i se

scurgeau pe obraji şi ca să-i lase pe ceilalţi departe, în urmă.

Viaţa nu valorează nimic, se gândi el. Numai vai şi-amar, asta e tot…

Inima i se încălzea pe măsură ce chipul Milijanei Gačić pătrundea într-însa. Ca s-o spunem pe-a dreaptă, Zeko făcea lista cu toţi cei care-l iubeau, ceea ce-i îngăduia să-i scoată de pe ea pe toţi cei care nu-l iubeau. Ca să clarifice totul. Maică-sa? Neapărat, fiindcă era maică-sa! Frate-său? E un frate, iar afecţiunea dintre ei nu se manifesta decât atunci când era atacat pe stradă. Deci nu. Taică-său? Nu se iubea decât pe sine. De tăiat. Ceea ce falsifica totul. La urma urmei, nu mai rămânea decât… Milijana. Iar ea nu conta nici cât negru sub unghie…

Dinspre o casă de pe marginea căii ferate urcară în văzduh nişte hămăieli. Zeko se opri şi riscă o privire peste gard. În timp ce-şi ştergea lacrimile cu capătul mânecii, un câine-lup tocmai se zbătea să se descâlcească dintr-un lanţ grosolan. Să fi fost unul dintre câinii care încă n-au acceptat că n-or să fie niciodată lupi? Ditai dihania, murdar, cu o căpăţână uriaşă, mârâia ca un turbat. Părea periculos – ceea ce, în sine, nu însemna nimic. Amuşinând o prezenţă omenească, câinele îşi făcu vânt pe labele din spate, să vadă cine încearcă să-l ia prin surprindere, dar rămase neputincios pe pământul crăpat. Fiindcă nu-l lasă sufletul să vadă animalul cum se chinuie, Zeko se grăbi şi trase de lanţul încurcat în jurul lui. Câinele încetă să se mai zbuciume şi, ridicat în patru labe, se răsuci brusc; cu botul lângă pământ, îşi înfipse colţii în piciorul lui Zeko. Băiatul urlă de durere. Paralizat de frică, nu slăbi din ochi fiara, care continua să mârâie. De atâta tras şi răsucit, lanţul sfârşi prin a se rupe. Eliberat de orice piedică, cu toate cele patru labe pe pământ, câinele înaintă spre Zeko, care dădea înapoi. Brusc, copilul îşi pierdu controlul vezicii şi un val de urină o luă la vale de-a lungul piciorului. Pas cu pas, Zeko bătea în retragere în curte, când auzi vocea Aidei:

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, ieşi de-acolo! Repede!

Goran fu cel mai practic, smulse o ţambră din gard, în care fusese înfipt ditamai cuiul. Dar tocmai când se strofoca să-l miruiască pe câine, dihania se repezi la Zeko şi-l mai muşcă o dată; acum, de buca stângă. Slavo, care rămăsese lângă gard, privea întreaga scenă fără să sufle o vorbă. Aida îl trase repede pe Zeko de vestă şi, dintr-o lovitură, Goran înfipse cuiul între ochii fiarei.

— Numai un tăntălău se poate lăsa muşcat de două ori de-un câine legat! decretă căpitanul Slavo.

Întors acasă, după ce trecuse pe la dispensar pentru o injecţie antitetanos, Zeko auzea continuu ecoul sentinţei tatălui: „Numai un tăntălău se poate lăsa muşcat de două ori de-un câine legat!“. Era convins că fraza avea un sens ascuns, dar nu căuta să-l desluşească. Tăntălăul era, cât se poate de limpede, el, Dragan Teofilović. Iar cel mai rău era că tocmai taică-său credea asta.

În seara aceea, Zeko o lălăi mai mult decât de obicei. Uită să mai iasă din cada plină

cu apă caldă, prelungi spălatul pe dinţi, apoi examinatul în oglindă. În cele din urmă se aşează în pat şi, tăcut, se uita ţintă în tavan. Lângă el, Goran citea dintr-o revistă ilustrată.

— Viaţa nu se schimbă, la fel ca fundul unui râu?

— Ce trăncăneşti acolo?

— Am văzut astăzi. Când suflă vântul, modifică suprafaţa apei, dar la fund nimic nu se clinteşte.

— N-am înţeles o iotă…

— Eu, unul, vreau să schimb totul.

Goran nu simţi deznădejdea frăţiorului său, altfel i-ar fi vorbit. Zeko aşteptă ca toată lumea să adoarmă şi coborî la „Numai vai şi-amar“. Muşcătura câinelui îl durea încă, dar era o nimica toată în comparaţie cu durerea din sufletul lui de copil. Către miezul nopţii, când tot familionul dormea şi, odată cu ei, practic întreg oraşul Travnik, Zeko se sculă din pat. Luase o decizie: avea să facă ultima lui vizită la „Numai vai şi-amar“. Coborî în pivniţă fără să mai verifice măcar împrejurimile. Vântul adia răcoros dinspre râul Lašva; un miros neplăcut se strecura prin răsuflătorile deschise. În mod bizar, lui Zeko îi trecu din nou prin minte patul de stâncă încremenit de veacuri pe fundul râului. Nu se grăbi deloc să-şi scoată pijamaua, de parcă nădăjduia în taină să vină cineva şi să-l împiedice să facă o tâmpenie. Îşi aminti imediat povestea celor doi fraţi din cartier. Pe când mezinul se strivise de asfalt după ce sărise de la etajul al cincilea, frate-său, lipindu-şi nasul de fereastră, strigase: „Ce dobitoc!“.

Asta înainte să-l scuipe.

Toată lumea de pe stradă calificase actul acela drept o tâmpenie. Iar acum şi el se hotărâse să comită una. Îşi scoase pijamaua şi izbucni în plâns – dar lacrimile nu-l răzgândiră, totuşi. Privi inscripţia de pe plăcuţă. „Numai vai şi-amar“. Cocoţat pe taburetul de lângă cadă, îşi închise ochii, tremurând din toate încheieturile, de frică şi de frig, amestecate. Din ce în ce mai intens, pe măsură ce clipele se scurgeau. Altfel, poate că ar fi coborât de pe taburet. Aruncă o privire în jur şi sări în apă, dezgărdinând prin aceeaşi mişcare una din buturugile pe care odihnea cada. Sprijinit de buturugă, dulapul cu provizii de iarnă se clătină, uşile se deschiseră, iar borcanele cu condimente se rostogoliră pe jos.

Pe când Milijana Gačić dormea liniştită, se întâmplă un lucru de necrezut: o oală plină de roşii se sparse, iar acestea începură să se răzleţească pe scări, săltând vioi în faţa uşii ei de la intrare. Pe jumătate adormită, Milijana îşi luă maşinal o haină peste cămaşa de noapte, se încălţă şi porni în urmărirea roşiilor.

Sub apă, cu ochii întredeschişi, Zeko aştepta clipa în care se va sufoca. Neclintit, crapul se uita ţintă la el, aşteptându-i destăinuirile.

— *Numai un tăntălău se poate lăsa muşcat de două ori de-un câine legat!* Tata are dreptate, îi declară Zeko crapului, cât se poate de hotărât să se înece.

În timp ce borcanele de ardei iute se rostogoleau prin pivniţă, iar oţetul inunda podeaua, fetiţa, angajată în partida cea mai importantă a vieţii ei, se năpusti de la parter. Se repezi direct la cadă, văzu crapul bătând din coadă suprafaţa apei în care plutea corpul gol al lui Dragan Teofilović. Înşfăcându-l de subsuori, cu preţul unui efort intens şi al unui geamăt profund, ea scoase trupul inert şi îl întinse pe jos. Lungit pe spate, Dragan nu dădea nici un semn de viaţă…

În 10 martie 1976, la ora unu dimineaţa, Dragan Teofilović şi Milijana Gačić schimbară primul lor sărut. În realitate, era vorba mai degrabă de respiraţie artificială, gură la gură. Tocmai visul fetei îndrăgostite l-a ajutat pe Zeko să se întoarcă printre cei vii. Când îşi deschise ochii, el începu să plângă. Apoi zâmbi când Milijana, încă o dată, îşi lipi buzele de gura lui.

Iubirea orientează destinul cum nu se poate mai bine, cele potrivnice nu ţin o veşnicie. În trecut, Dragan Teofilović cunoscuse zile grele, care se şterseră în faţa altora, mai blânde şi mai senine. Milijana şi Zeko şi-au petrecut vara în partea din amonte, tumultuoasă, a râului Lašva, sărutându-se, urlându-şi fericirea, lovind apa cu mâinile şi picioarele, mâncând sendvişuri unse cu *ajvar*[11], dând cireşilor un rost, apoi agăţându-se de camioanele pline cu fân, strigându-şi numele. Nimic nu mai exista pentru ei în afară de a-şi petrece viaţa împreună! Când nu erau unul cu celălalt, fapt care nu se întâmpla decât noaptea, erau atât de apropiaţi prin gând, că în realitate nu se despărţeau niciodată. La sfârşitul verii, în apropierea unei învolburări a râului, o îmbrăţişare i-a făcut să-şi piardă cumpătul şi au devenit un singur trup.

Dacă iubirea este cea mai mare minune dintr-o viaţă, dacă îi poate călăuzi pe oamenii liberi, din păcate ea nu poate schimba cursul destinului unui militar de carieră. Colonelul Miloje Gačić a fost mutat la Skopje în 14 iunie 1977 – vinerea neagră a lui Dragan Teofilović. Întristarea lui a fost de necuprins. Desigur, învăţase să-şi învingă suferinţele. Dar ştia că nu va mai putea s-o aştepte în fiecare zi pe Milijana în faţa şcolii, dimineaţa la trezire să meargă să cumpere primele chifle şi, într-o pungă, să le atârne de clanţa uşii ei. La ce bun să-şi spună poveşti de adormit copiii, iubirea lui pleca, viaţa era, hotărât lucru, numai vai şi-amar. Dar acum ştia să-i facă faţă.

În staţia de autobuz, în pofida durerii lui, Zeko simţea că de-acum e bărbat. În timp ce colonelul Gačić îşi încărca valizele în lada pentru bagaje, Milijana şi Zeko se ţineau de mână. Zeko vru să-l ajute pe colonelul bun ca pâinea caldă, dar acesta arătă spre fiică-sa cu mâna:

— Ajunge, nu mai e vreme de prostii!

Cei doi copii s-au sărutat atât de mult în spatele autobuzului, că un miliţian care trecea pe-acolo îşi agită arătătorul către ei, cu un aer reprobator. Şi pentru că avertizarea n-a funcţionat, le ceru actele de identitate.

— Suntem minori. N-avem…, răspunse Milijana, fără a-şi dezlipi buzele de-ale lui

Zeko.

— Cât de mult te iubesc! zise băiatul.

— Şi eu! Mai mult decât orice pe lume!

— Îţi datorez viaţa.

— Îmi datorezi un singur lucru.

— Ce anume? Spune-mi…

— O promisiune… O vei ţine?

— Jur!

— Promite-mi că-ntr-o zi mă vei regăsi.

— Când?

— Nu contează când, nu contează unde…

— În ziua în care te voi regăsi, te voi lua de soţie!

Claxonul răguşit al autobuzului şi norul de fum răspândit de toba de eşapament găurită, amestecat cu praful drumului, au format cadrul sonor şi vizual al dispariţiei Milijanei Gačić.

Tâmpenia la care se gândise îl învăţase pe Zeko să ţină cont de împrejurări şi să-şi domolească sentimentele, de fiecare dată când îl apucau tristeţea sau urâtul, chiar când erau insuportabile. De altfel, dacă i-ar fi trecut prin cap să reîncerce, Milijana nu mai era acolo, să-l salveze!

Mutarea lui Slavo în oraşul Mostar i-a turnat untdelemn pe rană. Ce viaţă ar fi dus la Travnik fără Milijana?

După şcoală, lui Zeko îi plăcea să se aşeze pe malul năvalnicei Neretva, să privească învolburările apei şi să trimită mesaje de dragoste într-o sticlă. Spre deosebire de Lašva, Neretva trezea în el sentimente şi gânduri de un alt fel de gravitate: verde, profundă, suprafaţa ei se schimba mereu, pe deasupra unei albii din stânci puternic înrădăcinate, neclintite de mii de ani. Ca destinul să-l poarte într-un curent formidabil, iar vântul, care îi semăna dorinţei, să-i aducă noutate şi să-i schimbe cu desăvârşire viaţa, iată ce-şi dorea! Întocmai cum curenţii şi vântul modificau luciul râului Neretva. Când o va regăsi pe Milijana, se consola el, atunci viaţa va fi veşnică, neschimbătoare.

Mostarul a fost, pentru Zeko, şi revelatorul unei noi trăsături de caracter. După „tâmpenia“ lui, n-a mai schimbat, desigur, nici o privire, necum vreun cuvânt cu taică-său, totuşi îi moştenise capacităţile organizatorice şi rigoarea militară. Când rockerul Ljubiša Racić a venit să cânte în Mostar, Zeko l-a ajutat să pună concertul pe picioare. Pentru Zeko a fost începutul unei noi vieţi. Ca să se facă remarcat fără a fi pe scenă, munca de *road manager* în lumea rock'n-rollului era perfectă. N-a avut loc nici un concert fără ca Zeko să fie omul bun la toate, un organizator al cărui nume a fost pomenit şi la Sarajevo. Iar când formaţia Zabranjeno Pušenje[12] a concertat în Kulušić[13], Zeko a contribuit la primul concert, lăsând o impresie bună.

Noua mutare a lui Slavo Teofilović a coincis cu finalul carierei sale militare. Aceasta s-a sfârşit ca urmare a pregătirilor pentru primirea în Mostar a tovarăşului Tito. Slavo adusese de la cazarmă un drapel iugoslav cât un cearşaf.

— Prindeţi-mi-l bine la colţul clădirii!

Zeko şi Goran s-au executat ascultători. Tatăl lor prevăzuse să-l salute solemn pe mareşal din balconul familiei. Zis şi făcut. Trei zile mai târziu, alde Teofilović, în ţinută de ceremonie, în poziţie de drepţi, aşteptau pe balcon. Totul se desfăşură după ordinele căpitanului clasa întâi. Din Mercedesul lui decapotabil, Tito zări un drapel pus invers şi-l întrebă pe Džema Bijedić[14]:

— Ce mai e şi asta?! Doamne sfinte, doar n-am ajuns în Rusia[15]!

Sancţiunea disciplinară pentru drapelul agăţat de-a-ndoaselea nu a fost singurul eveniment care a pecetluit o carieră militară puţin glorioasă. Ea a curmat şi viaţa laolaltă a familiei Teofilović. După ce Slavo şi-a pus uniforma în cui, certurile lui cu Aida i-au condus către epilog. Apartamentul a fost supus partajului. În mijlocul camerei de zi se înălţau dulapurile care despărţeau spaţiul comun în două – Aida şi băieţii locuiau într-o parte, Slavo în cealaltă. Cum se ivea fostul căpitan, Aida îşi arăta dezaprobarea. Potolită la început, sfârşea în general prin a urla că tocmai căpitanul clasa întâi Slavo Teofilović îi ruinase viaţa. Şi-atunci îşi cântărea eşecul existenţei şi izbucnea. Slavo rămânea de nezdruncinat; nu încerca decât indiferenţă faţă de soţie şi copii. Într-o zi, ieşi să-şi cumpere ţigări şi nu se mai întoarse. Plecase după amantă la Skopje, unde şi-a deschis o firmă de zugrăveli care i-a mers din plin.

Oriunde se prezenta cu muncitorii lui, începea conversaţia cu un „Cine v-a făcut ţigănia asta?...“ Şi, fără să aştepte răspunsul, continua: „Va fi nevoie de cel puţin trei şlefuiri dacă vreţi să arate cumva!“.

Cu figura-i impasibilă, dar tare-n clanţă, Slavo avea mare putere de convingere.

La fel ca în 1976, când, uitându-se ţintă la felinarul cu neon, se dădea de ceasul morţii pentru că nu primise nici un cadou de la tatăl lui, Zeko şedea pe malul râului Sava, în anul acela de război 1993. Era într-o duminică, iar el o legăna pe fiica lui Svetlana. O juristă din Belgrad, Zvjezdana, îi dăruise această fetiţă drăguţă şi blondă. Calmă şi amabilă, Zvjezdana îndura cu stoicism frecventele deplasări ale lui Zeko. O cunoscuse la primul concert din Belgrad al trupei Zabranjeno Pušenje. În preziua căsătoriei lor, tânărul îi declarase totuşi viitoarei soţii:

— Îmi placi, vreau să fii soţia mea. Doar că...

— Doar că... ce?

— Dacă apare iar Milijana Gačić, s-a isprăvit...

— N-o să fie cazul!

Zvjezdana nu-l lua în serios cu adevărat pe Zeko. Totuşi, presimţea ea că un bărbat

aşa de devotat şi de atent ca el îşi putea surprinde cunoscuţii prin decizii pe cât de neaşteptate, pe atât de incredibile.

Cea mai slabă adiere modifica suprafaţa râului şi, în serile acelea toride de august, curenţii aminteau că nici pietrele fortăreţei Kalemegdan, nici oraşul în întregul lui, nimic nu avea trăinicia şi soliditatea aparente. Dar puţin conta că în adânc, sub suprafaţă, temelia rămânea neclintită.

În realitate, fortăreaţa şi oraşul sunt ancorate în albia Savei, se gândea Zeko, iar oglindirea lor în apă este exact ca viaţa mea. Totul ondulează pe apă, se naşte şi dispare în existenţă, la fel cum această imagine se va risipi curând, la apusul soarelui; atunci doar felinarele vor mai luci peste râu. Ceea ce ne văd ochii este adesea seducător! îşi spunea Zeko. Altfel, ar fi cu neputinţă să supravieţuieşti. Fiindcă omul nu-şi potoleşte foamea cu adevăruri crude şi reguli imuabile, ci prin speranţa că se vor vor petrece schimbările în care-şi pune credinţa. Fie. Atâta că viaţa nu-i totuşi făcută din amăgiri şi din speranţe…

Cu astfel de gânduri intră Zeko în acea duminică de august 1993 pe strada Knez Mihailova, împingând căruciorul cu fetiţa lui adormită.

De la destrămarea Iugoslaviei, munca lui de *road manager* fusese puţin câte puţin înlocuită de cea de organizator de campanii de propagandă politică şi electorală. Zeko regreta dispariţia rock'n-rollului. Iar când se întorcea din turneu îi plăcea să se plimbe pe strada Knez Mihailova, fiindcă pe-acolo putea da de figuri cunoscute, oameni din fosta Iugoslavie. Războiul nu se mai termina, iar Zeko era fericit când se reîntâlnea cu un compatriot din Mostar, din Travnik sau din Sarajevo. Dacă nu-l cunoştea personal, îl saluta din cap; altminteri, se perpelea neobosit. În realitate, Zeko era nostalgic după trecut, chiar dacă viaţa şi copilăria lui nu-i inspirau deloc regrete. În pofida tuturor, reconstruia cu exaltare acea perioadă – îndeosebi anul 1980, când ideile de revoltă şi de încredere într-o lume mai bună, venite din Occident, puseseră pe jar Iugoslavia; apoi, după moartea lui Tito, ideea de libertate.

În celălalt capăt al străzii Knez Mihailova, un tramvai trecu zgomotos, descoperind perspectiva către parcul Kalemegdan. Zeko împinse încet căruciorul în care fiică-sa încă dormea. Soarele strălucea între crengile copacilor când auzi o voce cunoscută.

Numai vai şi-amar.

Zeko se întoarse, zări un BMW care frâna. Una din portiere se deschise şi Milijana Gačić coborî din maşină. Era o tânără drăguţă şi elegantă, cu părul drept. Când îşi scoase ochelarii, Zeko îi recunoscu ochii mari, privirea de femeie vulnerabilă.

— Tu eşti?

— Eu sunt!

— De unde naiba vii?

— De la München. Acolo unde locuiesc şi unde joc şah.

Bulversat de întâlnire şi descumpănit de cum arăta Milijana, de bijuteriile ei preţioase, de ceasul ei din aur, Zeko lăsă căruciorul de izbelişte pe trecerea de pietoni şi se repezi către maşină. O strânse pe Milijana cu patimă la piept. Atât de tare, că ea nu mai putu să respire. În clipa de după, emoţia regăsirii se preschimbă în groază: landoul o luase la vale pe strada Karađorđe! Tânăra arătă cu degetul spre el, Zeko se întoarse şi se repezi în urmărirea căruciorului. Cu Milijana pe urmele lui. Cine mai ştie cum a fost evitată catastrofa în acea după-amiază? În realitate, era pentru a doua oară când femeia aceasta se ivea pe neaşteptate în chip de salvatoare în viaţa lui Zeko.

Era într-o duminică, se va spune, cu puţină circulaţie. Dar într-o sutime de secundă Milijana prinse fetiţa azvârlită în aer din căruciorul care tocmai se izbise de un zid. Zeko izbucni în lacrimi, incapabil să spună dacă plângea de uşurarea că evitase o nenorocire sau de fericirea că-şi regăsise femeia vieţii.

Urcară în BMW şi, fără să schimbe un cuvânt, o luară spre cartierul Bežanijska kosa. Ajuns la parterul blocului lui, Zeko ridică fetiţa, o culcă în cărucior, nu fără s-o sărute, apoi urcă în viteză la etajul al treilea, sună la uşă şi coborî scările, câte patru trepte deodată. Ca la Travnik, când, copil fiind, suna la uşile fetiţelor din blocul lui şi, fără să le lase timp să apese pe clanţă şi să deschidă, o zbughea glonţ, pierzându-se în stradă, tremurând de frica să nu fi fost recunoscut.

1. Oraş din Bosnia-Herţegovina, aflat la circa 90 de kilometri vest de Sarajevo.
2. Grad intermediar între maior şi căpitan din armata populară de pe vremea fostei Iugoslavii (JNA, Jugoslovenska narodna armija).
3. Diminutiv pentru Fiat 500 (n.tr.fr.).
4. Partizan, erou naţional al fostei Iugoslavii.
5. Sărbătoarea sfântului protector al familiei, la sârbii ortodocşi (n.tr.fr.).
6. Roman de Andrei Platonov (1899-1951).
7. Localitate din Slovenia, din apropierea graniţei cu Italia, care a dat numele unei rase de cai, lipiţan.
8. Maşină de teren produsă de Fiat.
9. Martor la o căsătorie ortodoxă la sârbi (n.tr.fr.).
10. Serviciul de contraspionaj (n.tr.fr.).
11. Zacuscă din ardei, dulci sau iuţi.
12. În traducere, „Fumatul interzis“. Din 1998, anul în care trupa a compus muzica pentru filmul *Pisica albă, pisica neagră*, i s-a alăturat Emir Kusturica; în 1999 formaţia a fost redenumită *Emir Kusturica & No Smoking Orchestra*.
13. Club celebru din Zagreb.
14. Politician bosniac (1917-1977), prim-ministru al Iugoslaviei din 1971 până la moarte.

15. Culorile celor două drapele coincid, diferă ordinea.

Mă rog… fiecare cum simte

Când frigul lunii februarie punea stăpânire pe Sarajevo, oraş aflat ca-ntr-o copaie, plecam spre şcoală încotoşmănat. Mergeam pe străzi ca prin tundra siberiană. Cunoşteam iernile ruseşti din poveştile tatălui meu, Braco Kalem. În timp ce mama, Azra Kalem, trata iarna ca pe o dihanie, el, unul, nu-şi tăinuia pasiunea pe care o încerca pentru acel punct îndepărtat de pe hărţile geografice. Frigul mă obliga să-mi suflu în mâini puţinul aer cald pe care dihania nu izbutise să-l îngheţe. Mă încălzeam închipuindu-mi-l pe tata, funcţionar la Consiliul Executiv al Republicii Socialiste Bosnia-Herţegovina, încleştat de calorifer şi arzând de dorinţă să vadă Siberia. La mine, exista mai degrabă dorinţa să mă preschimb în prună, în pară, în măr sau, cel puţin, în cireaşă. Şi, ca o pară, să cad în iarbă, să nu mă mai facă nimic să sufăr, să mă eliberez astfel de coşmarul întruchipat de iarnă şi să pot să mă reintegrez liniştit în viaţa mea de îndată ce condiţiile s-ar ameliora – de parcă ar fi fost cu putinţă!

„Scădere a temperaturii, mercurul din termometre indică treizeci şi trei de grade sub zero. Trăim, fără nici o îndoială, cea mai aspră iarnă din ultimii şaizeci de ani! Vuko Zečević, de la Institutul Hidrometeorologic din Bosnia-Herţegovina… Aţi ascultat buletinul de ştiri matinal de la Radio Sarajevo… Dragi ascultători, este ora şapte şi cincisprezece minute, vă doresc o zi excelentă astăzi, 3 februarie 1971… Înapoi în studio pentru emisiunea *Peste tot în horă… haideţi să intraţi în horă*!“

Odată cu scăderea temperaturii, îmbrăcatul se complica, straturile se îngrămădeau, se tot strângeau. Ca greutăţile în lume. Crainicul de la radio spunea că în politică situaţia n-o să se adune în viitorul apropiat. În pofida neîncrederii ei în chestiunile de politică, Azra credea ce se spunea în ziare şi la radio. Dar aici îmi scăpa ceva: îi atrăgeam atenţia că adunatul şi strânsul nu erau acelaşi lucru, însă ea mi-o reteza cu dosul palmei.

— Problemele se-adună, iar greutăţile se strâng, ca nişte cutii de carton! am insistat.

— Ia spune… Nu cumva eşti prea tânăr ca să te-apuci de criticat?

Am amuţit. Treisprezece ani nu era o vârstă la care să poţi să discuţi. Eram prea mic.

Chipul tatălui meu dispărea sub spuma de ras. În faţa oglinzii, îşi măturа obrajii cu

pământuful, cam degeaba, mi se părea mie. Stătea în chiloţi şi în maiou, şi nu-i era frig. Mama, care se trezise cea dintâi, se îmbrăcase deja; îşi bea cafeaua, continuând discuţia din ajun:

— La facultate, o să ne crească salariile, spuse ea.

— Formidabil!

— Ceea ce înseamnă: salarii mai mari pentru toată lumea! La voi?

— Consiliul Executiv al Republicii Socialiste Bosnia-Herţegovina face excepţie.

— Dar şi voi sunteţi tot bugetari. O să vă mărească şi vouă salariile.

— Nouă, nu.

— Ba da. Dar tu vrei să-mi ascunzi cât câştigi.

— Cum adică, să-ţi ascund…

— Atunci, spune-mi! Cât câştigi?

— Suficient.

— Vezi… Şi mă mai iei şi peste picior!

— În nici un caz!

Tata se apropie şi-şi pupă soţia, lăsându-i un fulg de spumă de obraz. Doar un pupic şi gata, povestea cu salariul îşi luă zborul din mintea Azrei:

— Dacă brutele tale ar putea măcar să declare stare de urgenţă!

— Brutele mele? Care sunt alea, scumpa mea?

— Şefii tăi din Consiliul Executiv.

— Asta înseamnă că şi eu sunt o brută?

— Ah, nu! Decretarea stării de urgenţă nu e de competenţa ta!

Tata se opri din bărbierit, întorcându-şi capul ca o bufniţă, spre veselia mamei.

— Termină cu prostiile! Să nu păţeşti ceva! Să-i spui Preşedintelui că s-a ajuns la temperaturi de sub -30 de grade, bine? Şi că ne îngheaţă copiii!

Republica Bosnia-Herţegovina nu decretase stare de urgenţă. Azra, în ce-o privea, nu pierdu timpul. Pe sub pantaloni, în plus faţă de pijamaua inevitabilă, mi-a mai dat să trag pe mine şi nişte izmene groase! Un strat în plus care se aduna! Sau care se strângea, cum spunea ea.

Pe culoar, în faţa oglinzii mari, m-am tot sucit şi răsucit: din orice unghi m-aş fi inspectat, arătam la fel. Văzându-mi picioarele strâmbe, am tras concluzia amară că niciodată n-or să-şi mai revină. Exista oare vreo legătură între grisinele mele subţirele şi dinţişorii de pe maxilarul inferior? Mi-am cercetat dinţii şi mi-am analizat picioarele.

— E un val de frig care vine din Siberia, acelaşi care i-a dus la pierzare pe Napoleon şi pe Hitler când s-au luat de ruşi, declară tata înainte să-şi dea din belşug pe obraji cu loţiune Pitralon.

— Braco… te rog! Se poate o ştire despre vreme fără politică? i-o întoarse Azra încălţându-se.

— Nu vorbeam despre politică, remarcă tata înnodându-şi cravata, ci despre fapte.

— Fapte… ce fapte? se miră mama îmbrăcându-şi paltonul.

— Buletinul meteo oficial al lui Vuko Zečević de la Institutul Hidrometeorologic din Bosnia-Herţegovina.

— Nu mi s-a părut că-l aud pe Vuko pomenindu-i pe Hitler şi pe Napoleon în ştirea lui!

Condiţiile climatice aspre, asemenea unei mâini care scoate o găleată cu apă dintr-un puţ, mi-au smuls din minte probleme puţin obişnuite. Unele mi se părea că ţâşnesc din filosofie pură. Întors de la şcoală, un şir de întrebări mă obseda: Cine sunt eu, ce sunt, de unde vin, unde mă duc? M-am destăinuit mamei.

— Eşti încă foarte tânăr, şi deja fantasmezi. Nu e ceva de vârsta ta!

Tata îi detesta pe mediocri. A fost bucuros să vadă că, la mine, inteligenţa prima asupra frumuseţii.

— Ilustrul filosof german Immanuel Kant îşi punea aceleaşi întrebări.

— Şi el trăia tot într-o văgăună, din curul lumii? l-am întrebat.

— Habar nu am, dar el nu vorbea urât! Deocamdată eşti prea tânăr; când vei fi mare, vei înţelege.

Azrei nu-i plăcea din cale-afară să-şi vadă soţul, pe Braco, în bucătărie. De fapt, fierbea de mânie pe dinăuntru! Totuşi se străduia să pară scandalos de amabilă, de calmă, şi dădu la o parte capacul oalei Pretis care, prin patru găurele, expulza şuierând aburii sub presiune. Braco aruncă în vas bucăţi de carne şi legume, cu gesturi demne de Herbert von Karajan[1]. În afară de siestă, era singura activitate casnică pe care i-o îngăduia Azra. Se achita de ea pentru recompensa care urma; după siestă, avea să meargă la cafenea pentru un şpriţ, activitate cunoscută sub numele de cod *treli-treli* – un litru de vin alb şi unul de sifon! Azra, care punea masa, boscorodi în şoaptă:

— Totuşi, când gătesc eu piure cu chifteluţe e de o sută de ori mai simplu! După ce termină domnul cu ifosele lui, îmi rămâne mie, slujnica, să curăţ geamul de roşii împroşcate, să dezlipesc resturile de ceapă mărunţită de pe televizor şi să râcâi de pe uşă carnea tocată!

— După siestă, mă gândeam să cobor în oraş, la o cafea.

— Te gândeai? Nu, treaba e deja hotărâtă, şi nu pentru cafea!

— Dar pentru ce?

— Şpriţuri!

— Ce ştii tu? Poate că nici nu mă duc…

— Ba bine că nu! Te-ai duce şi dacă, ferească Dumnezeu, ar izbucni al Treilea Război Mondial!

— Fii pe pace, în lume e mai important echilibrul forţelor. Războiul rece!

— Nu şi la tine!

— Exagerezi, Azraaa.

Replica asta, sistematic, îl ajuta să aţipească. Pe Braco îl fura somnul în timp ce rostea cea de-a doua silabă a prenumelui soţiei. Acel *raaa* lung îl adormea de fiecare dată. Mă tot întrebam ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi chemat-o Jennifer. Fiindcă, petrecându-şi în Anglia anul de specializare, Braco s-ar fi putut întoarce foarte bine de acolo cu o logodnică. Şi dacă soţia lui, deci mama mea imaginară, s-ar fi chemat Kurt sau Nimour? Ceea ce s-ar fi putut petrece la fel de bine, dată fiind marea stimă a tatălui meu pentru Mişcarea de Nealiniere[2]! N-ar mai fi putut întrebuinţa ultima silabă pe post de cântec de leagăn: cum să adormi cu *uuuurt* sau *mouuur*? Dacă te gândeşti mai bine, volumul de aer pe care buzele îl lasă să treacă pentru a spune *Kurt* e prea mic… Despre *Nimour* nici nu mai vorbim! Astea sunt prenume de rostit la trezire! De unde, în Balcani, obligaţia bărbatului, chiar dacă nu-i prea pasă de aşa ceva, să ia în considerare fiecare amănunt înainte să se însoare! Nu e nimic cu adevărat spontan aici, aşa cum afirmă oamenii de ştiinţă din Occident. Fiindcă şi atunci când aluneca în mrejele somnului Braco ştia să rămână stăpânul teritoriului său. După părerea lui, primele secunde de somn erau cele mai plăcute.

— Creierul comandă atunci scurgerea unui lichid dulceag pe care îl dirijează direct pe limbă! se dădea el mare, de-l credeai licenţiat în biochimie, şi nu ieşit dintr-o şcoală de jurnalism.

Braco moţăia pe divan. În timp ce-mi făceam temele, îl priveam respirând: cămaşa i se ridica şi i se lăsa la loc, ritmic. Brusc, mi-a trecut prin minte ideea că ar putea să nu mai respire şi să moară. Nu i-am mai slăbit din ochi pieptul. Dintr-odată, cămaşa nu i s-a mai mişcat! Pieptul îi rămânea inert! Nici o altă mişcare. Horcăia în surdină, părea să se sufoce!

Respiră sau nu? m-am întrebat. Respiră, nu respiră, respiră, nu respiră, respiră, nu respiră… Oare tata îşi dăduse ultima suflare?

Primele secunde, l-am privit – fără să încerc nimic.

Deşi mi se părea mort, am rămas aşezat, nu m-am clintit. Apoi am sărit de pe scaun ca ars şi mi-am lipit urechea pe pieptul lui, în dreptul inimii. Am simţit o mare uşurare văzându-l cum dă afară aerul din piept, îndelung, reluându-şi apoi respiraţia sacadată.

Respiră!

La trezire, Braco era scump la vorbă. Se chinuia să revină din lumea viselor, iar Azra se ferea să înceapă vreo discuţie cu el.

Aducea vorba, totuşi, de frigul cumplit de afară, ea voind, de fapt, să-l ţină în casă.

— Ce nevoie ai tu să ieşi? Pune mâna pe-o carte, discută cu copilul!

— Uite, spunea el. Dă-mi mâna. Vezi şi tu…

Şi-mi punea mâna pe inima lui.

— …Cum începe să mă bată la cap, dau în aritmie!

— Uite de ce-ţi spun asta! Rămâi şi tu măcar o seară, stai de vorbă cu fiul nostru!

— Alaltăieri n-am ieşit!

— Normal, era meci la televizor!

Tata stătea în pragul uşii, iar mie mi-au dat lacrimile. Am plâns cu întârziere. Abia în clipa aceea m-a apucat jalea, când mi-a trecut prin minte că Braco ar putea muri fiindcă nu mai respira. L-am privit spunându-mi că într-o zi va muri de-adevăratelea. Lacrimi tăcute mi-au alunecat pe obraji, detaliu care nu i-a scăpat. Fără să aibă habar de ce plângeam, în timp ce-şi trăgea pardesiul, tata m-a arătat cu degetul.

— Priveşte rezultatul, Azra! a zis el. Chiar era nevoie să faci asta?

Şi dus a fost.

Duminică. Temperatura era într-o uşoară creştere. După Azra, zăpada n-ar fi trebuit să aibă dreptul să cadă în ziua de odihnă a oamenilor. Dar fulgilor mici şi albi puţin le păsa de părerile ei şi nu lăsau deloc să se întrezărească plopii de dincolo de fereastra de la bucătărie. Copacii încremeniseră, ceea ce o deranja pe mama la fel de mult ca ifosele tatei când gătea o tocăniţă bosniacă!

Mă uitam la capacul negru al oalei Pretis ascultând cum îmi ghiorţăie maţele. Aburul şuiera, scăpa prin cele patru găurele. Un maldăr de zăpadă se prăvăli peste scări, căzut din vârful plopilor… Degeaba se înălţau ei către cer, iarna îi apleca; spre vârf, erau la fel de cocoşaţi ca fraţii Bambulić care locuiau pe strada noastră şi care erau prea înalţi pentru vârsta lor. Plopii te duceau cu gândul la cei doi baschetbalişti care, cocoşaţi după antrenamentele de la FIS[3], se cărau să bea o bere la Davor.

Dintr-odată, ţumburuşul negru încetă să mai sloboadă aburi – prânzul era gata. Azra se pregătea să ridice capacul când Braco îi opri gestul cu blândeţe. Se aplecă deasupra oalei, eu am făcut la fel şi, în cele din urmă, am inspectat toţi trei tocăniţa bosniacă.

— Uite, spuse tata, carnea se sfâşie. Ca sufletul.

— Cum să se sfâşie carnea ca sufletul?

— E o expresie, domnule filosof!

— Da, dar, serios, cum poate sufletul să se sfâşie?

— Sub loviturile vulgarităţii materialismului.

— Atunci, nu se sfâşie, îl risipeşte vântul, la fel cum se-ntâmplă cu mâţişorii, primăvara.

— Eşti încă tânăr! Nimic nu-i mai uşor pentru tine decât să fantasmezi. Dar viaţa e realitatea. Când o să fii mare, o să-nţelegi!

Am vrut să pun puţin ardei iute în tocăniţa bosniacă. Tata nu se-aştepta la aşa ceva, căci nu ştiuse să reziste unui val de materialism vulgar. El tăbărî asupra cărnii. Mestecatul lui zgomotos mă călca pe nervi:

— Afurisita asta de văgăună! am spus.

— Şi am reînceput! Domnul face pe gânditorul, dar înjură!

— Păi ce, nu aşa spune Azra?... Mamă, n-ai nimic de zis?!

— Eu, să n-am nimic de zis! Sigur că am!

— De câte ori n-ai spus: „Cu ce l-oi fi supărat pe Bunul Dumnezeu de-mi duc viaţa în afurisita asta de văgăună?“

— Eh..., comentă Braco desfiinţând subiectul cu dosul palmei. Asta-i poveste veche!

— Cum adică „poveste veche“?! i-o întoarse Azra turnând gaz pe foc. Dacă am fi oameni, n-am locui aici!

— Şi ce ai zice dacă ar trebui să trăieşti în Siberia?

— În Siberia, habar nu am. Dar aici, asta nu-i viaţă!

— Dar, la naiba, ce-ţi lipseşte aici?

— Aici n-avem parte de o viaţă frumoasă. Şi la sfârşit n-o să avem nici o moarte frumoasă!

— Şi ce înseamnă „să ai o moarte frumoasă“?

— Să-ţi spun, dacă nu ştii! Înseamnă să mori undeva unde, după ce te îngroapă, oamenii nu-s obligaţi să-şi cureţe încălţămintea de noroi!

— Şi ce fac, în schimb?

— Dacă mori într-un loc unde pinii miros frumos, oamenii o să aibă sub picioare ace de pin şi frunze băşicate de insecte, care le trosnesc sub tălpi.

Lui Braco îi plăcea s-o audă pe Azra cum îşi expune viziunea ei originală despre lume. Mai ales pentru că atunci i se oferea ocazia, între două înghiţituri, să-şi expună esenţa propriei gândiri. Ceea ce nu era deloc uşor: trebuia să aleagă între vorbit şi mâncat. Ce să aibă întâietate – înghiţitura zdravănă sau cuvântarea? De obicei, cuvântarea, dar gândirea era susceptibilă să divagheze, iar foamea să devoreze cuvântarea! Oricât s-ar spune că reflecţia e de mai bună calitate pe burta goală, nu era valabil şi pentru tata. Lui rareori îi era foame, ceea ce nu-i umbrea deloc claritatea exprimării. Vorbitul cu gura plină era o artă pe care o practica de multă vreme. Iar refuzul lui să debiteze banalităţi, să-şi enumere toate neajunsurile, îl salva. Prin urmare, nu se rătăcea în ce susţinea.

— Asta înseamnă că e un avantaj să mori la malul mării?

— Să trăieşti la mare e un avantaj. Şi, în consecinţă, la fel e şi să mori acolo!

— Când eşti mort, din câte ştiu eu, nu-ţi mai pasă de locul în care-ai murit! am zis, băgându-mă şi eu în conversaţie.

— Ai dreptate, Aleksa. Ni se fâlfâie!

— Ajunge! Terminaţi odată cu chichiţele voastre! Dac-am fi fost ştabi, am fi locuit la mare!

„Nouă scădere a temperaturii. Mercurul indică treizeci şi trei de grade sub zero. 1971 este anul cel mai rece, iar valul glacial care ne acoperă ţara vine din Ucraina şi se va menţine cel puţin încă o săptămână…“, s-a anunţat la Radio Sarajevo la începutul buletinului meteo de la amiază.

— Şi brutele-astea care doar stau cu mâinile-n sân! se mânie Azra în timp ce Braco dormea pe divan.

Privindu-l pe tata cum respiră, mă gândeam cum ar fi să se dezumfle ca o minge de fotbal!

Respiră sau nu respiră? m-am întrebat. Respiră, nu respiră, respiră, nu respiră…

De data aceasta nu m-am mai simţit obligat să ţâşnesc de pe scaun, chiar dacă pieptul tatei nu se mişca.

Din nou, preţ de câteva clipe, m-am uitat ţintă la pieptul lui fără să simt nimic. Pe când mama spăla vasele, inima a început să mi se zbată.

— Ia pune mâna pe inima mea! i-am spus.

— N-ai nimic, eşti tânăr şi sănătos. Ai schiurile acolo, du-te să schiezi.

Ceva mă împingea să mă dezlipesc de soba încălzită la roşu şi să ies afară, în frig. De parcă eu eram îndrăgostitul de Siberia, şi nu tata. Să cobori strada Jabučića Avdo şi curbele care şerpuiesc înspre spitalul militar e o afurisită de provocare. Schiurile sindicale sunt „ultimul răcnet al modei“, spusese Azra. Leoarcă de transpiraţie după ce mi-am tras clăparii cu sistemul lor de fixare, am urcat panta spre casa familiei Lazarević. Departe de mine ideea să fac ca toţi ceilalţi şi s-o iau pe scara acoperită de polei. Dar mi-a fost de-ajuns să aud zbieretele băieţilor de pe strada mea, să-i văd, fiecare după putinţă, care pe sanie, care pe patine, care pe schiuri, ca să mă răzgândesc într-o clipită. Nu-mi plăcea să rămân de căruţă.

În faţă, doi băieţi mai mici de vârstă coborau pârtia cu toată viteza, apoi o apucară pe scări în jos. De frică sau de mulţumire, urlau:

— Heeei! Pârtieee!

Au izbutit să evite ciocnirea, trecând cu bine de cei cu sănii sau cu schiuri care le răsăriseră în faţă.

Inima îmi bătea mai să-mi sară din piept! Cum să mă dezumflu? Cu o mişcare deşteaptă *à la* Jean-Claude Killy[4], m-am năpustit la vale pe scări. Vedeam cum se apropie de mine intrarea spitalului militar! În loc să fac o cristiană, picioarele mi-au păstrat traiectoria. Mi-am agitat braţele, înainte şi-napoi, de mai multe ori. Strada Goruša era abruptă, acoperită cu polei, iar soldatul care stătea planton în faţa intrării spitalului a deschis poarta ca să nu mă fac terci de ea. M-a privit trecând ca un glonţ.

— Ai grijă, puştiule! O s-ajungi drept în şanţ!

Bucătăria spitalului militar era la parter. M-am ciocnit de popotar, care descărca nişte cartofi. Proiectat prin fereastra pivniţei, el îşi încheie căderea într-un ditamai

hârdăul cu fasole.

Vărul meu Nedo, fiul fratelui mamei, nu auzea prea bine, motiv pentru care vorbea exagerat de tare. Era şofer şi în timpul liber sculpta. Avea nişte carabe pe cinste, iubea femeile şi umbla vorba că pe toate care-i cădeau în mâini le făcea să petreacă un sfert de oră dat naibii, mai rău ca-ntr-o centrifugă. Întotdeauna începea sau îşi termina vorbele cu: „Mă rog… fiecare cum simte!“.

— Să nu le spui asta femeilor adevărate, o să te ia de fătălău!

— Sunt prea mic încă, n-am nici o treabă cu ele!

— Altceva nu mai contează în viaţa unui bărbat!

În timp ce Azra spăla vasele, Braco profită să-i şoptească lui Nedo la ureche:

— Filosofează prea mult pentru vârsta lui. Găseşte-i o fată!

— Ia spune, Aleksa, ţi-ai luat-o deja la labă? m-a întrebat Nedo.

— Ha?

Am aruncat o privire spre mama. Tacâmurile care se izbeau între ele şi apa care curgea la robinet o împiedicau să audă ce vorbeam noi.

…Ca după aia să fiu luat de labagiu?! mi-am zis.

— Într-o bună zi tot o să trebuiască să începi!

— Nu! Sunt prea mic încă!

Nedo m-a tras deoparte:

— Umpli cada cu apă foarte caldă, te-nchizi în baie, intri în apă şi… *hai cu dreapta*!

— Dar eu sunt stângaci! i-am întors-o, oţărât.

— Mă rog… fiecare cum simte!

Roşu de mânie, furios pe Nedo, am ieşit cu viteza a patra în frigul de afară. Fără chef să mă întorc, eram hotărât să aştept ca Nedo să plece în camionul lui FAP[5], cu numere de înmatriculare roşii, de la întreprinderea de construcţii Vranica.

Mai târziu în noaptea aceea, am văzut cum se lăţeşte pe covor umbra uşii care se deschidea. Ridicând ochii, puteam vedea silueta tatei; în spatele lui, lumina de pe hol rămăsese aprinsă. Se aplecă peste patul meu şi aruncă o privire spre mama. Dormea, pilota lăsa să i se vadă bigudiurile.

— Mmm, mi-a murmurat el fix în pâlnia urechii. Reumatismele ei… de-asta e-aşa de încântată de viaţa la mare. Dar noi nu suntem orişicine! Suntem iugoslavi! Şi ştii câţi suntem în toată lumea?

— Da, ştiu!

— Vrei să ţi-i spun?

— Nu, nu acum! Mâine!

Stătea prea aproape de mine. Damful de alcool mă îngreţoşa şi, cum îi plăcea să se lungească de fiecare dată când i se punea pata să vorbească despre scumpa noastră

Istorie, m-aş fi îmbătat de tot dacă l-aş fi ascultat cum îi înşiră pe toţi!

Când m-am culcat era sfârşit de iarnă, când m-am trezit venise primăvara.

„Temperatura este în creştere, iar cotele apelor din râurile iugoslave îngrijorează…“, anunţa buletinul Institutului Hidrometeorologic. Au urmat un raport amănunţit şi o serie de cifre din care nu pricepeam o iotă.

Sosise primăvara, contrazicând-o pe Azra, care credea cu tărie că epoca de gheaţă încremenise oraşul Sarajevo. Se vedea după vârfurile copacilor din faţa blocului nostru, care înverzeau timid. Îmi trecuse pofta să fiu o prună, o pară, chiar o cireaşă. Dincolo de fereastră, plopii aşteptau liniştiţi schimbarea. Vântul nu sufla tare, iar foşnetul care îmi ajungea la urechi semăna cu freamătul apei puse la încălzit pentru cafea. În timp ce fetele urcau pe scări în fustiţe, primăvara se trezea în mine. Fiecare dintre ele se deosebea nu numai prin lungimea, culoarea sau croiala fustiţei, dar şi prin repezeala cu care urca treptele. Cele care lungeau pasul îşi dezveleau mai mult picioarele, dar nu trezeau, în schimb, nici o emoţie la coborârea scărilor. În cursul coborârii, corpul oamenilor devine respingător, nu ştiu de ce.

Am mers după lemne la stivă, să aprind boilerul. Apoi am răsucit de robinet şi am umplut cada cu apă foarte caldă. Şi i-am urmat sfatul lui Nedo, pas cu pas.

— Şi ce-o se întâmple dacă umpli cada?

— Nimica. Mă rog… fiecare cum simte!

Lumina după-amiezii făcea să scânteieze vârfurile plopilor; o încântare care dura mai multe clipe. Graţie fulgerelor pe care genunchii fetelor le înfipseseră în capul şi în trupul meu, mercurul termometrului a urcat cu mai multe grade.

Schimbările de anotimp – şi mai ales sosirea verii – perturbau serios echilibrul psihologic al familiei Kalem. Atmosfera era glumeaţă, ieşeau la iveală riduri ce brăzdau chipurile, figurile încruntate dispăreau. Spre marea mea plăcere. Soarele aţâţa vioiciunea păsărilor şi a oamenilor. Azra începuse deja pregătirile pentru călătoria prevăzută în luna august.

— Ah, Dumnezeule… de-aş fi deja acolo! suspina ea.

— Cine te ţine pe-aici?

— N-am putea şi noi, măcar o dată, să mergem împreună?

— Ştii bine că doctorul îmi interzice căldura excesivă, din cauza aritmiei mele.

— Atunci, o să merg cu Aleksa.

— Va fi plăcerea mea să vă însoţesc la Dubrovnik. Ah, şi după o baie bună, să-mi iau o îngheţată într-o cafenea!

— La ce-ţi foloseşte să minţi?

— Să mint?

— Niciodată nu ţi-a plăcut îngheţata!

— Mie… nu mi-a plăcut niciodată îngheţata?! Am mâncat îngheţată la Praga, la Congresul celei de-a Treia Internaţionale, dacă vrei să ştii! Şi în plină iarnă! Iar tu, draga mea, habar nu ai că se mănâncă îngheţată şi iarna!

De fapt, lui Braco nu-i ardea decât de-un lucru: să ne vadă plecaţi. Pentru ca după aceea, după pofta inimii, să purceadă operaţiunea *treli-treli*!

— …Uite nişte bani de buzunar pentru Aleksa. Puşi deoparte din al treisprezecelea salariu al meu…

— Tu chiar mă iei de proastă! Adjunctul unui ministru câştigă un morman de bani… De ce nu-mi spui, o dată pentru totdeauna, şi foarte cinstit, cât e salariul tău?

— Aici, chiar că îmi ceri prea mult, sincer!

Şi conversaţia se încheie; un cuvânt în plus, şi ar fi explodat. Totuşi, după cum îl ţintuia din ochi Azra pe Braco, era limpede că nu renunţase la speranţa că va desluşi într-o bună zi misterul veniturilor lui de funcţionar.

Dacă vreodată plaja ar fi declarată sport olimpic, Azra ar primi medalia de aur. Cum am sosit la Dubrovnik, chiar înainte să ne despachetăm valizele, ea cumpărase deja ulei de măsline de la bărbatul care ne închiriase o cameră. Mai întâi m-a uns pe mine peste tot, apoi s-a dat şi pe ea cu ulei. Cu spatele la zidurile din oraşul vechi, semănam cu doi condamnaţi în aşteptarea plutonului de execuţie.

— Ne bronzăm mai bine în picioare, vitamina D pătrunde uniform până la os, mi-a explicat ea.

— Asta înseamnă că e mai bine să murim în picioare?

— Să uităm de moarte pentru moment, nu-i locul potrivit.

— Dar ziceai că preferi să mori la malul mării decât la Sarajevo!

— Ba nu, să trăiesc la mare!

— Adică ţi-ar plăcea şi să mori la mare?

— Să păstrăm poveştile-astea pentru când ne vom întoarce în afurisita noastră de văgăună. Ia uită-te acolo…, zise ea arătându-mi o minge de foc pregătindu-se să dispară dincolo de suprafaţa mării.

Culcată pe o stâncă rotunjită, Azra gusta vizibil căldura. Braco avea dreptate. Filosofia ei lua naştere în particulele propriului sânge, în care se dezvolta reumatismul. Mi-o dovedeau tălpile, care-mi ardeau pe stâncă.

— Când soarele răsare sau apune, trebuie să-l privim în ochi.

Îmi plăcea să arunc cu pietre cât mai sus în văzduh. Aşteptam să cadă, să facă *pleosc* în apă. Era, pentru mine, ca o clipă de adevăr. Când rostim un adevăr important, el face *pleosc*. Războiul dintre mama şi tata în legătură cu locul în care să trăiască, aşa cum spunea Azra, şi în care să moară nu făcea un *pleosc*. Ci două. *Pleosc-pleosc*. Două *pleosc*-uri care trebuiau să se contopească într-unul singur, să nu mai fie decât unul, care să şteargă toate diferenţele.

Când ne-am întors la Sarajevo, Braco mi-a mărturisit în şoaptă:

— Să nu-i spui nimic maică-tii, dar am făcut un infarct…

— Inima?

— O viaţă deloc uşoară, situaţii care-ţi dăunează… Dar, te rog, nici o vorbuliţă maică-tii.

— S-a-nţeles.

Şi m-am întors la şcoală. Mi-a fost destul de uşor să descopăr ce e un infarct. Un coleg de clasă mi-a explicat:

— E o nimica toată un infract. Bunicul a făcut vreo şapte!

Mi-era mai greu să păstrez secretul când făceam baie. Mă călca pe nervi să văd cum bronzul câştigat cu atâta greutate se ia cu apa din cadă. Marele meu atu la ora de educaţie fizică se ducea pe apa sâmbetei, în canalizare. Sub maioul meu de atlet n-aveau să mai rămână decât nişte umeri palizi. N-aveam să mai semăn cu Abebe Bikila, maratonistul etiopian.

— Se spune infarct sau infract? am întrebat-o pe mama.

— Inf*arc*t.

— Colegul meu spune infract.

— Inf*arct*. Dar de unde până unde?

— Aşa. Tatăl unui coleg s-a pricopsit cu un infract.

— Inf*arct*!

— In*farc* sau in*frac*, dacă mă mai spăl de multe ori, nimeni n-o să mai creadă c-am fost la mare.

— Bine, fără baie pentru o vreme. Dar după gimnastică, n-o mai coteşti!

— Bine.

„Temperatură în uşoară scădere, dar dinspre Atlanticul de Nord soseşte un front de aer care va fi sursă de instabilitate atmosferică. Săptămâna aceasta va fi dominată de o vreme schimbătoare, în schimb, de săptămâna viitoare se aşteaptă o lungă perioadă însorită…“

Vuko Zečević se arăta precis în previziunile lui.

Eram într-o duminică, plopul ştia că e zi de odihnă. Nu se mai apleca, după obicei, la schimbarea anotimpurilor, ca atunci când acestea se înfruntă corp la corp, iar toamna se chinuie să-şi facă rost la fereastra bucătăriei noastre. Fetele şi femeile în fuste scurte care urcau pe scări erau tot mai puţine. Purtau pardesiuri, iar privitul pe fereastră nu mai prezenta nici un interes. N-aveam timp să observ schimbările din natură. Plopii, ce tâmpenie! Dacă se aplecau şi mai mult şi semănau cu una-alta, mie ce-mi ieşea?! Ţineam ochii închişi; iar sub pleoape defilau genunchii care, la începutul primăverii, făcuseră paradă prin faţa ferestrei.

— O să provoci o inundaţie! se auzi un strigăt din bucătărie.

— Mă rog… fiecare cum simte!

În timp ce se îmbrăca, Azra se uita pe fereastră:

— Nimic nu mai e ca-nainte… N-am avut primăvară, avem în schimb parte de vară în octombrie. Dac-o să continue aşa, o s-avem două anotimpuri pe an!

— Aceeaşi tendinţă în societate, s-a băgat repede în vorbă şi tata. N-o să mai fie decât bogaţi şi săraci…

— Exagerezi!

— Om trăi şi om vedea…

— Ştii ceva?

— Nu. Ce?

— Dacă se-ntâmplă să mor mâine, n-o să ştiu niciodată cât câştigi.

— De murit tot o să mori, odată şi-odată. Dar să afli cât câştig, niciodată!

— Ce tupeu!

M-am uitat pe fereastra bucătăriei. Norii porneau la asalt pe deasupra capetelor noastre, apoi începu să plouă – Vuko Zečević se ţinuse de cuvânt. Apoi vântul risipi norii, iar ploaia se opri. Frunzele au foşnit, au căzut zi şi noapte. Iar soarele a revenit.

Toamna, era suficientă o singură zi cu soare ca toată lumea să strige într-un glas că era vara Sfântului Martin[6]. O singură zi, nu mai multe, şi afurisita noastră de văgăună îşi dădea aere de staţiune balneară.

— Dacă am avea Adriatica în locul muntelui Trebević şi al râului Miljacka, ar merita să locuim aici, declară mama intonând pentru a enşpea oară vechiul ei refren.

Chiar dacă îi plăceau soarele şi povestea – incredibilă, dar adevărată – că la Sarajevo nu plouă în octombrie, în fiecare an cam pe vremea aceea ea dădea alarma la noi în casă. Obiectivul: să mai dea o mână de var pe pereţi.

— Plăcerea mea de căpătâi e să văd toţi pereţii sclipind de alb!

Braco blestema vremea văruitului. Nu putea renunţa la picotitul lui din bucătărie. În haosul lucrurilor risipite din cauza muncilor, ca o insuliţă, divanul pe care se tolănea era acoperit de la un capăt la altul de o folie mare de plastic. Braco îşi făcea siesta înainte să se pregătească, e de la sine înţeles, pentru *treli-treli*!

Că mai adormea la câte o finală, nu era o noutate. De data asta, Partizan Belgrad înfrunta echipa croată Hajduk Split pentru câştigarea Cupei Mareşalului Tito[7].

— Nu totul e în alb şi negru, Azraaa, suspina el lăsându-se furat de somn.

Azra şi Nedo şi-au văzut de treabă. L-au împins pe Braco cu tot cu divan în cealaltă parte a camerei, deja văruită. Şi s-au grăbit să isprăvească în vreme ce capul familiei dormea. În timpul unei pauze, Azra i-a făcut chiar valiza lui Braco – urma să meargă în deplasare. Îşi dorea să-l vadă plecat cât mai repede, ca să poată termina cu văruitul înainte de miezul nopţii.

Când Braco s-a trezit, m-am simţit uşurat. La fel şi mama. Ea şi-a aprins o ţigară. Rezemată cu mândrie de tocul uşii, ca o tigroaică pândind aplauzele după numărul ei de circ, Azra aştepta probabil complimentele soţului. Camera strălucea de curăţenie! Tata se îndreptă spre frigider să ia o *šerpa*[8] de lapte rece şi, după o înghiţitură zdravănă, spuse:

— Fir-ar, ce bun e!

Braco Kalem doar ce coborâse scările, pornindu-şi Volkswagenul 1300 C şi luând-o pe strada Avdo Jabučica în jos, când Azra Kalem, nevastă-sa, parcă încremeni. Sprijinită de divan, semăna cu imaginea oprită a unui film când defilează genericul final. Cu toată greutatea, s-a prăbuşit în braţele lui Nedo, cu durerea întipărită pe chip.

— Nedo… apropie divanul…

Ţinându-se de burtă, femeia s-a aşezat pe un scaun.

— Să-l chem pe Braco? am întrebat repezindu-mă spre uşă.

— Nu, nu… O să-mi treacă…

Azra se lungise în cameră. De pe culoar, Nedo şi cu mine mergeam, pe rând, să aruncăm câte o privire. La nouă seara, Azra deschise uşa.

— Sună-l pe doctorul Lipa…, ceru ea. Am numărul lui în geantă.

M-am executat. Şi imediat l-am auzit pe doctor, care mă întreba de sănătate.

— Eu sunt bine, dar Azra se plânge că o doare burta.

— În partea de sus a burţii! ţipă Azra. Nu mai pot… să stau dreaptă!

— Doctorul întreabă dacă te doare la atingere.

— Mă doare de-mi vine să plâng! Şi fără să ating locul.

— Vomiţi?

— De trei zile!

— Of, mamă, doctorul spune că ai vezica inflamată! O să sune el la Urgenţe, la spital!

— Numai să nu fie ceva grav!

Taxiul, un Ford Taunus, sosi la intrarea în blocul nostru. Şoferul ne-a ajutat s-o instalăm pe Azra pe bancheta din spate. Pornirea de pe loc îi smulse un ţipăt de durere, iar şoferul izbucni în hohote de plâns. Se tânguia ca o Magdalenă.

— Vecina, să nu mori! Te rog…

— Ce tot spui acolo? se băgă Nedo.

— Ce tot spun? Ieri mi-a murit clientul în drum spre spital!

Mi-am scos pantoful să-i trag una peste cap, dar mâna Azrei mi-a oprit elanul. Hotărâse să nu moară şi ea. Râdea şi plângea în acelaşi timp.

— N-ai grijă, vecine! Încă nu m-am pus la punct pentru „marea călătorie“. Tu fii atent să nu intri cumva în tramvai!

— Cum adică „n-ai grijă“? Ştii în ce hal arăţi?

— Opreşte-te odată! Ce atâtea prostii!? am urlat. Gata!

— Să opresc… Cine, eu? hohoti şoferul.

— Bun, făcu Nedo. Trage pe dreapta!

— Să trag pe dreapta… dar de ce? O să moară!

— Trage pe dreapta când îţi spun!

Şoferul se întoarse spre Nedo. Înspăimântat de tonul lui, opri brusc pe trotuarul din faţa cinematografului Radnik.

— Jos!

— Uşurel, Nedo, gemu Azra. Te rog…

— Ce uşurel?!

Şi Nedo îl luă la şuturi pe şoferul care, după mai multe lovituri, se prăbuşi pe asfalt. Bănuind chelfăneala pe care urma s-o ia, ridică imediat o şosetă albă, agitând-o pe post de drapel alb.

— Ajunge! Pentru numele cerului…, implora el sub ploaia de lovituri de picior.

— Hei, vere! am strigat. Acum o ducem pe Azra la spital, pe-ăsta poţi să-l termini şi mai târziu!

Ei n-auzeau nimic. Răfuiala a continuat până ce şoferul a scos cricul din portbagaj şi a început să-l învârtă, să-l ţină pe Nedo la distanţă. Azra s-a întins până la portieră şi m-a cuprins cu braţele.

— Ia-mă în cârcă…

M-am supus. Ea a ţipat de durere când am încărcat-o ca pe-un sac în spinare – partea cea mai zdravănă a corpului meu.

La benzinărie, un miliţian urmărea meciul de box disputat în plină stradă. Îşi bea cafeaua fără să se clintească. Năuc, benzinarul îi arătă încăierarea, dar el rămânea stană de piatră.

— Stai să-mi beau cafeaua-n tihnă… După ce obosesc, îi săltăm!

În spinarea mea, Azra gemea înăbuşit.

Nu-i rău să ai spinarea destul de tare ca să ducă greutatea mamei, mi-am spus mergând de-a lungul Facultăţii de Medicină. Să nu-mi mai zică nimeni că sunt prea mic!

În spitalul din cartierul Koševo nu era aglomeraţie la camera de gardă. Liniştită, Azra s-a lungit pe o targă. O infirmieră a dus-o la secţia de chirurgie. O injecţie a făcut-o să adoarmă, iar doctorul Lipa, care semăna cu Fernandel, actorul francez, a venit să mă liniştească:

— Bun. Acum tu te întorci frumos acasă. Stai liniştit, dar nu-i spune un cuvinţel tatălui tău. A făcut un infarct, ştii doar.

— Da, ştiu. E de la sine înţeles.

— Mai bine să nu afle nimic. Mâine o să facem toate investigaţiile necesare. Şi dacă e nevoie de operaţie, operăm!

Nu-mi plăcea din cale-afară ideea să fiu nevoit să rămân acasă singur cuc; eram încă

prea mic pentru asta. Dar acolo, dintr-odată, totul se schimbase! După văruială, lucrurile nu le mai găseai la locul lor. Deh, aşteptau să se întoarcă Azra! Numai ea ştia să facă ordine. Ghemuit sub cuvertură, mai mic decât o sămânţă de mac, păream că vreau să mă întorc în burta mamei. Îmi făceam sânge rău: cum să mă trezesc mâine dimineaţă? Mă lua jalea, n-o să fie nimeni care să mă lase să dorm încă zece-cincisprezece minute…

M-am stresat degeaba.

Ochii mei deja deschişi au prins prima rază de soare, în timp ce deşteptătorul tresărea în farfurioară. Temperatura era în scădere, iar eu m-am achitat de toate sarcinile matinale mai prompt decât în celelalte zile.

În prag apăru tata, nebărbierit. Şi-a târât valiza şi m-a pupat mai sus de ceafă, să mă cruţe de damful de alcool.

— Salut, copile. Maică-ta unde e?

— Pe-aici. Vreau să spun… în călătorie.

— În călătorie? Cum poate să fie şi pe-aici, şi în călătorie?

— Este la Peciu Nou[9], în Ungaria. La cură.

— Ce noutate!

— Nu-i chiar o noutate. Era în aşteptare de mai multă vreme. Discuta despre asta cu soră-sa.

— La nevoie, să prelungească – pentru reumatismele ei. Pleci la şcoală?

— Din păcate…

— Poftim. O carte despre plante. Gem şi suferă când le smulgem! Nu ştiam.

— Se şi ceartă?

— Nu scrie. După şcoală, te duc să mănânci prăjituri.

— La Rešo sau la Oloman?

— Tu alegi!

Jos, în hol, aştepta Nada, o vecină. Mi-a făcut cu ochiul.

— Să nu afle taică-tău că maică-ta s-a internat în spital.

— Stai liniştită. Ştiu.

În timpul orei, nu vedeam nimic, n-auzeam pe nimeni. Mă uitam în cartea despre plante. Era adevărat că gemeau când le culegem sau le tăiem. Dar eu eram mai bine făcut ca ele. De când ajunsese Azra la spital, gata cu scâncitul, cu visatul să fiu altceva. Şi mai ales nu o idioată de prună, de pară sau vreo cireaşă! Câte prostii poţi să scoţi din tine când eşti mic!

Ce minciună aveam să-i mai povestesc lui Braco, să-l conving că Azra îşi prelungea tratamentul din Ungaria? Norocul meu era că ea vorbea adesea de staţiunile termale.

Slavica Remac, institutoarea noastră responsabilă, m-a învoit de la ultima oră ca să am timp să ajung la spital în ora de vizite:

— Şi eu am fost operată de vezică. Să-i spui că-i o nimica toată. Atâta că nu mai are voie să mănânce gălbenuş de ou!

Spitalul mirosea cumplit a clor şi a alcool de 90º. Prin geamul de pe centrul uşii, o zăream pe Azra. Dormea pe pat, cu fruntea şi cu obrajii foarte galbeni, de-ai fi zis că se unsese cu gălbenuş de ou fiindcă îşi arsese pielea feţei. Când am intrat şi-a deschis ochii şi şi-a întins mâinile spre mine, de sub pătură. Zâmbind larg, a scos de sub saltea calculul considerabil care îi fusese extras.

— Nu te teme, iarba rea nu piere! m-a liniştit ea văzându-mi îngrijorarea.

Mândră nevoie mare, sucea şi răsucea calculul între degete.

— Uite, Azra, câte straturi s-au strâns!

— Vrei să spui „s-au adunat“, mi-o întoarse ea râzând.

— Ba nu, s-au strâns! Uită-te!

— Dar taică-tău? S-a întors?

— Da. Alaltăieri.

N-aş şti să explic de ce-am minţit, de ce am spus că tata se întorsese mai devreme. Minciunile se ţineau lanţ una după alta, ca o ţigară aprinsă de la chiştocul celei dinainte.

— Iese-n oraş în fiecare seară, nu-i aşa?

— Nu, nu. Nici pomeneală! Iar *treli-treli*, cam nu.

— Nu se poate…

— Vreau să zic… Îl cunoşti, vine acasă, face de mâncare şi doarme.

— Şi strânge şi masa?

— Dacă vrem.

— Cum adică, dacă vrem?…

— Vasele pe care le lasă el sunt treaba mea.

— Asta-i prea de tot, totuşi! În lipsa mea, să nu meargă el pe nicăieri… Trebuie să faci ceva pentru mine.

— Desigur.

— Are cel puţin cinci ascunzători pentru banii lui. Uneori strecoară plicul sub sertarul noptierei de la căpătâi, alteori îl pune pe boiler. O dată îl pitise chiar în frigider şi altă dată şi-l vârâse printre şosete! Cel mai rău este că schimbă mereu locul. Trebuie să scotoceşti…

Azra pricepu că n-aveam nici o intenţie să mă joc de-a nevăstuica.

— Dar îţi dă o parte din salariu, nu? am întrebat.

— Da, dar partea pe care o opreşte pentru el nu-mi dă pace.

— De ce te necăjeşti, dacă-ţi dă destul?

— Fiindcă mi-e greu să mă ajung cu banii. Iar el scrie suma pe plic.

— O să facă o criză de nervi! Şi ce criză!

Între tata şi mama, trebuia să respect neutralitatea; ştiam. Brusc, mi-a venit un chef

de nestăpânit să râd. Probabil de bucurie că la urma urmei eram toţi trei în viaţă. Nu perfect sănătoşi, dar în viaţă. Am behăit fără să mă pot abţine şi fără ca Azra să priceapă de ce râdeam.

— Haide, cară-te, măgar ce eşti! Îţi baţi joc de mine!

Am strâns-o în braţe, s-o liniştesc. Cu capul pe umărul meu, nu mai spunea nimic. Şi am rămas aşa culcaţi pe pat fără să mai adăugăm ceva până când infirmiera-şefă a venit să anunţe sfârşitul vizitelor.

Doctorul Lipa m-a oprit la capătul culoarului.

— Aşteptăm rezultatul analizei histopatologice.

— Asta ce e?

— Vreau să exclud ce e mai rău… Cancerul!

Cred că viteza cu care am străbătut drumul de întoarcere de la spital răspundea dorinţei mele de a pune cât mai multă distanţă cu putinţă între cuvântul cancer şi mine. Eram încă mic! Nu se putea să fug de cuvinte şi de înţelesul lor! Mai ales de cele grave şi ameninţătoare. Am şters-o din incinta spitalului, am coborât pe jos aleea care mergea de-a lungul Construcţiilor Civile, unde Azra lucra la contabilitate. Cancer. Cuvântul îmi răsuna în cap. La colţ, aproape de chioşcul de ziare, Braco mă aştepta, aşa cum conveniserăm. Era deja la masă.

— Ei, cum a fost la şcoală?

— Bine!

— Bun! Acum, mănâncă după placul inimii!

S-a ridicat, apoi a revenit cu o farfurie: patru *krempite*, două *tulumbe*, două *šampite* şi două *boze*[10]. Cum Rešo patiserul detesta nicotina, Braco fuma afară, uitându-se la mine prin geam. În timp ce atacam ultima *krempita*, lacrimile începură s-o ia la vale de-a lungul obrajilor, aterizând pe crusta dură a prăjiturii. Văzându-mă că plâng, Braco veni la mine înăuntru. Păi da, încă eram mic… Erau primele mele lacrimi de când se internase Azra. Picurau pe *krempita*, ceea ce mi s-a părut dintr-odată caraghios. Braco mă privi, apoi se duse să plătească.

— De ce plângi?

— Mama colegului meu are cancer…

— Cancer? Ferească Dumnezeu!

— De fapt, nu sunt prea siguri, dar colegul meu e amărât, iar eu sunt trist din cauza lui.

— Cum altfel? Bun, gata deocamdată.

Mi-a şters lacrimile cu cravata, ceea ce m-a făcut să râd.

— Uite, nu mai plâng. Iar tu…

— Eu, ce?

— Promite-mi: fără *treli-treli* diseară.

— Dar de unde până unde? Doar fac o plimbărică, să iau aer!

— Pot să vin cu tine?

— Nu. Temele cui rămân?

Ce nevoie avea să iasă în fiecare seară, în loc să stea acasă? Ţinea mai mult la *treli-treli* decât la mine. În privinţa asta, o înţelegeam perfect pe Azra. M-am smuls din îmbrăţişarea lui, dar nu făcusem doi paşi că m-a şi apucat de umăr.

— Nu ne iubeşti!

— Eşti tare obraznic, băiete!

— Asta crezi tu, i-am întors-o printre dinţi, înainte să-mi iau picioarele la spinare pe strada Sutjeska şi apoi s-o apuc pe strada Ključka.

Mă scotea din minţi faptul că nu ne întorceam acasă împreună. Tata se chinuia să mă ajungă din urmă. Când urcasem deja jumătate din scări, m-a apucat de mânecă.

— Opreşte-te, nu mai pot…

Ai fi crezut că e conectat la plămânii altcuiva, din gât i se auzeau nişte scârţâieli. M-a luat în braţe, înţelesese în ce măsură ţineam să nu mă lase baltă şi să ne întoarcem acasă împreună.

Când a deschis uşa, vederea apartamentului ne-a făcut rău la amândoi. Proaspăt văruit, dar pustiu! Singurul lucru bun, lucrurile încă în dezordine erau acoperite cu o folie de plastic. Mi se făcuse somn. În timp ce Braco mă descălţa, toropeala a pus stăpânire pe mine, ochii mi s-au închis, dormeam deja.

La puţin timp după miezul nopţii, m-a trezit o explozie, ca şi când geamurile holului de la intrare ar fi zburat, ţăndări. O înjurătură tunătoare îi urmă. În oglinda triptică de lângă noptieră, tata, în echilibru instabil, clătinându-se pe picioare, se străduia să nimerească traiectoria ca să intre. Mintea îi ceda de-a dreptul sub povara corpului burtos. Prea marea cantitate de lichid băută l-a tras în spate, iar el şi-a terminat goana în bucătărie, unde s-a prăbuşit pe divan.

— Mama ei de văruială…

Vorbea cu încetinitorul, ca rusul acela care anunţa pătrunderea trupelor sovietice în Berlin. Gura lui încerca să rostească fraze cu o viteză pe care creierul nu i-o îngăduia.

— De ce… nu-i aici Azra… de la Peciu?

Cum se vorbeşte cu un tată când e matolit? Încerca, în acelaşi timp, să-şi dea pardesiul jos, să aprindă aragazul şi să-şi reîncălzească cina. Dacă nebăut era în stare să vorbească şi cu gura plină, acum se împotmolea în gânduri fără să izbutească să se dezbrace, nici să aprindă ochiul de aragaz. Până la urmă a reuşit, dar, împiedicat în pardesiul pe jumătate lepădat, a răsturnat pe jos tot ce se afla pe aragaz. S-a îndreptat, apoi a adunat farfuriile, a pus la loc în oală mâncarea de varză acră cu cârnaţi căzută pe jos – toate astea cu un aer nevinovat, infantil, de genul „Eu n-am făcut nimic…“

Prin uşa întredeschisă mi se oferea un spectacol unic, nemaivăzut: cu pantalonii în

vine, Braco stătea în genunchi, sprijinit de divan şi… dormea! Mâncarea pe care izbutise s-o pună pe plită începea să scoată fum. Puţea a varză arsă. Să-l ridic pe Braco şi să-l aşez pe divan nu era greu, dar să-i scot pantalonii şi cămaşa mi s-a părut o trudă demnă de un şantier de tineret. Ghiorţăia, gesticula, dădea din mâini. Am avut impresia că nu se simţea prea bine. Mi-am tras un scaun şi am început să-i supraveghez mişcările pieptului: urca şi cobora neregulat.

Respiră sau nu?… Respiră sau nu respiră?…

Mă fura iarăşi somnul. Îmi cădea capul de somn ce-mi era. Dar imediat cineva a bătut la uşă.

— Cine e?

— Eu, Nedo. Deschide, Aleksa… Cum o mai duce mătuşa?

— Doctorul spune că operaţia s-a petrecut bine, aşteaptă rezultatele analizelor, şi după aia or să ştie cât timp mai trebuie să rămână. Ştii, am încercat chestia cu apa caldă…

— Şi?

M-am apropiat şi i-am şoptit la ureche:

— Mă rog… fiecare cum simte.

Ghiorţăiturile lui Braco ne-au întrerupt. Urmă o clipă de tăcere. Nedo se grăbi în bucătărie.

— E galben ca lămâia! Apă, repede!

De pe culoar, l-am văzut pe tata pe divan, gâfâind, sufocându-se, fără să mă vadă.

— Nu-şi revine, Aleksa. Sună la Urgenţe!

— Asta mai lipsea… Nu, Braco, nu poţi să-mi faci una ca asta! am zis.

Cu o lămâie tăiată în două, Nedo i-a masat pieptul tatei. Apoi mi-a întins-o mie şi a alergat să telefoneze. Nu-mi venea să cred: mama şi tata plecaţi de acasă într-un singur sfârşit de săptămână! Şi cu viziuni diametral opuse despre importanţa geografiei şi influenţa mediului asupra condiţiei umane! I-am apăsat pieptul lui Braco din răsputeri. Frica îmi insufla în mâini putere în plus, o presiune insuportabilă pentru el.

— Mai încet, Aleksa. Mai uşor, băiete.

Nedo a format numărul de la Urgenţele de pe strada Brazova, dar n-a răspuns nimeni. Mi-am deschis braţele întrebându-l ce se întâmplă; m-a privit vizibil neliniştit. Angoasa se citeşte mai uşor în ochii celor mari! Mă temeam ca Braco să nu-şi dea duhul în braţele noastre. Cu receptorul telefonului în mână, Nedo mimă cum se apasă pe piept, scurt, sacadat, apoi cum tot scurt nu mai presezi deloc. Reuşi să prindă la telefon serviciul de gardă de pe strada Brazova. Braco îşi pierdea suflul, dar şi speranţa de a rămâne în viaţă. Privirea i se înceţoşa. Mă uitam la el, paralizat. Îşi începea coborârea în gol. Se ivi Nedo.

— Aici! Apeşi cu forţă, îi dai drumul. Repetat, repede! mi-a explicat el.

Cu ambele mâini, îl maltratam pe tata. O dată, de două, de trei ori. A patra zguduire a fost puternică, el a deschis ochii. Respira din nou, mă aţintea cu privirea, recunoscător. Îmi tremurau mâinile, n-aş putea spune ce se întâmplase. La sosirea doctorului pe culoar, însoţit de două ajutoare, vărul meu m-a strâns în braţe. De bucurie, inima îmi bătea mai să-mi sară din piept. Dar fără lacrimi… Cum era cu putinţă? Insensibilitatea. Iată de ce nu plângeam!

— O să fie totul bine, a spus doctorul în timp ce ajutoarele îl duceau pe tata pe o targă.

Odată băgat Braco în ambulanţă, sirena s-a pus pe urlat – momentul cel mai penibil, pentru mine.

Ochii mi se închideau singuri, de oboseală. Nedo a fost cel care m-a trezit, strângându-mă în braţe.

— Operaţia maică-tii a trecut cu bine! Braco e la terapie intensivă! Mă rog… fiecare cum simte!

— O să scape tata?

— A scăpat deja!

— Deci n-o să moară?

Cu braţele lui de camionagiu, Nedo m-a strâns aşa de tare, că pentru o clipă mi s-a tăiat respiraţia. Dar jalea nu mă părăsea.

— Nu, dar va trebui să fie mai atent. Şi-n zilele următoare, fără vizite, ca să evite emoţiile!

Vreme mohorâtă, de toamnă, la Sarajevo, iar eu eram singur. Singur-singurel. Fără să ştiu dacă mai sunt mic. Nici urmă din lumina care îi îndemna pe plopi să se ia la întrecere, care dintre ei să se arunce mai repede şi mai departe în cer. Gata cu emoţia pe care o trezeau fetele şi femeile ale căror picioare se dezveleau în funcţie de înălţimea pe care o aveau şi de lungimea pasului.

Nici o problemă cu trezitul. Pe fereastră l-am zărit pe Nedo, care-mi arăta nişte gamele marcate GP Vranica.

— Nu ne mai treb’e, a spus el intrând. Am trecut pe la cantina de campanie. Treaba ta e să ai grijă să nu verşi totul!

M-a strâns încă o dată în braţe – atât de tare, că mi-am dorit să nu-l mai văd în viaţa mea! Şi a plecat strigând pe scări:

— Mă rog… fiecare cum simte!

La ora unu şi zece, a sunat clopoţelul la şcoală. Sfârşitul orelor.

Nu, sigur nu-i cancer! mi-am spus în timp ce, nu ştiu cum, îmi reveneau în minte genunchii care defilaseră prin faţa casei.

Un bărbat aştepta în faţa intrării în blocul nostru. Slab, chel, cu sprâncene vopsite în

negru, fuma o morava fără filtru, aşezat pe o treaptă din beton.

Nada, vecina, îi aduse un taburet mic; el se ridică şi luă loc pe scaun.

— Bietul de tine, o să răceşti! îi zise ea.

Apoi, văzându-mă că vin, s-a bucurat.

— Salariul tatălui tău, mi-a explicat femeia. Nu pot să-l iau, n-am drept de semnătură…

— Nici eu!

— Termină cu prostiile, copile! zise omul. Doar n-o să mă-ntorc cu o asemenea sumă. Dacă dă vreun hoţ peste mine? Hai, o mâzgălitură. Acolo… Să pot să mă car după aia!

— Şi cu banii ce fac? Veniturile unui funcţionar nu-s de colo!

— În ziua de azi, se cheltuieşte totul!

Bărbatul mi-a întins plicul, o hârtie şi, cum zisese, i-am dat o mâzgălitură. A dispărut pe scări. Odată intrat în casă, am pus fără întârziere plicul în noptiera de pe partea lui Braco. Am ieşit din nou şi am văzut atunci fereastra întredeschisă.

Omul ăla, m-am gândit, Dumnezeu ştie cine o fi? Poate că nu glumeşte când zice că ar putea şterpeli careva bănuţii tatei. De ce nu chiar el, la urma urmei?

În baie, am tras un scaun şi am pus plicul pe boiler. Cum partea de sus era rotunjită, plicul a căzut. Am luat-o de la capăt, plicul a căzut iarăşi. L-am pus pentru a treia oară, iar el mi-a alunecat în mâini. Scria: „Braco Kalem, 890.000 de dinari“. L-am deschis şi am găsit un teanc zdravăn de bancnote de 100 şi de 500. Singura soluţie, să păstrez banii la mine, în permanenţă. Am făcut două grămezi: pe una am vârât-o în şosetă, pe cealaltă în pantaloni. Fie ce-o fi!

În toată viteza, pe strada Gorica, apoi prin cimitirul Partizanilor, am sosit în spatele spitalului Koševo. Pe strada Fuad Midžić, la pavilionul surdo-muţilor, grilajul era găurit; m-am strecurat discret – pe la intrarea principală nu mi-ar fi dat drumul înăuntru, eram prea mic şi n-aveam buletin. Iarba, care aştepta de ani buni să fie cosită, scârţâia sub paşii mei. O singură idee îmi umplea capul: „Cancer?“. În faţa secţiei de chirurgie, am dat de doctorul Lipa, venit să-l vadă pe Braco.

— Nu-i cancer, nu, dom’ Lipa?

— Să-ţi spun, copile… Ei bine, nu!

I-am sărit în braţe, l-am strâns, l-am pupat, apoi am urcat treptele câte patru către etajul doi. Şi către camera Azrei.

— Deci nu eşti bolnavă?!

— Iarba rea nu piere! Hai, aşază-te!

Am scos gamelele şi i-am dat imediat nişte supă. Azra deşurubă capacul şi ochii îi poposiră pe şosetele mele; ca şi când ştia unde pitisem banii tatei. M-a luat cu frig pe şira spinării.

— Şosetele astea nu-s ale tale.

— Nu. S'-ale lu' tata.

— Dar ce-ai de tremuri în halul ăsta?

— Mă întorc imediat, tre' să merg la toaletă, i-am zis grăbit şi am luat-o la sănătoasa.

Odată ajuns la toaleta pentru doamne, m-am rezemat cu spatele de perete, respirând de parcă mă urmărise cineva. Sigur că locul era pustiu, m-am apucat să reîmpart banii: din şosete, mi i-am strecurat cam peste tot, în buzunare, în slip. M-am stropit cu puţină apă pe faţă, ca să par normal.

— Poate c-ai găsit unde e...? m-a întrebat Azra de cum m-am întors în cameră.

— Unde e ce?

— Plicul cu banii. N-ai scotocit?

— Haide, Azra! Mi-ar fi ruşine, n-ar fi corect.

— Ai dreptate. Am trăit atâta timp fără să ştiu, măcar s-o ţin tot aşa, a zis ea studiindu-mă.

Nu crede un cuvinţel din ce spune, mi-a trecut prin minte. Dar am strâns-o în braţe cu putere, iar asta a fost suficient ca să destindă atmosfera. Încet, mama a mâncat supa gătită de vecina noastră Nada.

— Bun. Trebuie să mă întorc, am pregătire la matematică.

— Să înveţi bine, fiule. Ca să nu fii nevoit să depinzi de nimeni.

— Tu de cine depinzi?

— Fără salariul lui, noi doi n-am scoate-o la capăt.

Am strâns-o în braţe, în pofida durerii iscate de această frază. Ieşind din spital, am văzut-o cum mă priveşte şi-mi face cu mâna de la fereastră. I-am răspuns, iar ea a zâmbit. Ajuns de cealaltă parte a clădirii, m-am fofilat în parc şi, pe furiş, m-am întors către centrul spitalului, în secţia în care se afla tata. Era prima mea vizită la Braco.

— Nu, dar... Uită-te şi tu, copile! mârâi doctorul Lipa, arătându-mi un cartuş de Marlboro şi o sticlă de whisky în timp ce Braco ieşise să-şi petreacă vizitatorii colegi, bărbaţi şi femei din Consiliul Executiv al Republicii Bosnia-Herţegovina. Iată genul de imbecili care conduc statul! Cineva aproape c-a dat colţul după un al doilea infarct, iar tâmpiţii ăştia îi aduc whisky şi ţigări la spital! Hai, ia astea acasă!

Tata, Braco Kalem, stătea lângă pat. Mă aştepta. Infarctul părea să-l fi întinerit. O frază mi-a venit imediat în minte: „Iarba rea nu piere!". Speranţa nu folosea la nimic.

— S-a întors Azra din Ungaria?

— A sunat să spună că mai rămâne până la sfârşitul săptămânii; şi să întrebe de tine.

— Nu i-ai spus nimic despre mine?

— Bineînţeles că nu! I-am zis că după ce te întorci acasă îţi faci siesta şi după aia *treli-treli*! Am făcut rău?

— Rău... nu. Dar nici nu trebuie s-o enervezi degeaba... Azra are dreptate: după o

înmormântare, e mai bine să ai ace de pin care să-ţi trosnească sub picioare. Îţi închipui, dacă mor? Trebuie să mergeţi la Bare[11] şi să s-o luaţi prin noroaie!

— Să nu vorbeşti moartea de rău vreodată!

— Că bine zici!

Tata m-a tras spre el. Respira greu. În timp ce mă îmbrăţişa, am zărit o lacrimă pe pernă. De fapt, nu voia să-i văd chipul.

— Nu plângem! am spus ştergându-i lacrimile cu cearşaful.

— S-o anunţi pe Azra c-o să cumpărăm apartamentul pe care-l are ţicnita de mătuşă-sa din Bakuf la Herceg Novi[12]. Aşa, o să ne trosnească ace de pin sub picioare tot restul vieţii!

— N-o să mai poată de bucurie!

L-am strâns din toate puterile mele, să simtă ce mare mă făcusem.

— A venit un curier de la Consiliul Executiv să-ţi aducă salariul. Şi m-a întrebat ce am de gând să fac cu toţi banii ăia. „S-o întrebaţi pe mama când va veni, i-am zis. Eu, unul, habar n-am!“

— Ce treabă are maică-ta cu salariul meu?

— Habar n-am!

— Asta n-o priveşte absolut deloc! De altfel, unde e salariul meu?

Luându-mă în braţe, mi-a atins uşor cu palma, prin cămaşă, banii ascunşi la brâu.

— Păi… Acolo unde trebuie să fie.

— Unde?

— La Consiliu. Curierul ţi l-a dus înapoi.

— Mă surprinzi plăcut, fiule. Nu mai eşti mic, ci copt pentru vârsta ta. Bravo!

Nu-l putea dovedi pe tata un infarct. Acum e clar.

— Ştii, Azrei îi dau cât trebuie pentru casă şi masă. Ce prisoseşte e pentru zile negre.

— Astea ce mai sunt?

— Să ne ferească Dumnezeu de vremuri grele, dar n-ai idee cât de săraci au fost părinţii noştri…

Ce punea el la cale cu zilele lui negre, nu-mi păsa. Cât priveşte spitalul, îmi luasem porţia pe ziua aceea. L-am pupat pe tata, iar el m-a însoţit până la ieşire. Nimic mai simplu decât să cobor scările în fugă. Şi chiar şi-acolo m-am gândit iar la genunchii femeilor, mai mult sau mai puţin dezveliţi în funcţie de lungimea pasului – când urcau treptele, evident!

Dinspre parc, se putea vedea fereastra lui Braco, îmi făcea la revedere cu mâna. I-am răspuns la fel, căutând pe unde să dispar. În capătul parcului, m-am abătut puţin câte puţin către cealaltă parte a drumului… ca să revin în clădirea Azrei! Prin uşa de sticlă, am văzut că dormea. Ce uşurare! Nu mai era nevoie să fac conversaţie.

Neoanele se aprindeau pe strada Đura Đaković, se lăsa întunericul, nu mi-era frică.

Mă obişnuisem de-acum să simt banii lipiţi de corp, în şosete, la brâu, în pantaloni. Ca să mă întorc de la spital, am trecut de graniţa dintre oraş şi mahala. Într-o parte, stâlpi metalici înalţi revărsau o lumină puternică; în cealaltă, o scară era abia luminată de felinare antice, vandalizate de tineri beţi.

Între Koševsko brdo şi Crni vrh, aproape de fabrica de cărămidă abandonată, un băiat şi o fată: el, un zdrahon, purta o haină bleumarin, ea, o minionă. Se sărutau; nimic uimitor. Totuşi am băgat de seamă că, în timp ce-l săruta, fata se uita la mine. Dintr-odată, ea începu să ţipe, dându-i trei palme tipului, care se repezi s-o lovească. A trântit-o în praf, ea s-a dat de-a rostogolul, ţipând după ajutor. Uitând de banii lui Braco ascunşi asupra mea, l-am înşfăcat pe tip.

— Cum poţi să dai în ea, aşa pitică!

— Ce-ai spus?

— C-o s-o omori, la cât de mare eşti!

— Tu cine eşti, ca să-mi vorbeşti aşa?

— Nimeni. Dar nu-i corect, asta zic!

Dintr-un salt, fata s-a ridicat în picioare, scuturându-şi pardesiul de praf. Nu arăta rău deloc, un lujer de fată în pantaloni mulaţi, o ţigancă blondă. Ceva din care să-mi hrănesc amintirile în cada cu apă caldă! Înaintă jumătate de metru şi mă apucă de bărbie.

— Tu ce vrei?! m-a întrebat.

— Ce vreau?... Nimic! Doar îi ziceam să nu mai dea în tine!

— Auzi, da' cine eşti tu să-ţi bagi nasul în treaba noastră?!

— Nimeni..., am apucat să zic, înainte ca tipul să-mi trosnească un pumn în nas atât de tare, c-am văzut stele verzi.

Am căzut. Întors spre el, i-am văzut faţa şi, în cădere, l-am apucat de reverul hainei. O lovitură de picior mi-a paralizat mâna, care a smuls în acelaşi timp un nasture.

Habar n-aveam de câtă vreme se lăsase bezna, dar m-au trezit frigul şi durerea de cap. Am aruncat o privire prin preajmă. Nici ţipenie. Stăteam rezemat de un copac şi... gol-puşcă! Ca un prunc abia venit pe lume. Mi-am descleştat pumnul şi am descoperit nasturele. Ce să fac în pielea goală, vrednic de plâns, cu un nasture de haină în palmă? Febra care mă zgâlţâia avea ca pricină mânia şi nasul care mă durea sau faptul că eram gol-goluţ? Nu ştiam. Tremurând ca varga, am alergat spre fabrica de cărămizi dezafectată. Brusc, mi-am amintit că Selim Sejdić, un coleg de şcoală, locuia chiar alături, dacă mă întorceam pe Crni vrh. Familia lui număra zece copii, chiar mai mult. În realitate, numărul lor fluctua, putând ajunge uneori până la paisprezece. Aveau probabil ţoale vechi cât să mă pot întoarce acasă cum se cuvine.

La ei acasă, chiar sub camere, o încăpere de la subsol servea drept sală de jocuri pentru toată Gorica; veneau aici şi din Vratnik, ba chiar din Kovači. Umbla vorba că

Ćelo, tatăl, făcea pe peştele pentru ţigănci. Vântul sufla peste Gorica, eu eram bocnă din creştet până-n tălpi. M-am apropiat de cocioaba construită de-a dreptul pe pământ, din carton bitumat; o fereastră dădea spre bucătărie. Lipindu-mi faţa de geam, am zărit un bărbat cu umerii foarte laţi, pe care îl ştiam de undeva… când s-a întors, l-am recunoscut… „Mă rog… fiecare cum simte“! M-am frecat la ochi. Da, chiar el era acolo, în faţa mea – vărul meu Nedo!

În slip, tocmai îşi bomba torsul, împăunându-se, examinându-se în oglindă. A verificat cu mâna temperatura apei din cadă, din care scăpau aburi. Preţ de o clipă, asta m-a încălzit. De cealaltă parte a bucătăriei, s-a deschis o uşă şi s-a ivit ţiganca blondă care mă lăsase fără nimic pe mine. Inima îmi bătea să-mi sară din piept; încă puţin şi făceam infarct, ca tata. Ea s-a apropiat de cadă, s-a oprit, a lăsat să-i alunece prosopul care-i acoperea trupul. Sânii îi erau ascuţiţi, iar fesele ca un şezut de scaun. Uitasem de frig! Nu ştiu dacă aşa obişnuia Nedo să zică „Mă rog… fiecare cum simte“ cu femeile, dar începu să scoată nişte strigăte de Tarzan şi sări în cadă ca la Bembaša[13]. Împroşcând apă peste tot, s-a întors, şi-a scos slipul, apoi s-a lăsat sub apă, înainte să dispară cu totul. Ţiganca blondă a izbucnit în râs şi a aşteptat urmarea. Când Nedo a revenit la suprafaţă, şi-a scuturat părul ud răgând ca un tigru. Evident, aveam de-a face cu un număr bine pus la punct, fiindcă ţiganca blondă, care se dăduse înapoi până la fereastră, s-a repezit spre cadă şi a sărit peste el, urlând. Amândoi s-au scufundat pentru o clipă, revenind la suprafaţă înlănţuiţi. Nedo o ţinea pe fată cum ar ţine tocul un elev model. Făceau o gălăgie infernală, gâfâiau, trupurile li se izbeau de pereţi. Nicicând nu mi-aş fi închipuit cât de crudă poate să fie o viaţă de bărbat.

Brusc, cineva m-a bătut pe spinare. M-am întors – era bătrânul Ćelo.

— Asta face toţi banii, zbiară mai dihai ca la nunta lu’ frate-su! Dar tu, copile, ce cauţi aici?

— Eu… nimic!

— Cum, nimic?! La mine acasă nu-i nimic pe gratis!

Nedo şi ţiganca blondă depăşeau orice limită. Urlau unul mai tare ca altul, iar el o împingea nestăpânit în pereţii cocioabei! Ce mai era şi asta? Sfârşitul lumii?

În vreme ce Ćelo se îngrijora, tuşind, eu m-am strecurat până în cămăruţă, am luat o pătură şi am înfăşurat-o în jurul meu.

— Uşurel… O să-mi dărâmi căsuţa! bombăni Ćelo.

— Te-am plătit. Şterge-o! i-o întoarse Nedo.

— Cu tine, o să-şi piardă locul valoarea comercială!

Nedo boncăluia din ce în ce mai tare, n-aveam decât să-mi astup urechile. Într-un sfârşit, tăcerea reveni. Chircit într-un colţ, l-am auzit pe Ćelo înjurând:

— Mama ei de treabă! Nenorocită cale să-şi mai câştige omul pâinea.

— Ce treabă?! N-ai decât să construieşti mai rezistent!

— Nu mă călca pe nervi!

Înfăşurat în pătură, am intrat în camera în care Nedo şi ţiganca blondă beau cafea.

— Eu… sunt.

— Păi… tu de unde ai mai ieşit?

— Vreau şi eu…

— Eşti încă prea mic. Puţină răbdare, te duc eu unde trebuie să te destupi la minte.

Ţiganca blondă m-a recunoscut. Şi-a pus ceaşca lângă ibric, mi-a întors spatele şi, cu dinţii strânşi, şi-a strâns catrafusele la iuţeală şi a şters-o.

— Hei, micuţo, mai stai! Încă un număr! Hei!

Dar ea ieşise.

— Mi-au furat banii! am strigat.

— Banii… ce bani? Ce-i cu tâmpenia asta?

— Nu-i nici o tâmpenie! Mi-au săltat 890.000 de dinari. Salariul lui Braco.

— Ea a fost?

— M-au lăsat în pielea goală, după ce m-au caftit bine. Şi-au şters-o cu banii.

— Mama lor de hoţi!

Ne-am repezit amândoi prin livada de pruni. Apoi pe strada Ključka. Mă chinuiam să ţin pasul cu Nedo. El alerga îmbrăcându-se; eu, înfăşurat în pătura de la Ćelo.

— Vii după mine, vere?

— Acuşica!

— O să mă ţină minte ăia de i-au furat banii mătuşii!

De pe strada Đuro Đaković, un taxi ne-a dus la Camek, o cafenea din cartierul Skenderija. Erau la beţivi în ea ca melcii după ploaie. Parcă întors cu cheiţa, ca un ceas cu cuc, Nedo trecu de la o masă la alta. Toţi îl cunoşteau, se temeau de căpăţâna şi de carabele lui care, se ştia pe o rază de mai mulţi kilometri, strângeau la fel de tare ca două chei franceze. În norul de fum, mi s-a părut că-mi recunosc agresorul şi l-am dus pe Nedo până la masa lui. Acolo se juca barbut şi se-njura birjăreşte! Când Nedo mătură cu mâna toţi banii de pe masă, lumea se potoli imediat.

— Păi… care-i problema? întrebă agresorul meu.

Nedo îi arse o scatoalcă, pe care celălalt se strădui să i-o întoarcă. Dar într-o clipă se cuminţi.

— Pe Tito şi pe familia mea, habar n-am despre ce e vorba!

— Unde ţi-e haina?

— Păi… acolo!

— Fă-te-ncoa’ cu ea!

Cu braţele larg deschise în semn de nevinovăţie, băiatul susţinea că nu făcuse nimic. Se întoarse de la vestiar cu haina lui bleumarin. Nedo o apucă, întinse mâna către mine, eu i-am dat nasturele. Nedo îl puse fix în locul de unde fusese smuls.

— Afară cu tine!

Deşi Skenderija nu era sectorul lui, Nedo îl înşfăcă de guler pe tip fără să şovăie.

— Deci te iei de ăia mai mici ca tine! Aşa, băiatule? zise Nedo arătând spre mine.

Apoi îi suci mâna la spate, ducându-l până la pod, lângă biserica protestantă. Acolo ţipă la el să-şi dea cămaşa jos. Degeaba încerca derbedeul să se smucească: o nouă scatoalcă îl aduse la supunere.

— Pe Tito şi pe familia mea, nu ştiu nimic…

Înhăţându-l pe tip de gât, Nedo îl apropie de balustrada podului, îl apucă de picioare şi-l răsturnă la torsul gol deasupra apei.

— Nuuu, nu asta! Te rog!

Nedo îi strânse fără greutate cureaua de la pantaloni şi-l suspendă de picioare. Celălalt rămase cu capul în jos, cu faţa spre Miljacka.

— Banii mătuşii mele… îmi zici unde sunt?

— Banii… La Bimbo, pe drumul spre Ilidža!

— Mă rog… fiecare cum simte!

În doi timpi şi trei mişcări, Nedo îl eliberă pe spânzurat.

— Jos textila, îi ordonă. La piele!

I-a luat hainele şi mi le-a dat, una câte una. Mă îmbrăca la loc. Ai fi putut crede că-mi făcusem cumpărăturile prin magazinele de ţoale din Trieste. Pantalonii Rifle erau prea lungi, au trebuit sumecaţi jos. Pantofii erau cu trei mărimi mai mari. La urmă, Nedo îmi aruncă haina.

— Pe Tito şi pe familia mea, Bimbo mi-a săltat totul…, gemea băiatul.

Am căzut la pace uşor. Taxiul ne-a condus pe toţi trei la cârciuma lui Bimbo. Nici o diferenţă faţă de celelalte birturi din Ilidža. Doar că înăuntru nu era nimeni. Din pivniţă urca fum.

— Se joacă la subsol… Eu mă pitesc la veceuri. Tu-i ceri ulei don'şoarei şi-l răspândeşti pe podea. În strat gros, ne-am înţeles? Şi, mai ales, nu te lăsa distras, să n-o dăm în bară cu totul!

— N-o să fie cazul!

— Tu mergi cu el! îi ordonă Nedo agresorului meu.

Şi-şi garnisi ordinul cu un ghiont zdravăn.

Am luat foarte în serios ce-mi spusese vărul, dar nu mi-l puteam scoate din cap pe Braco şi umblatul lui prin cafenele. Când am intrat, aburii de alcool au readus la viaţă chipurile încruntate ale clienţilor din cabaretele în care mă ducea tata. Chipuri care-mi rămăseseră întipărite în memorie de când aveam zece ani, când eram ţinut ostatic în crâşmele din Sarajevo. Uneori alianţa celor angajaţi în operaţiunea *treli-treli* putea dura până la miezul nopţii! Braco sfârşea atunci prin a pune două scaune unul lângă altul ca să dorm pe ele, în timp ce, pentru a enşpea oară în seara aceea, îmi repeta: „Viaţa de

cafenea… Ai văzut şi tu un pic ce grea e? Şi Azra care crede că-i o partidă de plăcere!“.

Era oare influenţa unor astfel de gânduri sau pofta să încerc pe pielea mea cât de grea e viaţa de cafenea? Cert e că m-am dus drept la tejghea şi-am comandat:

— Micuţo… un *treli-treli*!

— Un ce… puişor?

— Un *treli-treli*! Nu ştii ce-i aia? Dar de unde-ai mai apărut?

— Din Vratnik.

— Nu asta te-ntreb! Mă-ntreb simbolic: de unde-ai mai apărut şi tu de n-ai habar de marile principii? Hai odată!

— Dar le ştiu, puişor!

— Un litru de Riesling şi unul de sifon! Ai de la mine… un zero barat!

Chelneriţa zâmbi, dar îşi feri privirea, stânjenită că vedea un bărbat gol puşcă alături de mine. În toalete, Nedo se agita, zorindu-mă să dau pe gât primul meu *treli-treli*. Eu nu mă grăbeam, şpriţul îmi tapiţa stomacul – Braco avea dreptate, era super când îţi duduia pe gâtlej. M-am întors spre despuiat, care dârdâia de frig.

— Micuţo, un rachiu pentru prăpăditul ăsta, o să-i îngheţe toate alea!

— Mai bine i-ai da haina ta.

— Toarnă-i un rachiu când îţi spun şi nu mai bârâi, că mă ’nervez!

— Ce vorbe, puişor!

Mi-am mai turnat un şpriţ, pe care l-am dat de duşcă, şi am trecut în spatele tejghelei:

— Unde-ţi ţii uleiul?

— Oau, eşti un adevărat, măi tipule! Câţi ani ai?

— Optişpe… Uleiul ăla vine odată?

— Ţi-aş fi dat nouăşpe.

Am dat din nou de duşcă şpriţul. Uimită de cererea mea, fata aduse totuşi din bucătărie un bidon de doi litri de ulei de masă. Începea să fie pe gustul meu chelneriţa asta – chiar dacă nu arăta chiar trăsnet. M-am zgâit la genunchii ei: clar mai excitanţi decât ăia care treceau prin faţa ferestrei de la bucătăria mea.

Am stropit podeaua cu ulei, sub ochii despuiatului care nu pricepea nimic din ce se-ntâmplă. În spatele tejghelei, chelneriţa îşi agita mânuţele şi, zâmbitoare, aştepta urmarea. După ce am dat cu ulei ultimul centimetru, m-am aşezat; mi-am servit un nou şpriţ şi i-am arătat despuiatului intrarea în pivniţă, din care scăpau înjurături şi fum de ţigară. Aşa cum ne-am înţeles, despuiatul merse în capul scării şi, la semnalul meu, începu să strige:

— Care-i treaba, poponarilor? Se umflă tărâţa-n voi că mă vedeţi aici? Bă, târtiţe grase, aţi surzit sau ce?

Aşa cum eram înţeleşi, m-am pitit după tejghea, trăgând-o pe chelneriţă după mine.

Bimbo şi gaşca lui s-au ivit cât ai zice peşte. Dar, fapt şi mai nemaipomenit, au alunecat şi au căzut palancă. Ieşit din veceu, Nedo a înşfăcat un prim scaun apoi, meticulos, cu gesturi precise, le-a rupt pe toate celelalte, unul după altul, pe spinările lor. Sau, uneori, îi trosnea peste căpăţână, de îndată ce vreun borfaş izbutea să se ridice şi să stea drept. Scaunele se făceau ţăndări, stinghii zburau care-ncotro. Chelneriţa nu se oprea din rânjit…

Toţi din gaşcă în stare să se ţină pe picioare au căzut seceraţi. Nedo s-a întors spre Bimbo, l-a prins de un picior şi l-a târât până la marginea scării. Pantofii golanului derapau ca nişte roţi de maşină pe zăpadă. Vărul meu îl apucă atunci de urechi şi dispăru cu el în pivniţă, să recupereze banii. În aceeaşi clipă, am ţâşnit de după tejghea şi, de teamă, am început să zbier, ca mai devreme Nedo în bucătăria lui Ćelo, cu ţiganca blondă. Cum vedeam vreun borfaş că mişcă-n front pe podea, urlam şi loveam în toate părţile. Şi iată-l pe despuiat chircindu-se ca să-l dezbrace pe unul dintre ei. Nici una, nici două, m-am apucat să-l căpăcesc:

— Na şi ţie! Mă rog… fiecare cum simte!

— N-aş fi crezut niciodată că sunt atâtea cafenele-n Sarajevo, i-am zis lui Nedo la ieşirea dintr-o cârciumă din cartierul Svrakino selo.

Lăsaserăm în urmă cabaretele, tavernele şi celelalte crâşme, şi din toate ne făcuserăm ieşirea cu ovaţii. La fiecare masă făcusem cinste cu un *treli-treli*.

Am intrat în cafeneaua vechiului turn, în Ilidža. Continuam să-i comand vărului meu mai în vârstă ca mine care, surprinzător, mi se supunea.

— Scoate banii. Până la ultimul! i-am cerut.

— Nu, vere, te rog… Ce ne facem dacă îi spargem pe toţi?

— Mi se rupe… Sunt un om liber!

— N-ai decât treişpe ani!

— Vreau să beau! Băiete! Întreabă-i pe toţi ce vor să bea!

— Nu, nu… Te rog!

Toată cafeneaua a aplaudat, te-ai fi crezut la înmânarea unui premiu. Abia mă ţineam pe picioare… Am scos banii, am făcut cinste la toată lumea şi, clătinându-mă, m-am îndreptat spre toalete pentru o nouă tură de vomitat.

Ia uite, mi-am zis, veceurile nu mai sunt unde le-am lăsat acum un sfert de oră…

M-am înfundat şi mai mult pe scăriţa îngustă, am urmat un culoar gâtuit, am pătruns în măruntaiele pământului. Strălucirea intensă a torţelor din catacombe m-a făcut să clipesc.

Un fulger violent mi-a umplut brusc ochii de jăratec. După câţiva paşi, lumina s-a topit în întuneric şi o cortină din pluş ce ascundea o mică scenă s-a dat la o parte. Pe melodia unui tangou argentinian a apărut o femeie cu un popou enorm pe care-

l legăna stânga-dreapta. Apoi, urmând, se vede treaba, un protocol secret, nişte bărbaţi au venit să-i tragă două pupături, câte una pe fiecare bucă. S-au prosternat în faţa ei ca la picioarele unei divinităţi. Dintr-odată, ea începu un cântec, în timp ce un pitic scotea un cui mare de 5 şi-l arăta spectatorilor strânşi lângă scenă. Au izbucnit ropote de aplauze. Piticul a înfipt cuiul într-un stâlp de lemn de lângă el. Femeia continua să cânte, îndreptându-şi ostentativ posteriorul către cui.

— „Te mai iubesc, ca altădată… Diseară o s-o facem lată…“

Iar publicul scanda în ritmul tangoului:

— S-o fa-cem la-tă! S-o fa-cem la-tă!

Femeia s-a dat înapoi, s-a lipit de stâlp şi a absorbit cuiul între buci.

— „Te maaai iubeeesc!“, cânta ea.

În public s-a lăsat tăcerea. O uşoară crispare tensionă faţa femeii, care sfârşi prin a se lumina, într-un surâs învingător. Apoi îşi întoarse bucile spre noi, şi fiecare a putut să vadă coşcogea cuiul ieşindu-i dintre emisfere. Un ultim zâmbet radios fu răsplata noului triumf al bucilor ei – cuiul sau clenciul spectacolului.

Temperatura scădea, chiar dacă termometrul nu cobora la fel de mult ca anul trecut. Se isprăvise cu iernile siberiene la Sarajevo. Era sfârşit de săptămână şi, prin fereastra bucătăriei, vedeam cum picăturile de ploaie îngheaţă în zbor. Când au ieşit din spital, Braco şi Azra au înţeles că le ascunsesem adevărul: fuseseră atât de aproape, când se credeau departe unul de celălalt. Braco se lungise pe divanul din bucătărie, Azra – pe patul din cameră.

Am reîncălzit prânzul gătit de madam Nada, vecina. Am pus masa ca la restaurant, să le facă plăcere să mănânce, am pus chiar şi şerveţele unde trebuia. M-am dus în cameră şi, grijuliu, am ajutat-o pe Azra să se ridice. Cicatricea ei, încă dureroasă, o jena când păşea. A ajuns totuşi până la scaun.

— Doamne… greu mai e! suspină ea.

— E din ce în ce mai bine. Ieri, de pildă, nici nu puteai pune pasul.

Braco se ridică, îşi spălă mâinile şi privi pe fereastră.

— Ia zi-mi, Aleksa… Mă gândesc la o treabă: schimbările astea climatice nu-s bune pentru Rusia.

— Crezi?

— Nu mai există primăvară, nici ierni ca pe vremuri. Câte grade sunt afară?

— Minus cinci.

Se şterse pe mâini cu prosopul de bucătărie şi, cu un aer îngrijorat, se aşeză la masă.

— Dumnezeule mare, greu o să mai fie pentru ruşi! Nu-i aşteaptă nimic bun! declară el.

— Ce legătură au ruşii cu asta?

— O, au… Cum să se apere?

— Bun, se băgă în discuţie Azra, ne laşi cu americanii şi cu ruşii tăi?! Vrei să ţi-o ia din nou inima la trap?

— S-o ia, dară! Dar ia zi-mi, ce se va-ntâmpla? Ce-o să fie dacă izbucneşte al Treilea Război Mondial? Încălzirea climatică globală, te-ai gândit la asta? Cum să respingi atacurile? Nu tu iarnă, nu tu apărare! Ceilalţi din Occident n-ar să aibă stare până n-o să cucerească Siberia. Mama ei de treabă, o să vedem ce n-a văzut Parisul!

— Las-o moartă… Mai bine vezi tu de fiul nostru!

— Fiul nostru cel scump!

Braco părea cam nervos. Privea în jur, o întrebare îi ardea buzele, dar m-am prefăcut că nu-mi dau seama ce anume îl răscolea. Mi-am compus figura impasibilă a lui Klaus Kinski din filmul despre asasinatele în masă. Când Azra o luă cu greu spre baie ca să se spele pe mâini, Braco se grăbi să se aplece spre mine.

— Ia spune… ştii unde mi-e salariul?

Am aruncat o privire de jur împrejur, apoi m-am uitat fix la plopii cei nătângi. Nu ştiam ce să-i răspund. Am sfârşit prin a zâmbi.

— Nu… serios?! Azra nu ştie unde-mi e salariul?

— Normal că nu! i-am spus.

— Super! Şi unde l-ai ascuns?

— Ştii când o să-ţi spun unde?

— Nu, când?

— Când o să fii mare!

— Ha?

— Tati, eşti încă mic. Când o să fii mare, o să-nţelegi!

Aproape că s-a sufocat de râs. Afară începuse să ningă.

1. Dirijor austriac, de origine aromână (1908-1989).
2. Mişcare înfiinţată la Belgrad în 1961 de Jawaharlal Nehru, prim-ministrul Indiei, Gamal Abdel Nasser, preşedintele Egiptului, şi Iosip Broz Tito, preşedintele Iugoslaviei, ca încercare de a contracara Războiul Rece. Aproximativ două treimi din statele ONU fac parte din Mişcarea de Nealiniere, care cuprinde 55% din populaţia mondială.
3. Federaţia Internaţională de Schi.
4. Schior francez (n. 1943), supranumit „Gillette“, triplu campion olimpic şi dublu campion mondial.
5. Abreviere pentru Fabrika Automobila Priboj, fabrică de automobile din Priboj, Serbia.
6. Episcop de Tours (cca 316-397), al cărui biograf susţine că peste tot pe unde trupul

său era purtat câmpurile înfloreau, de unde expresia franceză „vara sfântului Martin“ care desemnează scurta revenire a timpului văratic în luna noiembrie (Sfântul Martin este sărbătorit în 11 noiembrie).

7. Denumire alternativă pentru Cupa Iugoslaviei la Fotbal.

8. Un fel de ulcică pe trei picioare (n.tr.fr.).

9. Comună din judeţul Timiş, România. Confuzie a personajului cu oraşul Pécs din Ungaria, care însă nu este staţiune balneoclimaterică.

10. *Krempita*: prăjitură cu cremă; *tulumba*: prăjitură turcească în formă de rulou; *šampita*: un fel de biscuit; *boza*: băutură nealcoolizată obţinută din mălai (n.tr.fr.).

11. Sat din estul Serbiei.

12. Oraş în Muntenegru.

13. Sau Bentbaša: piscină publică din Sarajevo.

Campionul olimpic

Ploua, vântul de toamnă despuia plopii de ultimele frunze. În stradă, cineva cânta cât îl ţineau bojocii: tustrei ne-am aplecat peste divan, să privim pe fereastră. Jos, Rođo Kalem, de cinci ori învingător în Campionatul de Radioamatori al Iugoslaviei, se încleşta de balustradă.

— Dragii mei, aveţi nevoie de ceva?

Rođo al nostru era cunoscut ca un cal breaz pentru această veşnică întrebare, adresată la fel de bine cunoştinţelor şi necunoscuţilor.

Pe cât era de aspru cu nevasta şi cu sine însuşi, pe-atât era de serviabil cu ceilalţi. Obişnuia să tragă zdravăn la măsea şi deseori urca în patru labe treptele care duc în partea de sus a cartierului Gorica. Pentru Rođo, să răzbească în urcuşul abrupt al străzii Goruša şi să-i îmblânzească zi de zi treptele ţineau de performanţă sportivă, comparabilă cu probele de calificare la Olimpiadă.

Jocurile de iarnă[1] se apropiau şi, la Sarajevo, totul se măsura de-acum în funcţie de ele. În pofida lipsei zăpezii, deşi ianuarie începuse deja, îngrijoraţi, oamenii se priveau întrebători. Totuşi, erau şi alţii care, considerând Jocurile de prisos, lăsau să le scape printre dinţi: „Deh… astea ne mai lipseau!“.

Dumnezeu ştie cum, dar Rođo habar n-avea de Jocuri. Văzându-l deodată cum se clatină, maică-mea s-a speriat:

— Să vezi c-o să cadă…

O clipă mai târziu, Rođo aluneca şi ajungea pe jos, cât era de lat. În prăbuşire, înşfăcase balustrada care împărţea strada în două şiruri de trepte. Când izbuti să se salte din nou în picioare, nu-şi putu păstra poziţia multă vreme. Încercă să se sprijine de o treaptă, dar picioarele i se înmuiară; se propti în balustradă cu capul şi căzu din nou. Cum văzu sânge, mama îşi muşcă mâna. Tata se zori pe culoar şi ieşi fără să se mai încalţe.

— Pentru Dumnezeu, Braco! Nu poţi ieşi pe stradă desculţ.

— Nu sunt desculţ, sunt în şosete.

Mama se repezi după tata, ducându-i pantofii.

Amândoi îl ridicară pe Rođo, care căsca ochii spre cer.

— N-ai murit, Rođo? am orăcăit lângă el.

Bâiguia ceva, privind Dumnezeu ştie ce cu ochii lui de un albastru adriatic.

— Vine sigur din Carpaţi, i-am zis tatei. La fel ca toţi slavii!

— Din Düsseldorf! A sosit din Düsseldorf anul trecut, se băgă mama.

— Azra, nu-l mai zăpăci pe băiat!

— Nu zăpăcesc pe nimeni, a fost la frate-său la Düsseldorf, a muncit trei săptămâni pe-un şantier.

— Şi… a băut tot! am conchis eu, în timp ce mama îşi arăta acordul dând din cap.

Cum a pus capul pe pernă, Rođo m-a şi recunoscut:

— Dar… ia uită-te la el! Un Kalem, sută-n sută! Cu ochi albaştri, amărăciunea cerului!

— Ce vrea să zică? am întrebat, chiar dacă n-aveam nici un chef să aflu răspunsul. Precis nici măcar el nu ştie!

Mai târziu, am adormit cu impresia că am „ochi albaştri, amărăciunea cerului“. A doua zi dimineaţă, am găsit-o pe mama la fereastră, privind ploaia care cădea din ce în ce mai deasă.

Rođo îşi petrecuse noaptea la noi acasă, pe divanul din bucătărie. Trezit cu noaptea-n cap, îşi făcea de lucru prin apartament, după obicei. Nu din recunoştinţă: îi plăcea să dea o mână de ajutor celorlalţi şi, în acelaşi timp, să uite de sine. Atent, tata privea piesele împrăştiate din aparatul de radio pe care Rođo îl demontase cu totul.

— Îmi pot închipui orice, dar o voce omenească străbătând oceanul ca să ajungă la urechile mele e minune curată! exclamă Rođo.

— Să fie graţie cerului?

— Cerul dă mai departe semnalul.

— Adică el ştie, cerul? întrebă tata.

— Întocmai! spuse Rođo.

Şi puse dopul la chiuveta din bucătărie, o umplu cu apă, apoi lăsă robinetul să picure.

În acelaşi timp, tata şi mama s-au aplecat în faţă să se uite la cercurile care se tot lărgeau în jurul picăturilor.

— Şi iată cum se-ntâmplă, dragii mei!

— Ei, dar… ai văzut?!

— Ce să văd?

— Undele care se propagă.

— Nimic mai uşor dacă ştie cerul!

— Lasă cerul, semnalul e ca un strop de apă pe care cerul îl picură în mare! Aici e tot misterul!

Prin uşa întredeschisă a bucătăriei vedeai mia de piese din aparatul de radio, înşirate pe masa la care mâncam, pe bufet, pe divan, precum şi pe cele două fotolii. Cu agilitate de scamator, Rođo le-a pus pe toate la locul lor. A băgat aparatul în priză şi de îndată am auzit ştirile: „...În vizită la Smederevo, tovarăşul Tito a subliniat astăzi din nou că revoluţia este altceva decât viaţa obişnuită!...“

— O să trebuiască să aduc un alt condensator de la atelier. Ăsta nu mai ţine mult..., explică Rođo.

— A, da. Şi dacă te-ai putea uita şi la ventilator, îi sugeră mama. Scârţâie...

— Bine, draga mea. Dacă ai nevoie de ceva, îmi spui.

Odată ventilatorul reparat, mama găsi cât ai zice peşte altceva.

— Televizorul... Nu merge bine pe 2...

Rođo întoarse obiectul şi dibui imediat problema:

— Împământarea e varză!

Şi apucă de cablu – când îl ţinea, se vedea impecabil; când îl lăsa, se auzea un fel de bâzâit şi imaginea o lua razna.

Din prag, a zis încă o dată, zâmbind larg:

— La nevoie, să mă chemaţi!

— S-a înţeles. Dar de data asta să vii normal!

— Să-l salutaţi din partea mea pe ochi albaştri, amărăciunea cerului!

După plecarea lui Rođo, m-am legănat până la bucătărie şi, ca întotdeauna, mama mi-a repetat că nu-i plăcea cum merg:

— Nu-ţi mai târâi picioarele şi îndreaptă-ţi spinarea!

Jocurile Olimpice de la Sarajevo se apropiau. Pregătirile erau în toi. Atâta că nu ninsese încă. Toată lumea se minuna: trecuse Anul Nou, dar ninsoare... ioc!

Ziua mea preferată era lunea – n-aveam ore decât după-amiază. Dormeam pe săturate în dimineaţa aceea; eram singur acasă. Când mă trezeam, aprindeam o herţegovină de-a tatei şi-mi făceam cafea. Visam pe îndelete la cai verzi pe pereţi, în faţa ferestrei.

Vântul era rece, strada – pustie. Abia ce aruncasem o privire, că Rođo se ivi sub un plop. Cu desăvârşire matol – şi, pasămite, de ieri-seară. Se bălăngănea după vânt, cânta, dansa împleticindu-se la fiecare doi paşi. M-am dus la el şi am aplicat tehnica de prim-ajutor a partizanilor, care se dovedi eficientă. Mi-am strecurat repede capul la subsuoara lui şi l-am târât până la noi acasă.

În faţa uşii, s-a îndreptat de spate, mai mult sau mai puţin trezit din beţie şi pregătindu-se s-o ia din loc.

— Dragu’ meu... mă duc... Da’ dac-avesi nevoie..., bâigui el şi se prăbuşi.

Nu aveam destulă putere, nu izbuteam să-l trag pe Rođo până în apartament. Din

fericire, părea că doarme – ce uşurare, fiindcă deja întârziam la şcoală.

Abia am aşteptat să se isprăvească ultima oră, la fel ca Bob Beamon la linia de start, înainte de o cursă importantă. La întoarcerea acasă, l-am regăsit pe Rođo pe culoar. Sosită între timp, mama nu reuşise să-l târască de una singură înăuntru.

În doi, era mai simplu: eu l-am apucat de umeri, ea l-a luat de picioare, şi-aşa a aterizat Rođo pe divanul din bucătărie.

— Din cinci în cinci minute m-am dus să controlez dacă mai trăieşte! Bun, chem salvarea.

— Stai, să încerc o şmecherie.

L-am ciupit pe Rođo de nas, iar el a început să râgâie. Nu mai era nevoie să sunăm la salvare: trăia!

Tata s-a întors, aducând cu sine agitaţia conferinţei de presă, precum şi o oarecare vehemenţă.

— A venit Rođo?

— E-acolo. Doarme.

S-a dus să-l trezească. Apoi, încruntat, s-a întors la masă şi l-a poftit şi pe Rođo să vină numaidecât.

— Ştiţi, a izbucnit un scandal, ne anunţă el între doi dumicaţi. La scară internaţională!

— Ce s-a întâmplat? întrebă mama.

— Tu şezi acolo! îi ordonă tata lui Rođo.

— Da, dragul meu, ce s-a întâmplat? repetă Rođo.

— Sarajevo o să găzduiască Jocurile de Iarnă, ai aflat?

— Şi păsările de pe ramuri au aflat!

— Dar ştii că-n tot oraşul nu mai există nici un pat disponibil?

— De unde să ştiu, dragul meu? răspunse Rođo.

— Un flăcău a încasat-o rău… Corespondentul agenţiei de presă cehe.

Noi, ceilalţi, nu pricepeam cu nici un chip încotro bătea tata cu povestea lui.

— Rođo, de unde-ai ştiut că e un fustangiu?

— Păi se vedea de la o poştă, dragul meu. Nu-s chior!

— Şi ce i-ai făcut?

— L-am întrebat: „Ce cauţi, bă, la mine-acasă?“. Mi-a îndrugat ceva pe străineşte, şi-atunci i-am trosnit una! Şi nevastă-mea s-a repezit la mine. „Opreşte-te! mi-a zis. Există o explicaţie!“ „Târâtură! Îţi dau eu ţie explicaţie!“ „E o neînţelegere…“, a zis ăla. „O neînţelegere… i-auzi!“ „E-un ziarist“, zice ea. „Un ziarist… ca să vezi!…“ Şi-i mai ard una ăluia. Şi-a căutat-o. Ăştia mint cum respiră! Căzuse pe canapea, nu se mai mişca… Nevasta, am închis-o în baie! Ăla arăta de parcă leşinase. L-am vârât cu capul sub robinet, şi-a venit puţin în simţiri şi l-am trimis pachet la Urgenţe! Altfel, era bine, nu

sufla o vorbă. Încă un pic şi nu mai vorbeam despre el!

— Ai înnebunit de tot?

— Ce?

— Dar, Rođo, la Urgenţe o să anunţe miliţia, o să spună unde şi-a luat-o pe coajă. Şi miliţia, Dumnezeule, te caută deja! Nevastă-ta le-a declarat că-i închiriase străinului o cameră şi c-avea să schimbe linoleumul din bucătărie cu banii primiţi!

— Şi tu, interveni mama zâmbind, tu-l baţi ca la fasole pe-un ins la fel de nevinovat ca pruncul abia născut, pentru că ţi se pare ţie că-i curvar!

Începeam să mă simt de-a dreptul rău.

— Azra, nu e de râs!

— Ba bine că nu! Vine unu' în oraş pentru Jocurile Olimpice, închiriază şi el, ca omul, o cameră… şi e bătut măr!

— A fost o neînţelegere!

— Şi tocmai asta e de tot râsul!

— Şi dacă ia doi ani de puşcărie pentru asta, tot de râs o să ţi se mai pară? i-o întoarse tata.

— Nu! am spus izbucnind în plâns. Nu-i vina lui! Tu ce-ai spune dac-ai veni acasă şi ai găsi pe cineva că umblă la scobitorile tale?

Am fugit şi, cu fundul pe scară, m-am pus pe plâns.

Discuţia între tata şi Rođo fu urmată de fulgii de zăpadă care începuseră să se aştearnă cu o zi înainte de festivitatea de deschidere a Jocurilor. Vântul care nu izbutise să îndoaie crengile plopilor se dezlănţuia, scripeţii sforii de rufe a mamei scârţâiau şi-mi dădeau senzaţie de greaţă.

Oare fiindcă-mi era frică pentru Rođo care, din spusele tatei, urma să fie arestat? Mi se părea că toate lumile mele se prăbuşiseră, ruine. Chiar atunci, către spitalul militar, s-a ivit o *tristać*, o maşină albastră de miliţie. Plânsul mi-a trecut dintr-odată şi m-am întors acasă în viteza a patra. Mai aveam timp să-l ascundem pe Rođo în pivniţă.

Tata se ţinea cu mâinile de cap.

— Deci…? o întrebă pe mama. Ce facem?

— Şi dacă l-am ascunde…

— Nici nu se pune problema!

— Dar de ce?

— Tăinuirea unui infractor e delict.

Bun…, mi-am spus. Mingea era în terenul meu.

— Cel mai bine, am sugerat eu, e să meargă singur la miliţie. Înainte să ajungă miliţia la noi acasă!

— Dragul meu, crezi tu c-ar fi o circumstanţă… atenuantă? întrebă Rođo.

— Da! Obligat!

— Amărăciunea cerului, vezi ce măgar m-am dovedit! N-ai nimic bun de învăţat de la mine.

Dumnezeu ştie cum, mi-a venit o idee:

— Vin cu tine la post, am zis pândind pe fereastră apariţia girofarului.

— Asta da, bravo! Ce capacitate de analiză are fiu-meu…! exclamă tata, încântat.

— Sunt gata, n-o să vă supăraţi pe mine, nu? Haide, ochi de cer, am plecat!

La baza scărilor, în holul de intrare, când Rođo se pregătea să iasă, l-am apucat de mânecă:

— Nu pe aici! Miliţia!

Descumpănit, Rođo mă urmă în pas alergător până în pivniţă. Am scos lacătul, l-am băgat pe Rođo înăuntru.

— Nu trebuie să faci asta, dragul meu.

Abia închisesem uşa, c-am auzit paşi. Doi miliţieni în uniformă şi un altul în civil ne-au sunat la uşă. Am dat la o parte capacul de pe ciubărul cu verze, am scos câteva căpăţâni pe care le-am pus în cel pe jumătate gol al lui Gavrić, un vecin. Rođo a sărit în ciubăr, eu am tras capacul la loc şi am ieşit. Nu ştiam ce le puteau povesti miliţienilor mama şi tata, dar cel de-al treilea, în civil, porni să cerceteze împrejurimile.

— Ce ruşine! Un popor ca al nostru, a cărui ospitalitate e lăudată în toată lumea!

— Exact asta i-am şi spus! Dar, ce vreţi, nu e băiat rău…

— Nu e băiat rău? Ce se va crede despre noi dacă îi bumbăcim pe oameni?

— Şi asta i-am zis.

Miliţienii au măturat holul de la intrare cu lumina lanternelor, apoi au coborât în pivniţă. Din pod, nu pierdeam nimic din toată tărăşenia.

Stând pe călcâie în apropierea uşii, am oftat de uşurare când i-am văzut urcând înapoi.

— Cum v-am spus, s-a dus nesilit de nimeni să se denunţe, le explica tata. Mă mir că n-aţi fost anunţaţi.

Am aşteptat astfel o jumătate de oră ascuns în apropierea podului înainte să cobor din nou la noi.

— S-a petrecut cu bine totul? S-a înfăţişat la post? întrebă tata.

— Am mers cu el până la cinema Strutjeska. M-a îndemnat să mă întorc, spunând: „Salută-i pe ai tăi din partea mea, dragul meu!“.

— Îl duce mintea, dacă toată povestea se termină aşa!

— Da, desigur, cum să nu?

Seara a fost liniştită, dar tata şi mama nu se mai hotărau odată să meargă la culcare. Cât despre mine, abia aşteptam clipa aceea, ca să-i pot duce lui Rođo ceva de halit. Tata nu se mai sătura să se uite la televizor şi mama să împletească la un pulover nou pentru mine.

— Azra, dar îmi plac mai mult puloverele fine!

— N-am bani să-ţi cumpăr…

Şi îşi văzu de împletitul ei.

Am făcut tot ce-mi stătea în putinţă să le grăbesc plecarea, ca să-l pot hrăni pe Rođo. Zadarnic.

Pesemne că lui Rođo i s-a acrit de-atâta aşteptare, mi-am zis înainte să propun, cu glas tare:

— Aş mânca nişte salată de varză…

— Doar n-o să cobor în pivniţă la ora asta, copile!

— Lasă, mă duc eu, zise tata ridicându-se.

— Nu… mai bine nu. Mă cam doare stomacul…

— Atunci, fără varză şi fără vitamina C. Ia-ţi temperatura şi la culcare cu tine.

De îndată, m-am băgat în pat. Sub plapumă, abia aşteptam să intre la culcare şi mama cu tata. Dar m-a luat somnul înainte.

M-am trezit la cinci dimineaţa, convins că Rođo era mort de foame. Mama m-a simţit şi a deschis ochii, vizibil îngrijorată.

— Unde mergi?

— La veceu. Mă doare burta.

În bucătărie, ca într-un film pe repede-nainte, am scos din frigider tot ce-mi cădea sub mână. Apoi m-am strecurat afară, am coborât pe scară câte patru trepte odată şi, cu un ochi la apartamentul nostru, am scos lacătul de la pivniţă. Luminând culoarul cu lanterna de buzunar, m-am apropiat de ciubărul cu verze. Am pus lanterna pe gura de aerisire şi-am ridicat capacul.

— Rođo, eu sunt. Mă auzi?

Nici un răspuns. M-a cuprins panica. Am scos câteva căpăţâni de varză una după alta şi am priceput iute că Rođo spălase putina. Ideea să ascund pe cineva îmi plăcuse, totuşi, dar planul dăduse greş.

— Aleksa, unde eşti?

— Aici.

— Ce-ai mai pus la cale?

— Nimica nimicuţa. Voiam să iau puţin aer, mă durea burta.

Noaptea aceea n-a fost doar beznă pe pământ, ci şi prima mea încălcare a legii. Voisem să trec de linia roşie, dar nu-mi mersese. Înapoi în pat.

O dimineaţă ca oricare alta. Tata m-a trezit, iar eu l-am implorat să mă mai lase cinci minute. Am închis ochii. Aparatul de radio difuza buletinul de ştiri:

„Ieri-seară, în ajunul deschiderii Jocurilor Olimpice de la Sarajevo, pârtia de bob a avut parte de o inaugurare neoficială. Doi cetăţeni majori, Milen Rođo Kalem, cu

domiciliul în cartierul Gorica din Sarajevo, şi Dejan Mitrović, paznicul pârtiei, născut în oraşul Pale, s-au certat cu privire la viteza unui bob pe o pârtie acoperită de polei. Cei doi bărbaţi au hotărât apoi să facă un pariu: în schimbul unei sticle de rachiu, Rođo avea să coboare pârtia pe un sac din plastic. Pariul s-a ţinut. Zis şi făcut.“

Nişte barbugii l-au descoperit pe Rođo, cu pielea arsă, şi l-au dus la spital, pe jumătate mort. Nici tata şi nici miliţia din Sarajevo n-au mai trebuit, din clipa aceea, să-şi mai bată capul cu scandalul provocat de tehnicianul campion de radioamatori al Iugoslaviei.

Când am mers să-l vizităm în spitalul oraşului, Rođo, cu corpul în întregime bandajat, nemişcat, ne-a întrebat vorbind cu multă greutate:

— Dajii mei, avesi nevoie de seva?

1. A XIV-a ediţie a Jocurilor Olimpice de iarnă s-a desfăşurat la Sarajevo în 1984, cel dintâi an când gazda a fost ţară socialistă.

Buricul, poarta sufletului

Cartea *Anii măgăriilor* de Branko Ćopić[1] mi-a sosit din Belgrad prin poştă. Scrisoarea căzută din colet purta ştampila poştei centrale din Sarajevo cu adresa: Aleksa Kalem, strada Jabučica Avdo numărul 22. Era primul pachet primit pe numele meu. Pe dosul cărţii ei de vizită, Ana Kalem, directoarea Institutului de Relaţii Internaţionale în domeniul Muncii, scrisese: *Dragului meu Aleksa, la împlinirea vârstei de zece ani. La mulţi ani! Mătuşa Ana.*

Cadoul nu mi-a făcut plăcere. Am plecat la şcoală plin de angoasă matinală. Când clopoţelul a sunat recreaţia mare, am luat în stăpânire primul dintre veceurile celor mari – căpătaseră numele ăsta fiindcă în ele se fuma. LD cu filtru era ţigara şcolilor din motivul că se cumpăra la bucată. Una singură rezolva zece elevi dintr-a treia C.

— Nu aşa! i-a reproşat Ćoro lui Crni. Trebuie să tragi adânc în piept, să-ţi ajungă fumul până la degetul mic de la picior.

Părea că ne lămureşte cum se fumează, dar de fapt profita să tragă fumuri mai des decât îi venea rândul.

— Am o problemă a naibii…, am mărturisit eu din senin. Ce să fac?

— Depinde… Apropo de ce?

— Vor să mă forţeze să citesc cărţi… Mai bine merg la casa de corecţie!

— Ştiu o soluţie.

Aproape m-am sufocat; tutunul de herţegovină. Degeaba era recreaţia mare, n-aveam o veşnicie să fumăm.

— O soluţie? Care?

— De acum până se termină anul, frate-meu trebuie să citească *Roşu şi negru* de Balzac.

— Stendhal. Balzac e ăla care-a scris *Moş Goriot*.

— Vrei să te ajut, şi faci talente?

— Sunt destul de sigur…

— Contează cine ce-a scris? Bun, uite… La şcoală, i-au zis lu’ frate-meu că dacă nu

citeşte afurisita asta de carte, repetă clasa a VII-a. Mama l-a legat de un scaun şi l-a ameninţat: „Te urmăresc până termini cartea! Chit că-o să crăpi de la citit, iar eu de la stat cu ochii pe tine, dar tot o să-l citeşti pe nenorocit!“.

— Ce nenorocit?

— Păi… Balzac ăsta! Când a auzit, Miralem a început să se smiorcăie: „Mamă, da’ de ce eşti aşa cu mine?“. Dar ea i-a trântit-o: „Mai îndrăzneşti să mă-ntrebi? Tac-tu, săracu’, era hamal. Dar tu n-o să ajungi ca el! Altfel, s-a zis cu orice nădejde!“. Şi l-a legat de scaun. Fedeleş!

— Ei, haide. Cu ce?

— Cu cablul de la fierul de călcat. Şi pe mine m-a trimis de urgenţă la bibliotecă să caut cartea. Când mă pregăteam să plec, Miralem mi-a făcut semn şi m-a pricopsit cu o treabă: „Du-te până la Rasim, măcelarul. Îi ceri o sută cincizeci de felii de *stelja*[2], tăiate fin“. Am mers la bibliotecă, apoi la măcelărie; Rasim a tăiat carnea în felii subţiri, câte una de ronţăit la fiecare două pagini. Seara, mama s-a aşezat pe divan în faţa lui Miralem cu un ibric plin de cafea şi nu l-a mai slăbit din ochi. El se holba la *stelja* de parcă ar fi citit, iar când voia să mănânce înainta în carte, dădea o pagină din Balzac şi mai culegea o buca’ de carne. Alea o sută cincizeci de felii au rezolvat alea trei sute de pagini. Şi mama, care-a crezut că Miralem citise totul!

Din pricina *Anilor măgăriilor*, la noi acasă se instaurase starea de excepţie. În loc să le stea gândul la lucruri importante, tata şi mama s-au apucat să facă lista marilor cărţi din literatura universală pe care nu le citisem.

— Mamă, zi-mi şi mie, dacă cineva nu le citeşte, e în pericol să-şi piardă viaţa?

A fost prima întrebare serioasă pe care i-o adresam. Ea a zâmbit enigmatic şi m-a poftit să şed pe un scaun; mi-a trecut prin minte că poate se vorbise cu mama lui Ćoro şi că avea să reia pe cont propriu tehnica legatului de scaun.

Dacă aşa stăteau lucrurile, mi-ar fi fost cu neputinţă să-l imit pe Miralem… mi-era groază de carnea de vită uscată! Doar gândindu-mă la seu şi la grăsime, mi se întorcea stomacul pe dos. Dar mama era genul strateg:

— Ia uite ce şmechere sunt, mi-a zis mângâind nişte cărţi cu coperte bogate. E destul să citeşti una, şi înveţi un cuvânt nou. Ai mai auzit de regula asta?

Îmbogăţirea vocabularului mă lăsa cu desăvârşire rece. Ea mi-a arătat *Winnetou* de Karl May, *Gaşca lui Pero Kvržica*, *Un tren în zăpadă* de Mato Lovrak. Toată agitaţia în jurul lecturii ţinea, pentru mine, de domeniul hărţuirii. Parcă nu m-aş avânta. Branko Ćopić se cunoştea cu mătuşa, şi asta nu-mi plăcea.

— De ce nu-l cunoaşte şi ea pe Asim Ferhatović[3], mai degrabă? El ar putea să mă lase gratis la meciurile FK Sarajevo!

— Mătuşa ta e o revoluţionară, Aleksa! Cum poţi să spui asemenea lucruri? Nu poţi să te dovedeşti atât de primitiv.

— Ce face? L-ai făcut cumva pe Hace[4] primitiv?

Fierbeam, aş fi făcut urât de tot dacă s-ar fi legat cineva de fotbalistul care, de unul singur, îi bătuse pe cei de la Dinamo Zagreb, la ei acasă, cu 3-1!

— N-am nimic cu Ferhatović al tău, băiete, dar amândoi bunicii tăi sunt funcţionari, n-ai cum să fii împotriva cărţilor!

— Şi ce, nici fotbal nu sunt obligat să joc! N-o să mă vedeţi jucând în filmul ăla, nici vorbă de aşa ceva!

În timp ce mă aprindeam ca un foc de pădure înteţit de vânt, mama a pus mâna pe fierul de călcat.

— A, nu! am urlat. Doar n-o să mă legi cu cablul!

— De unde până unde să te leg? s-a îngrijorat Azra. Ţi-ai pierdut minţile, sau ce?

Presiunile psihologice nu au produs nici un efect, iar în afară de relatări de meciuri, altceva nu aveam poftă să citesc. În semn de protest, mă interesam chiar de cele din diviziile a doua, a treia, chiar a patra, în *Večernje novosti*[5]. Pe noptiera mea se îngrămădeau primele cărţi pe care să le citesc. Tata se convinsese deja: n-aveau să scoată din mine un intelectual.

— N-avem ce-i face dacă se încăpăţânează. Să-l lăsăm să se joace, are toată viaţa înainte. Poate într-o zi o să se destupe!

Fraza s-a proiectat în somnul meu. Doar ce mă învelise mama cu pătura de lână, că un vis urât veni să mă chinuiască: o măgăoaie de chiuvetă, cât o piscină de la băile turceşti din Baščaršija[6], mi s-a înfăţişat, cu o cârpă de spălat vasele înăuntrul ei. De departe am zărit apropiindu-se un necunoscut; trebuia să destup chiuveta. Apa curgea din robinet, deja dădea pe dinafară şi începea să-mi umple capul. Eram treaz, pe deplin conştient, dar nu-mi puteam mişca mâinile. Am sfârşit urlând, trezindu-mă în toiul nopţii înotând în propria sudoare, cum ar fi spus Zviždić, vecinul.

— Ce e, puiule? m-a întrebat mama. De ce-ţi bate inima aşa de tare?

Cum să-i spun cât de tare mă zguduise cuvintele tatei?

— Te rog, spune-i lui Braco să mă lase-n pace, m-am smiorcăit în timp ce mama mă strângea în braţe, să mă liniştească.

— Dar, Aleksa, la urma urmei nu-ţi vrea decât binele!

Dintr-odată am înţeles sensul expresiei „Drumul spre iad e pavat cu intenţii bune“. Să dea Dumnezeu ca Braco să nu dea pe dinafară de aşa ceva.

— Vezi?

Arăta cu degetul spre buricul meu.

— Da. Şi?

— E poarta sufletului tău.

— Buricul… poarta sufletului! Nu mai râde de mine!

— Vorbesc serios. Cărţile sunt hrana sufletului.

— Atunci n-am nevoie de suflet.

— Nu se poate trăi fără suflet.

— Dar sufletul… se fărâmiţează?

— Nu, dacă vrei să nu se micşoreze, trebuie să citeşti.

M-a gâdilat şi m-a făcut să zâmbesc; dar asta nu însemna că mă lăsam fraierit de poveştile ei despre suflet.

— Încă nu sunt bărbat.

— Cum aşa?

— Eşti bărbat când eşti mare!

Departe de mine ideea să mă cert cu mama, probabil pentru că eram sigur că am dreptate. Totuşi, aburelile pe care mi le servea mă deranjau.

Tot căutând cum să mă ducă spre prima mea carte, mama a sfârşit prin a-şi aminti că eram membru al Uniunii Cercetaşilor din Iugoslavia. Aşa că într-o seară mi-a adus în cameră cartea lui Stevan Bulajić[7] *Cercetaşii de la lacul cu vidre*.

— Uite, citeşte asta. Fiule, n-o să regreţi!

— Azra, te rog! Pedepseşte-mă imediat. Mai bine spune-mi să stau în genunchi pe boabe de orez, şi să nu ne mai omorâm unul pe celălalt!

— De ce să te pedepsesc? N-ai făcut nimic rău!

— Pentru că literatura voastră e un adevărat chin! Mi se împăienjenesc ochii de la a treia pagină, şi degeaba! Mai bine boabe de orez decât cărţile voastre!

Cum povestea cu cercetaşii se fâsâise, mama a optat pentru literatura mai populară: ştiind că ţineam cu indienii şi nu cu cowboy-i, Azra a cumpărat din al treisprezecelea salariu colecţia completă a volumelor lui Karl May. Îndrăgitul indian n-a avut parte de mai multă izbândă decât eroii dinaintea lui. Ca de fiecare dată, ochii au început să se uite cruciş de la a treia pagină, au privit în gol la a patra, iar creierul mi-a încremenit la a cincea.

După ce i s-a epuizat răbdarea, tata s-a resemnat, stoic: de-acum înainte, alde Kalem n-aveau să mai numere intelectuali în rândurile lor.

— Băiete, dacă o s-o ţii aşa, o să sfârşeşti ca Oblomov, eroul rus: îţi vei citi prima carte când o să ieşi la pensie! a conchis tata în timp ce-şi bea cafeaua, iar Radio Sarajevo îşi difuza, unul după altul, şlagărele matinale.

Mă pregăteam de şcoală şi, înainte să plece la muncă, mi-a aruncat o sentinţă:

— Asta este… aşa va fi, precis!

— Cine mai e şi Oblomov? am întrebat-o pe mama. O să mă lase ăsta vreodată în pace, cu tot cu revoluţionarii lui ruşi? N-am nici o treabă cu aventurierii ăştia!

— Mai întâi, nu e „ăsta“, e tatăl tău. Cât despre Oblomov, nu… n-am auzit de el!

— Azra, literatura voastră nu mă interesează. Du-te mai bine în partea de sus a Goricăi dacă vrei să vezi literatură! Zilnic mi se desfăşoară în faţa ochilor. Acolo, în

fiecare zi ţiganii fac adevărate romane sau nuvele – în fine, ce numiţi voi poveştile voastre.

— Citim cărţi ca să ne comparăm existenţa cu a altora şi, la urma urmei, ca să creştem!

— Şi dacă eu nu vreau să cresc?

— Asta nu se poate.

— De ce-ar trebui să citesc, când pot să mă uit la o carte de-adevăratelea? Hai, spune-mi!

— Creierul omului are nevoie de antrenament, fiindcă e un muşchiuleţ, ştii.

— Dacă asta e, am ceva mai bun.

— Mai bun ca lectura? Dă-i drumul, te ascult…

— Să dau cu pietre în burlanele de ploaie pentru antrenamentul muşchiuleţului!

— Ce mârlan!

— Dar, la naiba, e vară! Să citesc cât e vară, de unde v-a venit ideea asta?

— Puiule, am impresia că-ţi baţi joc de noi şi că de fapt citeşti pe ascuns.

— De unde până unde?

— Ei bine, după cum te exprimi. S-ar zice că ai citit pe puţin trei cărţi!

Ca să plecăm în vacanţă, am lăsat în urmă autogara Normalna, să mergem în Makarska[8]. De cum am urcat în autobuz, Azra mi-a dat mai întâi un navisan, apoi a luat şi ea un medicament împotriva răului de maşină. La Hadžići[9], deja, am început să vomit şi să mă sting. La Konjić[10], drama s-a produs: şoferul refuza să se oprească.

— Asta este, dacă nu-i vorba de o catastrofă, nu pot opri vehiculul! Am un itinerar de respectat!

— Ar trebui să-ţi fie ruşine! Copilul ăsta îşi varsă maţele, iar dumneata-mi vorbeşti de itinerar! Ce-i aia itinerar, pentru el?

— Un parcurs de respectat, gâsco! a strigat cineva mai ursuz.

— Fi-ţi-ar încăpăţânarea să-ţi fie! Dacă opresc, o să-mi taie din salariu! Îmi dai tu de mâncare la copii?

— Dacă nu opreşti, te strâng de gât! Nu mai pot eu de itinerarul tău!

Mama s-a proţăpit în spatele şoferului, cu un prosop în mâini, întins ca un cordon de mătase, ca pentru a-l sugruma.

De îndată omul a tras pe dreapta. Dintr-un salt, am ieşit şi, vlăguit, am dat la raţe. Ca un plop încovoiat de vânt, vedeam autobuzul aplecându-se sub greutatea pasagerilor care se uitau la mine cum vomit şi, deasupra, o lună de o mărime nemaipomenită.

— Câtă fiere, tovarăşă.

— Nimic mai grav, nu vi se pare? s-a îngrijorat o bătrână.

— Nu, a răspuns mama. Copilul are rău de autobuz.

După Metković[11], m-a furat somnul. De parcă n-aş fi vomitat înainte. Dormitul mi-a adus repede tihna, dar şi o idee care mi s-a năpustit în cap: în lupta mea împotriva lecturii, oboseala putea veni la marele ţanc. Făcând bagajele, Azra strecurase într-unul din ele *Davy Crockett,* o carte ilustrată. În autobuz, deja o răsfoia şi adesea o închidea ca să-i văd coperta – spera ca astfel să-mi atragă atenţia asupra unui blonduţ zâmbăreţ cu o căciulă prelungită de o coadă care-i cobora pe umeri, ca pe ambalajele de ciocolată Kras, unde apăreau fete cu cozi până pe piept.

Autobuzul opri la Makarska în zori, într-o atmosferă de fructe putrezite – autogara se afla chiar lângă piaţă. Pe taraba cu mărfurile încărcate la Metković stătea un zdrahon care cânta „Ce-i Londra, oraş spălăci-i-it, pe lângă-nflăcăratul Spli-i-it?“.

— A fost bun sfârşitul săptămânii? l-a întrebat el pe-un om care aranja ardei iuţi.

— De belea, băiete! Trăsnet, ca Dinamo!

În curtea unei case cu două niveluri, care puţea a mucegai, un tip cu ţeasta ca un ou, cu gene dese şi o faţă rubicondă, ne aştepta cu cheile. Era proprietarul, aprins la faţă de la vinişoare.

— Să ne ferească Dumnezeu de beţivani şi de damf de alcool! mi-a şoptit mama.

— Nu alcool, Azra! Bea vin, am spus.

— Tot aia e, e tot alcool.

Ştiam precis datorită camerei părinţilor – în funcţie de ce băuse tata în ajun, pereţii miroseau diferit.

— Dar de unde-a mai ieşit şi ăsta? Sosim, şi-n loc să-i dea copilului nişte smochine, el întreabă de ce n-am trimis banii! Şi mai zice şi că mai bine nu mai veneam!

În cameră, un nou prilej de nemulţumire pentru Azra, care nici de data asta nu se jenă să bage de seamă:

— Astea-s prosoape de baie? Cârpe de vase, nu altceva!

Şi le aruncă pe jos, scoţându-le pe ale noastre din geantă, apoi cearşafurile şi păturile, acoperind salteaua cu lenjeria adusă din Sarajevo:

— Gata! Acum, vacanţa poate să înceapă…

Parcă declară deschise Jocurile Olimpice, mi-am zis înainte ca somnul să pună stăpânire peste mine.

Deşi locuinţa în sine nu avea nimic bun, cu damfurile ei de putregai şi de vin oţetit care urcau din pivniţă, îmi îngăduia totuşi să scap de literatura universală: se afla la doi kilometri de plajă, iar oboseala pricinuită de traseul lung avea un efect benefic asupra mea.

Cu toate astea, mama nu renunţase să mă forţeze să citesc. Nu scăpa nici o ocazie să mi-l vâre pe *Davy Crockett* sub nas. În timp ce citea, o vedeam zâmbind forţat. Dar nu muşcam momeala. La întoarcere, la jumătatea drumului, i-am dat lecturii lovitura de graţie:

— Azra, ia-mă în braţe. Nu mă mai ţin picioarele…

De acord, nu era normal ca o mamă să-şi ducă în cârcă gliganul nătăfleţ de nouă ani, aproape la fel de înalt ca ea, dar nu eram foarte departe de casă; şi în ziua aceea planul meu a funcţionat. Pentru următoarea, am ticluit altceva.

Nişte băieţi de seama mea se jucau polo pe apă în port – juniorii din clubul local.

— Mama vrea să mă antrenez, le-am zis, dar ce să faci la Sarajevo dacă… nu-s condiţii?!

În realitate, aici formulam aceleaşi revendicări ca tata, traduse pe limba mea. Întrucât el consacra politicii nouăzeci la sută din timpul de vorbit; şi avea o fixaţie, lipsa oricărui simţ al utilităţilor colective la omul balcanic. Şi trântea argumentul principal, adevărul: în oraşele noastre nu exista nici o piscină. Chiar dacă se spunea uneori că Pavle Lukač şi Mirko Petrinić practicau polo pe apă la Bembaša…

Am izbutit s-o îmbrobodesc pe mama, care s-a hotărât să meargă să stea de vorbă cu antrenorul clubului din Makarska.

— De ce nu? a declarat acesta din urmă, scrutându-mă. Când o să crească, o să fie cât Veli Jože[12] de mare!

— Asta înseamnă că, în privinţa staturii şi a gabaritului, aparţii tipului dinaric! m-a anunţat mama, mândră nevoie mare că m-a îndopat din fragedă pruncie cu fructe şi legume, dar şi cu uleiul infect din ficat de cod.

Nu era uşor să înoţi şi să pasezi mingea, nemaivorbind de marcat vreun gol. Sub apă, unde aveam capul cea mai mare parte a timpului, îmi rememoram încurajările oferite cu dărnicie de Mladen Delić[13] albaştrilor noştri: „Delfinii noştri au surclasat prima echipă din Ungaria cu 5-1! Felicitări lui Janković. Mulţumiri tatălui lui, mulţumiri mamei lui!“.

Seara, abia dacă mai aveam putere să ronţăi o bucăţică de pâine şi mă prăbuşeam vlăguit pe divan, încât mama trebuia să mă dezbrace şi să mă culce. Până la sfârşitul şederii noastre la Makarska, problema lecturii n-a mai fost pusă pe tapet.

În ultima zi, în timp ce soarele se ascundea în nori, nu mai reuşeam să-mi desprind privirile de la mare. Nici să mă scald nu-mi mai trecea prin cap, amărât de gândul că tot anul viitor n-o să mai văd cum iese din apă stânca rotunjită. Tot uitându-mă la vălurelele ce se spărgeau în pietrişul de pe maluri, încercam să-mi închipui plaja pustie. Să nu mai fiu acolo când începe să plouă, să nu mai observ rafalele de vânt care luau cu ele crengile rupte, să nu mai pot urmări ciulinii rostogoliţi pe plajă – toate astea mă întristau. Şi, mai ales, să nu mai văd scânteierile soarelui de după vreme rea!

Tocmai din pricina acestui soi de chin, care provoacă dureri sub buric, în rusă burţii i se spune *život*[14], îmi zisese tata într-o zi.

M-am aplecat şi am băut apă de mare, să-mi fixez amintirile din acea vacanţă.

La decolarea micului Douglas de pe aeroportul din Split, au început să mă doară

urechile. Când presiunea s-a transmis ochilor, m-am temut c-o să-mi ţâşnească din orbite.

— Fără ochi, niciodată n-o să mai fiu obligat să citesc! am murmurat, să nu audă Azra.

Iar această eventualitate nu-mi displăcea. Când ne-am oprit la Surčin[15], un soi de pârâit mi s-a declanşat în urechi. Cine ştie de ce, dar era de bine. Poate era chiar un bun instrument împotriva lecturii.

Cât am vizitat-o pe mătuşa Ana, în Belgrad, aveam încă gust de sare în gură. Apartamentul ei se afla aproape de biserica Sveti Marko, iar ca loc te orientai după Dušanov grad, un restaurant al cărui meniu excelent era vestit până hăt departe. Mătuşa mea locuia în piaţa Terazije[16], la numărul 6. Exaltarea m-a împins până la primul etaj. În timp ce mama suna la uşă, o spaimă blândă punea stăpânire pe mine, ca de fiecare dată când întâlneam pe cineva drag. Mătuşa a deschis şi m-a strâns în braţe, fericită. De îndată, micul pretenţios s-a şi trezit în mine:

— Belgradul arată bine fără oameni pe străzi!

— În august oraşul e cel mai frumos!

— Unde s-au dus toţi belgrădenii cu triste figuri?

— Se scaldă în mare sau se ocupă de grădina părinţilor. Dar ia spune-mi, ai citit *Anii măgăriilor*?

Ruşinat, mi-am plecat ochii. În camera de zi, Chopin, Beethoven, bravul soldat Švejk, Mozart îşi aţinteau privirile asupra mea. Serviciul mătuşii o purta cam prin toată lumea, iar ea aducea din călătorii busturile tipilor importanţi.

— De ce faci mutra asta? Haide, fii cinstit! Ai citit-o sau nu?

— Nu, mătuşă, am recunoscut cu ochii în lacrimi, înainte să adaug: Cine-a mai pomenit un om care să citească vara?

Ea a zâmbit.

— Potoleşte-te, Aleksa. Nu mai e vară, toamna deja a sosit.

Şi a mers la bibliotecă, de unde a adus o carte.

— Poftim. Pentru asta, nu e nevoie de nici o concentrare.

Îmi întindea *Autosugestie* de Émile Coué[17], şi a deschis-o la pagina: „În fiecare zi, cu fiecare privire, progresez“.

Am citit fraza cu voce tare şi m-a pufnit râsul.

— Dar nu-i adevărat!

— Toată problema aici e. Îţi place? m-a întrebat mătuşa.

— De fapt, nu se poate aşa ceva, nu?

— Nu se poate… Ce anume?

— Păi, asta… Să progresezi în fiecare zi, cu fiecare privire, i-am întors-o rânjind.

— Atunci, o să-mi repeţi propoziţia asta de o sută de ori. Ce contează dacă, după părerea ta, nu e adevărată, o să sfârşeşti prin a o crede…

În după-amiaza aceea, mama i-a telefonat tatei, la Sarajevo.

— Fiul nostru nu face decât să repete „În fiecare zi, progresez cu fiecare privire“. Şi asta, fără să scape din ochi un punct de pe hârtia albă. Susţine că se concentrează!

Anii măgăriilor a fost prima mea carte. Descopereai în ea că oamenii aveau suflet, şi nu mi-a venit deloc greu să cred că şi eu eram înzestrat cu unul. Eroul cărţii, ajuns la gară cu bunicul lui, îmi deschisese, fără să ciocănească, poarta sufletului cu mult mai devreme, când stăteam cu ochii ţintă la acel punct. Micul Branko Ćopić a trecut prin această poartă deschisă pe când bunicul lui îl conducea la internat. Vedea atunci un tren pentru întâia oară, şi a crezut că e un şarpe. Acela a fost punctul de plecare, dar când toţi eroii lui Branko Ćopić au început să defileze prin această poartă ca la parada care celebra aniversare a lui Tito, am înţeles întreaga fundamentare a teoriei mele asupra caracterului ilogic al cititului în timpul verii.

Cum să uit acea toamnă şi bucuria pe care mi-a făcut-o Branko Ćopić? Cum să uit fotografia în care tata poza alături de marele nostru scriitor? Instantaneul era de la hotelul Evropa unde Braco, tatăl meu, şi Branko Ćopić făcuseră cunoştinţă.

Aflând că fiul lui îşi citise prima carte, Braco l-a rugat pe Miki Đurašković, fotograful, să vină la hotel. Mama m-a îmbrăcat frumos şi m-a dus acolo cu tramvaiul. Îngheţata era o încântare. Când începeam a treia cupă, tata şi Branko Ćopić au intrat în salonul cel mare. Acesta din urmă nu cadra cu statura cu care îl înzestrasem în închipuire. Mă aşteptam să-l văd pe impunătorul Baja Bajazit, nu pe micuţul Biberče. Când mi-a întins mâna, bliţul unui aparat foto ne-a făcut să tresărim pe mama şi pe mine.

— Spune-i cum te cheamă domnului Branko, mi-a suflat Azra apucându-mă de braţ şi întinzându-i-l lui Branko Ćopić.

Niciodată nu voi uita strânsoarea mâinii lui.

— A… Aleksa… Aleksa… Kalem, am bâiguit.

— Şi spune-i cum ţi se pare *Anii măgăriilor*…, mi-a mai şoptit mama.

— La ce bun, el o ştie mai bine decât mine!

În aceeaşi clipă, mi-am amintit povestea tatălui meu, durerea care urcă de sub buric, faptul că în rusă burta se cheamă *život*. În timp ce o ţineam pe mama de mână, întrebarea mea a ţâşnit:

— Dom’ Branko, de ce burta se numeşte *život* în rusă?

— Pentru că, în spatele buricului, e sufletul, iar fără suflet nu există viaţă.

A arătat cu degetul către buricul meu şi m-a gâdilat. Am zâmbit.

— Să ai grijă…, a murmurat el.

— Ştiu: să nu piară!

— Ba nu: să nu ţi-l mistuie nimeni!

De fiecare dată când plec din Sarajevo în străinătate, trebuie să fac escală în Belgrad. Este zaua care mă leagă de lume. Întotdeauna îmi face plăcere să mă opresc acolo, să dorm la mătuşa Ana. De la aeroport, ca să ajung în centrul oraşului trebuie să trec peste Brankov most, podul lui Branko. De fiecare dată când dau pe acolo, îl zăresc pe dom' Branko. Îi dau bineţe. Iar el îmi răspunde la salut.

După cel de-al Doilea Război Mondial, Branko Ćopić coborâse din muntele Grmeč în Bosnia, să-şi caute unchiul în Belgrad. Negăsindu-l, dormise pe podul Aleksandar Karađorđević. Mulţi ani mai târziu, cu sufletul ros de drama iugoslavă, se grăbise să-şi pună cât mai repede treburile în ordine. Se temea pentru eroii lui: Nikoletina Bursać, Baja Bajazit, Ježurak Ježić, Dule Dabić.

Ce se va alege de ei dacă totul se prăbuşeşte? se întreba fără să-şi poată răspunde.

Şi într-o zi s-a întors în locul unde-şi petrecuse prima noapte în Belgrad. Nu s-a mai găsit atunci nimeni să-l salute. Intrigată, o femeie s-a oprit, l-a urmărit din priviri, apoi a schiţat un gest cu braţul văzându-l că trece de partea cealaltă a podului. Branko s-a oprit la rândul lui şi, înainte să încalece balustrada, a zărit-o pe femeie, precum şi semnul ei, dorinţa ei să-l salute. S-a întors spre ea, i-a răspuns la salut, apoi s-a aruncat în Sava.

1. Scriitor sârb (1915-1984), dintre ale cărui volume au fost traduse în limba română: *Republica însorită*, *Peripeţiile lui Nikoletina Brusac*, *A opta ofensivă*, *Anii măgăriilor*, *Dezlănţuirea*.
2. Carne de vită uscată (n.tr.fr.).
3. Fotbalist bosniac (1933-1987).
4. Sau Hase; porecla lui Asim Ferhatović.
5. Cotidian sârb, fondat în 1953.
6. Cartier turcesc din Sarajevo.
7. Scriitor şi scenarist croat cu origini muntenegrene.
8. Oraş din Croaţia.
9. Oraş situat la sud-vest de Sarajevo.
10. Oraş din nordul Herţegovinei.
11. Oraş din Croaţia, pe râul Neretva.
12. Personaj creat de scriitorul croat Vladimir Nazor (1876-1949), celebru pentru statura lui.
13. Comentator sportiv croat (1919-2005).
14. În sârbo-croată, limba originalului, acelaşi cuvânt înseamnă „viaţă“ (n.tr.fr.).
15. Aeroportul din Belgrad, astăzi Nikola-Tesla.
16. Piaţa centrală din Belgrad.

17. Psiholog şi farmacist francez (1857-1926), autor al unei metode populare de psihoterapie, bazate pe autosugestie.

În strânsoarea şarpelui

I

Kosta, veşnicul adolescent.

Lungit pe măgar, izbutea să-şi menţină cu dibăcie echilibrul în şa. Nici în timpul somnului zâmbetul nu i se ştergea de pe chip, din spusele tovarăşilor lui de dormitor din cazarmă. Nu era deloc uşor să-i dai o vârstă. Nici tânăr, nici bătrân, înalt, avea un nas drept dominat de nişte ochi mari, albaştri, şi, ca o podoabă, un surâs care făcea prăpăd îi înflorea adeseori pe buzele-i cărnoase.

Măgarul mergea la pas. Cu ochii la cer, Kosta fredona o melodie populară în timp ce, acoperit cu boneta de soldat, capul i se bălăngănea pe şa. Urmărea cum, într-o parte, urcă pe boltă o lună imensă şi, în partea cealaltă, dispare un soare uriaş. Deodată, măgarul încremeni; în căzând, Kosta se pomeni, de bine, de rău, pe drumul de pământ. La picioarele lui, o viperă… Învârstată, ameninţătoare, scotea limba la el. Fără să coboare capul, măgarul îşi ciuli pur şi simplu urechile, ca şi când, citindu-i gândurile lui Kosta, ştia că trebuie să aştepte neclintit ca vipera să se facă nevăzută printre pietre. Cum însă ea rămânea pe loc, Kosta îşi scoase puşca de la şa, băgă un cartuş pe ţeavă şi luă vipera în cătare. Apăsă uşor pe trăgaci, dar, dintr-odată, îşi curmă gestul.

„Să nu te-atingi niciodată de un şarpe!“, îi spusese odinioară bunicul.

„Niciodată… şi de ce, mă rog?“, se minunase micul Kosta.

„Desigur, şerpii ne-au îndemnat la păcat, dar când am fost izgoniţi din rai, au plecat cu noi!“

„Adică trebuie să mă las muşcat şi-apoi să mor în chinuri straşnice din pricina veninului?“

„De ce vrei să te muşte, dacă-i laşi în pace?“

Şi de data asta iar. Cu vipera tot în cătarea puştii, Kosta o privi cum se îndepărtează

pe drum, apoi îşi pierde urma dinapoia celui dintâi hăţiş.

Când intra cu măgarul în satul în care sosea zilnic după lapte pentru cazarma din Uvijeća, i se înfăţişa un spectacol tipic Herţegovinei: o vacă, un copac, o femeie, un câine ciobănesc Šarplaninac, o casă ridicată lângă un staul. De obicei, îl servea o hoaşcă. Astăzi, Kosta avea în faţa lui o herţegovineancă zdravănă, care-l privea cu ochi de căprioară. Cu aerul, îi trecu lui prin minte, cu care un cerb se uită ţintă la farurile unei maşini care a fost cât pe ce să-l lovească. Femeia se opri din mulsul vacii.

Kosta desprinse marmitele din spinarea măgarului şi intră în staul.

— Mlada? Eşti făgăduită cuiva?

— De mult… O amintire astăzi, nimic mai mult!

— Te-am mai văzut, nu? întrebă Kosta, uluit de frumuseţea ei.

— O, m-au ferit bine!

— De ce?

— De orice. De vreun logodnic, de vreun hoţ, de bărbaţi! Toţi pândeau o ocazie!

— Şi-au izbutit să… te ferească?

— Chiar şi de viaţă!

La celălalt capăt al curţii, bătrâna, zdravănă şi ea, arţăgoasă la chip, băga pale de fân în staul. Cum Mlada îl pricopsea pe Kosta cu un zâmbet frumos, baba interveni:

— Ce te uiţi aşa, ca proasta-n târg?

— Nu mă uit ca proasta-n târg, mamă, răspunse tânăra.

— Să nu-ţi mai spun a doua oară!

— E drum lung până aici de la cazarmă, o lămuri Kosta. Mă doare spatele de-atâta călărit măgarul, şi-atunci mă întind, mă-ntorc în stânga, în dreapta, iar dumneata crezi că…

— Vrei să spui că te dor bucile?

— Da. Şi ele…

— Ştiu eu un leac. O să-ţi culeg pătlagină.

— Şi eu o să m-aşez pe ea!

Kosta zâmbi, gândindu-se că gluma era un gaj de bunăvoinţă.

— Zaga Božović. Ai auzit de el?

— Nu.

— Nu face pe niznaiul! Nu-mi cunoşti băiatul?

— Am auzit de un anume Božović care s-a dus în războiul din Irak, pentru bani.

— El însuşi! Atâta că nu mai e-n Irak. L-au trimis în Afganistan.

— Bineînţeles! Cine să nu fi auzit de el?

— Atunci nu te holba la logodnica lui… şi nu te juca cu viaţa ta!

— Haideţi, sunt aici doar… aşa. Nimic mai mult!

Kosta încărcă laptele pe măgar şi izbuti totuşi să arunce o privire furişă Mladei,

furându-i un surâs. Apoi se întoarse pe călcâie şi, cu marmitele, plecă pe vale.

Încălecând măgarul de-a-ndoaselea, Kosta scruta satul gândindu-se la Mlada în timp ce zarea se întuneca. Pe cer se roteau doi şoimi. Numai iubirea le dă aripi, îi trecu lui prin minte. Spectacolul îl încânta şi de îndată îl cuprinse dorinţa de a zburda la rândul lui pe cer, liber pe deplin. O secundă, se văzu zburând ca o pasăre. Iat-o şi pe Mlada, care se avânta, la rândul ei. În aceeaşi clipă, măgarul se opri brusc şi rămase ţintuit locului. Tocmai văzuse un şarpe alunecând cotit din spatele unei stânci. Un altul, şi mai gros, ieşi tot de acolo. Kosta ţinu măgarul de căpăstru şi-i cercetă fără teamă, dar cu respect. Uşor, îşi cufundă mâna într-o marmită, scoase nişte lapte şi-l răspândi pe drum. Privi în jur cu o curiozitate copilărească, apoi turnă din nou nişte lapte pe jos. Şerpii rămaseră neclintiţi. Prudent, Kosta coborî din şa, îi ocoli din larg şi-şi văzu de drum, spre Uvijeća. Omul şi măgarul se îndepărtară, ajunseră la povârnişul ce cobora către cazarmă. Şerpii erau la fel de neclintiţi.

Ascuns după o tufă de sunătoare, Kosta îşi scoase luneta şi încercă să zărească şerpii de departe. Şi, ce surpriză, tocmai beau laptele de pe drumul de pământ – scenă care-i lăţi băiatului zâmbetul nătâng şi îi spori plăcerea pe care o dădea la iveală de îndată ce apărea cea mai mică ocazie.

Încă pătruns de întâlnirea cu şerpii, intră în Uvijeća şi, în tranşeele săpate de-a lungul podişului din aval, văzu soldaţii şi ţăranii care-şi apărau vetrele de duşmani. Aceştia se împrăştiaseră pretutindeni pe dealurile care străjuiau satul. Kosta se ferea la iuţeală de tirul lunetiştilor postaţi în drumul lui. Sărind, ghemuindu-se, frângându-se în două, îndreptându-se, i se părea uneori că dansează – iar faţa i se lumina şi mai mult, de-ai fi zis că zâmbetul îl ajuta să se fofileze printre gloanţe şi să evite astfel o moarte sigură. Izbuti să ducă măgarul înapoi în grajd şi, imediat după aceea, aduse la bucătărie marmitele din care pierduse ceva lapte alergând. Pitit sub masă, popotarul aştepta să înceteze schimbul de focuri bine alimentat.

— Gloanţele nici nu te bagă-n seamă… Eşti alesul Domnului, sau ce?

— În satul meu se spune că Dumnezeu nu e o mâţă chioară. Şi că ştie El ce face… A, ce femeie am văzut!

— Unde, dară?

— În satul de unde cumpăr lapte.

— O ştiu. E fata făgăduită lui Zaga. Dar la ce-i foloseşte că e frumoasă dacă îmbătrâneşte aşteptând?

— Poate că nu-l mai aşteaptă.

— Nu te risca! E periculos ca un şarpe Zaga ăsta!

Văzând groaza popotarului, Kosta căută să-l liniştească.

— „Fiţi dar înţelepţi ca şerpii şi nevinovaţi ca porumbeii“, îl cită el pe popă care, în paralel cu însărcinarea ecleziastică, o îndeplinea şi pe cea de popotar.

— La naiba cu Evangheliile! zise un soldat cu ţeasta ovală, de rând la curăţat legume. Să vedeţi ce fac puştii în piaţă!

— Ce fac?

— Îi învaţă pe şerpi să fumeze!

— Fumează şerpii?

Cei trei bărbaţi ieşiră din bucătărie înspre partea neprimejdioasă a satului şi ajunseră iute la colţul unei străzi de unde puteai să vezi piaţeta. Băieţi şi fete îşi umpleau timpul – şi asta cât era ziua de lungă, fiindcă din pricina războiului nu se mai făcea şcoală. Dintr-un buzunar al hainei, un blonduţ rezemat de un copac scoase o viperă pe care o înşfăcă de gât. Îşi luă din gură ţigara aprinsă şi o înfipse în gura şarpelui. Scena câştigă admiraţia fetelor care, cu un sentiment de spaimă amestecată cu mulţumire, nu pierdeau nici un gest al puştiului. Şi toată lumea îşi băgă capul între umeri când un al doilea şarpe, umflat de fumul pe care nu mai putea să-l dea afară, explodă ca o petardă.

— De ce fac una ca asta?

— Sunt puşti, se joacă. Ce altceva ai vrea să facă?

— Dar ce-au cu bietul şarpe? întrebă naiv popotarul.

— Dacă Dumnezeu ne-a izgonit din rai, e din pricina lui!

— Dar nici el n-a rămas acolo! zise Kosta reluând vorbele bunicului.

— E adevărat! Ne-a însoţit!

— Suntem departe s-o încheiem cu ei dacă puştii îi chinuie!

Necăjit de problema raiului şi a iadului şi de locul unde avea să ajungă când o să-i vină ceasul, Kosta se întoarse la el acasă.

Oare chiar am şanse s-ajung în rai? se întreba el, când un glonţ tras de un lunetist îi şuieră pe lângă ţeastă.

Abia trecu de colţul străzii pe care voia s-o apuce, că un glonţ îl atinse la milimetru şi-i smulse urechea! Tânărul se lăsă imediat să cadă şi, în patru labe, se trase înapoi, ca s-o adune de pe jos. Se întoarse acasă târâindu-se. Focul fiind stins, camera se cufundase în beznă; Kosta scoase un şervet curat şi-şi bandajă ce-i mai rămăsese din ureche.

În noapte, cercetă prin fereastra deschisă lumina orbitoare a obuzelor, fericit să i se ivească din când în când prin faţa ochilor fata frumoasă şi zdravănă în timp ce mulgea vaca. El clipea, ea-l privea ţintă, iar zâmbetul ei îi încălzea inima, îi risipea spaima, se juca cu el aidoma vântului care stârnea vârtejuri de praf. De fiecare dată când un obuz lumina încăperea, femeia splendidă i se arăta în alt şi alt fel. Kosta se ţinea de ureche,

gândindu-se că închipuirile acestea îi alinau durerea.

Când se crăpă de ziuă, Kosta plecă de acasă profitând de un moment de pace, şi deci de lipsa lunetiştilor. Urcă pe măgar drumul pietros, ţinând în mână urechea înfăşurată în şervet. Ajunse la cărare, coborî şi merse cu ochii în pământ, cu nădejde că o să vadă şarpele. Înainte s-o apuce pe povârnişul către satul vecin şi spre destinaţia lui, se opri, se ascunse în spatele stâncii celei mari şi aruncă o privire înapoi. Se aplecă, scrutând drumul pe care tocmai ce păşise şi nu mică îi fu mirarea să vadă că şerpii se plimbau din nou pe el!

— Aşteaptă să le dăm lapte! îi mărturisi Kosta măgarului.

— Nemaivăzut; curată minunăţie! răspunse acesta.

— Cum? Am auzit bine?

— Da.

Nici o clipă Kosta nu se îndoi că măgarul îi vorbise.

În sat, cotoroanţa ciufută lipsea şi Mlada ieşi din casă să ia gamelele. Kosta desfăcu şervetul şi-i arătă bucata de ureche. Înspăimântată, Mlada îşi întoarse privirea spre pajişte şi spre oile care păşteau în depărtare.

— O aşteptăm pe bătrână, a plecat la târg să vândă laptele şi brânza, îl lămuri ea.

— Ai ac şi aţă?

— Da.

— Trece acul prin flacără, să nu se infecteze. Şi adu nişte rachiu!

Mlada se întoarse cât ai clipi. Kosta cără până la puţ masa de bucătărie instalată în faţa casei şi se lungi pe ea astfel încât să aibă capul deasupra gurii puţului.

— Aşază-te pe burtă, îi zise Mlada.

Tânărul făcu îndată ce i se ceruse.

N-o să mă vadă că sufăr, se gândi el.

Fata curăţă ce rămăsese din ureche cu nişte rachiu. Durerea îi smulse o lacrimă lui Kosta, picătură care căzu în fundul puţului. Îi era mai uşor s-o urmărească în cădere, s-o însoţească, fiindcă aşa îşi ascundea durerea faţă de Mlada. Când lacrima atinse apa, el zâmbi, Mlada sfârşise cu prima împunsătură, îi prinsese urechea la locul ei. Kosta rămase cu ochii pironiţi la fundul puţului. Un fluture alb îşi luă zborul din locul unde căzuse lacrima. Abia atinsese picătura apa, şi el începu să urce în spirală, sfârşind prin a se aşeza pe umărul lui Kosta. Mlada terminase de cusut urechea.

Încă o dată, Kosta încălecă pe măgar de-a-ndoaselea, cu capul bandajat, cu gamelele pline. O privi pe Mlada, rămasă singură; ţinea cu mâna ciobănescul Šarplaninac, de-asta nu-i putea face semn, ceea ce ar fi fost foarte firesc pentru cineva care se îndrăgostise nebuneşte, cum se citea pe faţa ei.

Drumul de pământ, pe care numai şerpii, Kosta şi măgarul îşi încercau norocul, era acum pustiu. Chiar şi vulturii care de obicei se roteau pe deasupra se făcuseră nevăzuţi. Kosta îşi încetini mersul, îşi linişti măgarul, îşi umplu cu lapte mâinile făcute căuş. Asemenea unui ţăran care seamănă, vărsă laptele pe drum. Fără să aibă habar de ce, gestul îi readuse pacea sufletească şi un zâmbet larg îi lumină chipul. Ştia că dragostea care se năştea nu putea fi stinsă. Văzu capătul podişului, apoi şi povârnişul spre Uvijeća. Se opri. De data asta, nu mai avea nevoie de lunetă. Rămase o vreme întors cu spatele, apoi, încet, privi înapoia sa. Văzu cu ochiul liber şerpii – cinci, de-acum – cum beau laptele. Unul dintre ei atrăgea atenţia, era cel mai mare, îşi strecurase trupul între două stânci; capul lui îl luă prin surprindere pe Kosta.

Împrejurimile satului erau calme. În depărtare, răsunau împuşcături rare ale armatei inamice. În vale, artileriştii trăgeau cu un tun vechi în tranşee, iar apărătorii din Uvijeća ripostau în tabăra din faţă. Kosta luă poverile de pe măgar, intră în bucătărie prin spate şi goli marmitele. De neobservat în norii de abur, ajutoarele de popotar amestecau cu polonice în cazane. Făcându-i semn, unul dintre ei îl făcu atent pe Kosta şi scoase o muzicuţă:

— Ia ascultă!

În timp ce cânta, învăluit de abur, părea complet desprins de realitate, de parcă brusc se eliberase de război. Măiestria lui în interpretarea melodiei, ritmându-şi tempoul cu bătăi din picioare şi împodobind totul cu mişcări ale corpului, dădea impresia că te uiţi la un dans modern. La început, Kosta bătu măsura cu piciorul, apoi îşi scoase drâmba şi, la rândul lui, începu o melodie cunoscută. Dintr-odată, întreaga scenă se preschimbă într-un număr de circ, înjghebându-se un loc de bună dispoziţie în mijlocul bubuiturilor de tun.

Chiar în noaptea aceea, prima ploaie de toamnă înlocui exploziile de obuze, căzând fără contenire. Vremea rea făcu să înceteze războiul pentru un timp. Dimineaţa, femeile din sat au mers la cules de struguri; apoi, fără zăbavă au umplut căzile cu struguri. Odată încheiată şi treaba asta, au mustit strugurii cu picioarele, în timp ce bărbaţii pregăteau cazanul de vin. Acestea au fost singurele semne că venise toamna.

Crăpatul de ziuă îi găsi pe Kosta şi pe măgarul lui pe drumul spre satul care îi aproviziona cu lapte pe apărătorii satului Uvijeća. Kosta se uita ţintă la pământ, în faţa lui. Zâmbetu-i enigmatic lăsa de înţeles că ştia că şerpii îl aşteptau deja pe cale.

Din susul cărării abrupte, o căută pe Mlada cu privirea. Zadarnic. Nu ea, ci bătrâna îl aştepta cu laptele muls!

Şi-l privea strâmb.

— Singură astăzi? o întrebă Kosta.

— Da!

— Dar Mlada unde e?

— Zaga, băiatul meu, s-a întors. De-acum, ai grijă cum te porţi! Nu s-au văzut de multă vreme.

— A, bun.

— Îţi iei laptele şi te cari. Fără să te mai uiţi în urmă!

În timp ce vărsau laptele din găleţi în gamele, Kosta întrezări chipul Mladei dincolo de fereastra cu gratii. Îl privea ţintă. Cu toată tristeţea ei, părea şi mai frumoasă decât înainte. Oare din pricină că se afla în spatele ferestrei, sau sticla îi îmblânzea trăsăturile feţei? se întrebă Kosta, încredinţat că admiră frumuseţea veşnică. Respiraţia i se iuţi, se lumină la chip şi, prinzând privirea Mladei, îşi răsuci mustaţa cu un aer şmecheresc. Şi dus a fost, petrecut de ochii aspri ai bătrânei şi de zâmbetul Mladei, care-l urmărea de dincolo de geam. Când ajunse pe podişul aflat în stăpânirea şerpilor, melodia cântată de popotar în seara din ajun îi reveni în minte. Kosta începu să danseze, să se învârtă. Îşi scoase drâmba, instrumentul lui, şi cântă noua compoziţie a popotarului. Apoi, cu palmele căuş, fără să-şi contenească dansul, turnă lapte pe drum.

— Aleea Şerpilor! strigă el.

În timp ce, cu inimă voioasă, se făcea nevăzut la vale, şerpii nu-i mai părură la fel de mici ca prima oară.

— Nemaivăzut! zise măgarul. O minunăţie!

— Ce spui?

— Nemaivăzut! O minunăţie!

Când sosi în sat, ce descoperi acolo îl descumpăni. Simplu intendent, nu prea avea habar de evenimentele de pe front; dar chitarele înlocuiseră puştile, un contrabas şi nişte tobe ţineau locul tunurilor, un violonist cânta făcând ghiduşii cu scripca lui. Fericiţi, ţăranii şi soldaţii băteau din palme, iar un soldat ştirb îşi aruncă boneta militară, punându-şi pe cap o pălărie.

— Victorie! urlă el. Le-am tras o chelfăneală straşnică!

Sub lumina felinarelor din piaţa satului, tineri şi bătrâni sărbătoreau victoria. Kosta se apropie de popotar.

— Aşa? Dintr-odată?

— Aşa. Dintr-odată. Dar, băiete, de-un an întreg ne ţineau sub asediu! Am învins! Ai noştri i-au respins până la mare! Ni s-au predat, până la ultimul mormoloc de pifan!

Dacă războiul s-a terminat, n-o s-o mai văd niciodată, se gândi Kosta.

Lăsă laptele în bucătărie şi se retrase precaut. Era în stare el să creadă că n-o să mai

dea ochii cu Mlada?

Când a ajuns în piaţa din Uvijeća, petrecerea era în toi. Prin muzică şi cântece, orchestra unea soldaţi şi ţărani. Vocile şi focurile de artificii făceau ca cerul să se spargă, melancolia partiturilor slovene să se amestece cu hărmălaia victoriei. Sătenii încinseseră o horă şi cântau, înlănţuiţi. Despărţind doi soldaţi, Kosta li se alătură.

Cântecul nostalgic deveni *kolo*[1], crescu, se întinse cât vedeai cu ochii şi mai departe, legă între ele, preţ de-o clipită, toate străzile, toate casele din Uvijeća. Ţărâna fierbinte a Herţegovinei răspândea un curent straniu în picioarele dansatorilor, sângele pulsa în lanţul alcătuit din mâinile arzătoare ale zecilor de oameni metamorfozaţi într-o unică fiinţă, încălzită de acelaşi sânge, purtată pe aripile aceluiaşi ritm. De atâta dănţuit, Kosta se simţi cuprins de ameţeală şi ridică ochii spre cer, nădăjduind s-o vadă acolo pe Mlada.

Şi, ca şi când cerul îi îndeplinea dorinţa, o recunoscu în mulţime. Dansa *kolo* cu nişte necunoscuţi. Şi ea îl zări, la rândul său, pe Kosta. Când îşi croi drum s-o ia de mână, fata îşi plecă ochii, de teamă să nu i se citească în ei bucuria de a dansa. Kosta nu şovăi; au rămas ţinându-se de mână şi, pentru prima oară, el i-a văzut privirea îndrăgostită.

— Bătrâna minte. Zaga nu s-a-ntors.

— Ştiu.

— Nu-l iubesc.

— Dar pe cine, atunci?

Mlada dete un ţipăt scurt căci, în acelaşi timp, Kosta se desprinsese de grup şi, de fericire, sărea înainte şi-napoi, un dublu salt periculos.

La Kosta acasă, totul se adâncise în tăcere. Abia dacă se auzea ultimul gurist. Voci de beţivi ajungeau nedesluşit până la ei prin fereastra deschisă, dincolo de care focurile de artificii ale victoriei explodau pe cer ca nişte stele căzătoare. Mlada îşi lepădă veşmintele încet, Kosta se arătă mai grăbit. S-au privit în lumina venită de afară. Buzele erau pe cale să li se întâlnească, când geamul se făcu ţăndări şi bătrâna se năpusti în cameră, cu o *kubura*[2] în mână.

— S-o fi terminat războiul pentru tine, dar nu şi pentru mine!

— Nu mă întorc!

— Ba te-ntorci, târâtură! Te aşteaptă logodnicul!

— Minţi, secătură bătrână!

— Nu mint! Ori te întorci, ori te omor!

— Nu!

Bătrâna scoase un pistol scurt, cu care îl ameninţă pe Kosta. Nebună de mânie, Mlada o luă la goană peste pietriş, cu bătrâna pe urmele ei. Alergând la rândul lui, Kosta

îşi trase pe el pantalonii şi cămaşa. Se căţără fără greutate pe povârnişul pietros şi o zări pe Mlada, cât pe ce să fie ajunsă de hârcă. Kosta se opri când hoaşca întoarse *kubura* spre el.

— Înapoi! Are un soţ!

Pentru prima oară, Kosta înţelese c-ar fi gata să-şi dea viaţa pentru Mlada. Simţea că aceasta era doar o păţanie dintr-o poveste de dragoste ce-avea să se mai toarcă. Şi, liniştit, se întoarse.

În vreme ce în sat continua beţivăneala, umbrele a zece soldaţi inamici ţâşniră în lumina lunii. Pe rând, cu paşi de lup, s-au strecurat în tranşee. O primă santinelă fu doborâtă cu uşurinţă! În seara aceea, nimeni n-a auzit-o urlând, nimeni dintre ţărani n-a văzut cum celelalte trei santinele sunt gâtuite fără să spună pâs. Cum ar fi putut? Satul sărbătorea în continuare victoria, într-o hărmălaie din ce în ce mai mare.

Dimineaţa, pentru Kosta sosi clipa să pună samarul pe măgar.

Oriîncotro priveai, vedeai resturi de la masa din seara dinainte. Popotarul era în picioare şi, ca întotdeauna, zâmbitor. În timp ce Kosta lua gamelele, el făcea curăţenie prin bucătărie.

— Încă o zi-două, şi astea o să fie şi ele istorie antică! remarcă el.

— Nu spune asta, te rog!

— Războiul s-a terminat, băiete, s-a semnat un acord internaţional. Adio armată, trăiască viaţa!

Pe drumul pe care-l cunoştea cu ochii închişi, Kosta zări şerpii; unul crescuse zdravăn. Ştia că, de-acum înainte, o să-i aştepte cu nerăbdare pe el şi laptele adus.

Kosta intră în sat prevăzător. Cât legă măgarul şi desprinse gamelele, îl văzu pe Zaga ieşind din staul cu laptele proaspăt muls. Îi întinse mâna prieteneşte lui Kosta care, descumpănit, răspunse salutului fără să i se trădeze pe chip suferinţa provocată de această cunoştinţă.

— Zaga Božović?

— De unde ştii?

— Cine nu-l cunoaşte pe Zaga Božović? Războinicul, eroul!

Cu scrâşnet de frâne, un camion Tamić opri lângă casă şi doi băieţi se apucară imediat să descarce mulţime de mese şi scaune. Amândoi l-au salutat cu un semn pe Božović.

— Vă pregătiţi *slava*?

— Nu, băiete, nunta. Şapte ani a aşteptat fata să mă întorc de pe front!

— Şi fără să ostenească, zise Kosta cu glas firav, sugrumat de tristeţe.

Dar soldatul Kosta nu se prăbuşi. Cu un zâmbet şi mai larg, îşi ascunse durerea pe

care sângele i-o împrăştia cu viteza fulgerului pretutindeni în trup.

— Felicitări! Dar Mlada unde este? întrebă el.

— La Trebinje. Mama a luat-o să-i cumpere rochia de mireasă.

— Costumul tău e gata?

— Un costum de firmă, cumpărat din *duty free*-ul din Abu Dhabi. De mare clasă!

Kosta se întoarse în Uvijeća. Când reveni, feţele de masă pentru nuntă erau deja întinse în faţa casei şi becurile, bine înşurubate în fasunguri. Spera s-o zărească pe Mlada. Bineînţeles, văzuse limpede ce se petrece, dar nu izbutea să se convingă că povestea lui de dragoste se terminase. De altfel, sfârşitul războiului şi minunata lui sărbătorire din sat îl lăsau la fel de neîncrezător. Nu-şi pierduse nădejdea c-o s-o revadă pe Mlada, aşa cum dovedea şi zâmbetul de pe chipul lui.

Abia când intră pe Aleea Şerpilor îşi îngădui să se gândească la contrariu, că poate n-o s-o mai întâlnească niciodată pe fată. Şi începu să plângă. Copleşit, cu capul plecat, îşi dorea ca întoarcerea la Uvijeća să dureze o veşnicie, îşi vedea lacrimile picurând în praf. Pe neaşteptate, o detunătură puternică se auzi dinspre sat. Kosta începu imediat să alerge, se poticni şi se prăbuşi. Şi abia trântit la pământ îşi văzu picioarele înlănţuite de coada şarpelui enorm. Nu izbutea să se întoarcă; deja şarpele se încolăcea în jurul lui. Înnebunit, încercă să se mişte, să scape. Zadarnic. În cele mai grele momente, Kosta ştiuse mereu să-şi păstreze mintea limpede. Dar acum nu-i folosea la nimic, era prizonier, ca într-un vis în care îi era cu neputinţă să facă cea mai neînsemnată mişcare. Imobilizat de o forţă nemaipomenită, îi trecu prin minte că situaţia cumplită în care se afla întrecea în oroare coşmarul cel mai înfiorător. Fiecare dintre încheieturi îi era ca încleştată într-o menghină; iar el, în întregime, într-o menghină de ebenist. Pentru prima dată îşi simţi, de la cel mai mare la cel mai mic, fiecare os din corp. Neputinţa lui era desăvârşită, nu-şi mai putea mişca braţele şi picioarele, nici măcar un milimetru. Ar fi dat orice să se elibereze din strânsoarea şarpelui.

Aşa-mi trebuie! îşi zise. Binele nu se răsplăteşte cu bine!

În cele din urmă, izbuti să se îndrepte, să se rostogolească pe jos cu şarpele care în continuare îl înlănţuia şi s-o ia la vale, pe povârniş. S-au oprit în apropierea stâncii celei mari; cu groază, aproape cu veneraţie, Kosta privi atent capul reptilei. În aşteptarea muşcăturii îi îngheţase sângele în vene; şi toate părticelele corpului îi deveniseră sloi, rând pe rând. Dintr-odată, apăsarea şarpelui păru că slăbeşte. Kosta se uită la capul lighioanei şi toată fiinţa lui resimţi strânsoarea de gheaţă: căpăţâna era mai mare decât pumnul lui! Şarpele sâsâi cu limba spre el. Încremenit, Kosta aştepta muşcătura. Dar îi veni o idee. Simţind că strânsoarea slăbeşte, făcu o mişcare bruscă, vrând să scape. Din nefericire, şarpele reacţionă imediat, strivindu-l şi mai tare. Din nou, Kosta se răsuci, fără să-i mai fie teamă de astă-dată: moartea nu-l mai înspăimânta acum. Gemu, se

întoarse la stânga, la dreapta, fără să izbutească să se elibereze. Oasele îi erau paralizate, jugularele, umflate, muşchii burţii se contractau de parcă ar fi vomitat. Tot ce izbutea să facă, din când în când, era să-şi diminueze contactul corpului cu şarpele – doar câteva clipe, până ce reîncepea strânsoarea rece a morţii. Toată căldura îl părăsise, şarpele o absorbea pe cea răspândită de sânge prin vene. Cu fiecare secundă, puterile îl lăsau, milimetru cu milimetru. Auzea însă cum slăbesc detunăturile la Uvijeća. Şi se lăsă pradă şarpelui, cu indiferenţa unuia în agonie. Inerţia lui, ochii scăldaţi în lacrimi erau preludiul sfârşitului. Mirosul unui incendiu îi ajunse la nări.

Nenorocirea lui atingea paroxismul; nu ştia ce să mai facă; zâmbea pentru ultima oară ca să-şi ia rămas-bun de la viaţă. Dintr-odată, se petrecu faptul cel mai neaşteptat: la fel de repede cum îl luase prizonier, şarpele se descolăci şi se făcu nevăzut, abia lăsându-i vreme să-i vadă coada strecurându-se sub stânca mare. Kosta nu-şi revenea. Se ridică, îşi pipăi fiecare părticică din corp să se convingă că trăia încă – o clipă mai devreme, îşi lua rămas-bun de la viaţă.

Se năpusti la vale şi sosi în sat. Un nor dens de fum îl ţintui locului. Satul lui ardea, coloane de fum năvalnice se înălţau din case. Kosta o luă la goană spre staul, atinse în treacăt trupurile mai multor soldaţi spânzuraţi. Vomită când descoperi căpăţâna ajutorului de popotar, tăiată, pusă pe masa din bucătărie. În piaţa satului unde, în seara dinainte, se sărbătorise victoria, un copil fusese răstignit, în vreme ce popotarul şi ajutoarele lui fuseseră spânzuraţi de picioare de nişte cârlige metalice. Kosta căzu în genunchi, plângând.

Şarpele mi-a salvat viaţa! îi trecu prin minte dintr-odată. Dar cine o să mă creadă?

Hohotind şi tremurând, urcă înapoi în fugă cărarea abruptă, ajunse la măgar, desprinse marmitele şi răspândi laptele pe Aleea Şerpilor. Plângând în continuare, ridică pietrele una câte una, cele mai mari, apoi cele mai mici, nădăjduind să găsească şarpele căruia îi datora viaţa. Apoi, dintr-odată, nădejdea ca Mlada să mai fie în viaţă l-a îmboldit şi i-a redat puterile.

1. Un fel de dans asemănător cu hora (n.tr.fr.).
2. Pistol vechi, cu ţeava lungă (n.tr.fr.).

II

Când Kosta intră în sat, nădejdea şi groaza îi înceţoşau vederea. Se pregătise s-o privească pe Mlada în ochi, să-i spună bun-rămas, dar ce văzu… văzu corpurile carbonizate ale nuntaşilor şezând la masa de nuntă, ca prinşi de o scurgere bruscă de lavă. Încremeniseră în timp ce îndeplineau câte un gest obişnuit. Cu o sticlă în mână, cu ochii deschişi ca un spectru, bătrâna mamă se uita ţintă la Kosta. Mirele împietrise în clipa când dădea să se ridice de pe scaun. Cineva se arătase mai iute şi mai dibaci decât Zaga Božović, s-ar fi putut spune. Războinicul, vestit până la o mie de leghe împrejur, şedea acolo cu o gaură în cap – probabil opera unui profesionist. Cineva venit de departe se răzbunase.

Kosta deschise uşa casei cu piciorul. Bucătăria era pustie. Urcă la etaj. Gol pretutindeni. Doar oblonul, fantomatic, era bătut de vânt. În depărtare, voci… Kosta se grăbi să urce scara de la pod. La început, nu deosebi nimic, apoi, prin fanta lăsată de o grindă dislocată, zări trei soldaţi înarmaţi cu puşti automate şi cu pumnale, scotocind prin împrejurimi. Unul dintre ei, cel mai mic – cum altfel să-i diferenţiezi? purtau cagule – punea foc la colibă, în timp ce ceilalţi doi se întorceau spre staul. Cel mai înalt o coti brusc spre casă, iar Kosta îşi băgă capul între umeri. Coborî cu toată viteza până la parter, viaţa lui atârna de-un fir de păr, ştia. Trebuia să se pună de îndată la adăpost. Acum, vocile se auzeau foarte aproape. Când să dispară din curte, o chemare sugrumată îi ajunse la urechi:

— Kosta, Kostaaa…

Mlada? se întrebă el, privind în jur.

— Kosta, Kostaaa…

Din nou i se păru că aude vocea Mladei. Frica, groaza îi blocau simţurile, avea impresia că nu vede, că nu aude limpede. În jurul lui, totul se transforma, devenea incertitudine, îndoială. Timpul, spaţiul se frângeau în faţa lui, o forţă invizibilă preschimba în deznădejde tot ce vedea şi auzea Kosta. Propriile lui gânduri, fugare, cădeau zdrenţuite, tăindu-i răsuflarea, născând nehotărârea.

Am halucinaţii, îşi zise el. Auzi atunci zgomote de cizme, clinchetul metalic ce însoţea acei paşi antrenaţi şi-i făcea înspăimântători. Bătu în retragere, teama lui de soldaţi crescu, dar vocea de femeie rămânea clară. Mlada îl chema, acum era sigur. Se trase şi mai mult înapoi, găsi puţul, se uită în el şi zări fata. De îndată, apucă lanţul care trecea peste scripete, ridică găleata, intră în ea şi începu să coboare, străduindu-se să-şi ţină în frâu căderea cu mâinile. Dar când îi auzi pe soldaţi strigându-se, îşi slobozi strânsoarea şi se lăsă definitiv să cadă – era singurul mijloc de a scăpa de moarte. Se cufundă cu zgomot în apă şi, când ieşi din nou la suprafaţă, Mlada îl înşfăcă de curea, să-l ţină sub apă. În timp ce Kosta o înlănţuia pe tânără, ea arătă cu degetul în sus. Rupse un portţigaret lung în două, de care se folosi fiecare ca să respire sub apă.

Deodată, deasupra lor, se ivi un fluture, acelaşi care însoţise lacrima lui Kosta când Mlada îi cosea la loc urechea. Când agitaţia dinăuntrul puţului conteni, fluturele îşi luă zborul spre lumină. Şi, cu el, la fel de limpede ca într-o oglindă, apăru imaginea celor trei soldaţi care se aplecau deasupra gurii puţului. Cel mai mic îşi îndreptă puşca spre apă şi slobozi o rafală.

Fluturele îşi opri zborul, se lipi de perete. Mlada îl respinse pe Kosta, iar gloanţele trecură printre ei, curmându-şi goana ca nişte pietricele nevinovate. Soldaţii au aşteptat un răstimp, nădăjduind să vadă cum urcă la suprafaţă un cadavru, în timp ce fluturele îşi relua zborul în spirală către lumină. Când a ajuns la soldaţi, i-a sâcâit, zburătăcind în jurul capetelor lor. Apoi fluturele se odihni pe scripete şi, ca un singur om, tustrei s-au întors spre el. După câteva clipe de şovăială, fluturele îşi reluă zborul, ca pentru a-i fermeca. Cel mai înalt vru să-l strivească între palme, dar nu-l nimeri. Atunci fluturele se aşeză uşor pe casca celui mai mic. Mijlociul îşi ridică atunci încet braţul şi îi trosni o scatoalcă celui scund, peste cască... În zadar! Fluturele plecă apoi pe capul celui mai înalt. Mijlociul, zâmbind de felul cum îi trăgea pe sfoară fluturele, ţâşni brusc, să-l strivească. Fără izbândă. În plus, îşi suci şi glezna! Cel mic încercă să sfărâme fluturele între degete. Nereuşită din nou! Toţi trei s-au avântat, mânaţi de aceeaşi furie războinică; s-au îngrămădit, iar fluturele s-a lăsat pe casca celui mai puţin agresiv, mijlociul. Cel mic şi-a dat jos casca şi şi-a trântit-o peste capul mijlociului. Cei doi soldaţi se priviră. Furios, mijlociul îi arse o palmă zdravănă celui mic, în timp ce soldatul înalt se repezea în urmărirea fluturelui care-şi continua zborul la întâmplare pe pajişte.

De fiecare dată când hoinarul zburător se aşeza pe vreo plantă, soldatul era sigur că în sfârşit avea să-l prindă, dar de fiecare dată îl pierdea. La un moment dat sări, se aruncă de parcă ar fi fost portar şi, încă în aer, strânse pumnul, convins că fluturele tocmai bătuse din aripi pentru ultima oară. Dar pe când depărta braţele, triumfător, fluturele îşi reluă zborul. În tot acest timp, ceilalţi doi îşi încheiau socotelile, îmbrâncindu-se:

— De ce ai dat în mine?!

— Nu în tine! În casca ta!

— Nu, în mine ai dat! Şi în mine nu dă nimeni!

În timp ce mercenarii încercau să se descotorosească de fluture, Kosta şi Mlada şi-au iţit capetele din puţ. S-au privit, au zâmbit şi au hotărât să se furişeze prin spatele casei şi să fugă prin câmpie. Au străbătut pajiştea hărtănită, căutând să ajungă la pădurea din depărtare. Din păcate, cei doi soldaţi care se încăieraseră i-au băgat de seamă, până la urmă. Imediat şi-au pus căştile la loc, şi-au luat puştile şi-au început să-i fugărească. Văzându-i alergând, cel înalt, care încă se lupta cu fluturele, se repezi să-şi ia puşca şi îi urmă. Aşezată pe o plantă medicinală, insecta se uita ţintă la cei trei bărbaţi.

În pădure, Kosta şi Mlada au înţeles că acolo îşi vor afla salvarea. Kosta desluşi clinchetul de-acum familiar ce însoţea zgomotul făcut de cizmele soldaţilor. Ajunşi în faţa unui copac cu frunziş des, Kosta o ridică pe Mlada pe umeri, care reuşi astfel să se prindă cea dintâi de coroana platanului centenar. La rândul lui, Kosta sări, se agăţă de o ramură, se ridică prin forţa braţelor. Cât soldaţii se apropiau, Kosta şi Mlada se adăpostiseră între două crengi.

— Noi putem să-i vedem, dar ei nu, şopti Kosta când soldaţii ajunseseră la poalele copacului.

Vlăguiţi de-atâta alergat, aceştia îşi lăsară armele şi se rezemară cu spatele de trunchi.

— Apă, ceru cel mai înalt. O fi prin preajmă?

— Pe-acolo, răspunse cel mic arătând spre un pârâu.

Şi-au scos cagulele; de sus, era cu neputinţă să le distingi chipurile. Întoarsă cu spatele la Kosta, Mlada încercă să-şi apropie faţa de el, când piciorul îi alunecă pe scoarţa netedă. Cine ştie ce s-ar fi întâmplat dacă tânărul n-ar fi prins-o de mijloc? Au rămas aşa, strânşi unul în altul. Mlada îl privi înspăimântată pe Kosta care, cu blândeţe, îi acoperi gura cu palma. Unul dintre soldaţi ridică atunci ochii spre vârful copacului.

— N-ai grijă, şopti Kosta. Nu ne vede, doar întinde mâna să vadă dacă plouă…

Căci, într-adevăr, începuse să picure.

— Să ne cărăm! strigă soldăţelul. Începe furtuna!

Şi au şters-o, să se adăpostească. Tunetul bubui, un fulger scrijeli cerul, urmat de altul. Cu căştile pe cap, cei trei soldaţi străbăteau pădurea cât îi ţineau picioarele; ploaia, mânată de un vânt năprasnic, cădea cu nemiluita. Ieşit din pădure, soldăţelul arătă spre un lac aflat lângă o peşteră, către care îi aduse şi pe ceilalţi. Au mers de-a lungul lacului, scăpând la mustaţă de trăsnetul care se năpusti asupra copacilor răzleţi. Şi tustrei au ajuns într-un sfârşit la grota dincolo de care se întindea un lac de munte.

Fulgere sfârtecau văzduhul. Mlada tresări. Frica ei de furtună n-avea pereche decât în emoţia simţită alături de Kosta. Tot trupul îi era brăzdat de senzaţia puternică de singurătate pe care o încearcă o femeie rămasă fără nimeni, şi Mlada se abandonă cu totul în braţele lui Kosta. Fulgerul lovi un copac vecin, care luă foc.

— Kosta, mi-e frică…

— Nu te teme. Fulgerul n-o să se ia de urzici!

Ploua cu găleata, de parcă cerurile s-ar fi deschis. Kosta şi Mlada, înlănţuiţi, îndrăgostiţi, neclintiţi, rămâneau ţintuiţi în coroana platanului. Ascunşi de frunziş, strânşi unul în celălalt, ştiau că orice mişcare negândită le-ar fi fatală. În strânsoarea lor din ce în ce mai mare, au sfârşit privindu-se uimiţi. Ploaia cădea nepotolit, fulgerele le luminau din când în când trupurile unite, în timp ce picături li se prelingeau peste chipuri; expresia lor senzuală mărturisea un act de iubire aparte.

Se lumina de ziuă, nu mai rămăsese un nor pe cer. Un stol de raţe sălbatice trecu pe deasupra vârfului platanului. Kosta îi scoase Mladei ciorapii de nailon. Pe primul i-l legă în jurul mijlocului, apoi prinse celălalt capăt de trunchiul copacului – era imposibil să coboare de-a lungul crengilor alunecoase. După ce verifică nodurile, că au să ţină, făcu la fel cu cel de-al doilea ciorap. Apoi, Mlada închise ochii şi amândoi se aruncară în gol. Minune! Au atins pământul! Şi, cum ciorapii erau elastici, au urcat înapoi la fel de repede, bucuroşi ca nişte copilaşi într-un parc de distracţii. Urcau, coborau, urcau din nou şi iarăşi coborau!

Era amiază când s-au apropiat de o casă pe malul lacului de munte. Kosta ciocăni la uşă. Nici un răspuns.

— E cineva? întrebă el.

— E cineva? Murim de foame! strigă Mlada cu veselie.

Încredinţându-se că nu era nimeni înăuntru, au mers să culeagă un bostan din grădină. Apoi au alergat până la lac în care Kosta, cel dintâi, s-a cufundat. Apoi, asemenea unor copii, s-au amuzat o vreme să ţină sub apă bostanul care, imediat, ţâşnea la suprafaţă – Mlada mai întâi, Kosta după aceea.

Deodată, dinspre pădure se auziră focuri de armă. Kosta şi Mlada o zbughiră prin apa scăzută, cât îi ţineau picioarele. Gloanţele şuierau; cei trei soldaţi, pitiţi într-un desiş, trăgeau în ei. La celălalt capăt al lacului, Kosta zări un hău care se deschidea în faţa lor. Ţinând-o pe Mlada de mână, se gândi: ce şanse aveau să supravieţuiască sărind în cascada ce părea să aibă peste o sută de metri? Dar nu mai rămăsese vreme de tărăgănare, în spatele lor împuşcăturile reîncepuseră. Cum se apropiau de ei, gloanţele ricoşau în apa lacului. Atunci se aruncară în hău; când ea dădu să ia distanţă, el o

cuprinse în braţe. Ca împinşi de diavol, erau pe o pernă de aer, în libertate deplină; şi căderea însăşi îi încânta!

S-au prăvălit de-a dura, de parcă gravitaţia n-ar mai fi existat, s-au depăşit unul pe celălalt, iar căderea continua. Şi-au înţeles: a cădea putea să însemne şi a zbura. Din nou, încă trei tumbe şi împreună, fără greutate, s-au afundat în lacul transparent şi adânc de la poalele cascadei. Preţ de o clipă s-au căutat sub apă, s-au agăţat unul de altul şi, ca un singur trup, au ieşit afară îmbrăţişaţi. Cât se ţineau astfel, au văzut un şarpe alunecând pe lângă ei şi apoi dispărând spre străfunduri.

— Omul nu şi-a încheiat socotelile cu şerpii, zise Kosta arătându-i creatura.

— Mi-e frică…

— De ăia de sus să-ţi fie frică, n-avem nici un motiv motiv să ne temem de şerpi.

— Cum adică? Dar cine i-a împins pe Adam şi Eva în păcat?

— Da, dar şarpele n-a rămas în rai, l-a părăsit odată cu noi.

— Dar tu nu ţi-ai încheiat socotelile, Kosta!

Sus, cei trei soldaţi nu erau mai mari decât furnicile. N-au îndrăznit să se aplece, cu atât mai puţin să sară. Ca să rişte aşa ceva, ar fi trebuit să fie îndrăgostiţi.

Kosta şi Mlada s-au scufundat şi au înotat către celălalt mal al lacului, mai ferit. Au ieşit la suprafaţă lângă o stâncă. Zâmbitori, deşi îngrijoraţi, au ridicat ochii spre vârful cascadei; soldaţii nu mai erau acolo. Cei doi s-au dezbrăcat şi şi-au întins hainele pe un tufiş; lipsiţi de grija urmăritorilor, s-au lăsat în voia acelei zile luminoase şi au sărit din nou în apă. Mlada ieşi prima şi se căţără pe stâncă, fericită. Îl privi pe Kosta cum înoată sub apă, cum urcă la suprafaţă, apoi cum întârzie sub stânca masivă. Şi dete un strigăt de bucurie când, câteva clipe mai târziu, el se ivi iarăşi, cu o lostriţă în mână. Peştele se zvârcolea, se zbătea să-i scape. Cu tehnică de specialist, Kosta îl izbi de stâncă, iar el încetă pe dată să mişte.

Ascunşi dinapoia cascadei, devenită cortină întinsă între lumea potrivnică şi ei, s-au desfătat cu peştele, apoi s-au lăsat în voia masajului energic al apei. Kosta cerceta din ochi şi pădurea, şi pajiştea ce urca până la munte. Soldaţii nu întârziară să se ivească în partea stângă.

Iute, Kosta o luă pe Mlada şi o apucară înspre pajiştea care se întindea până spre povârnişurile muntelui cu creste acoperite de zăpadă. Sute de oi păşteau acolo. Pe neaşteptate, sinistrul zgomot metalic răsună aproape. Despărţindu-se unul de altul, Mlada şi Kosta se furişară, ghemuiţi, în inima turmei.

Soldaţii veneau deja, în goană, dinspre pădurea ce mărginea lacul pe malul celălalt. Cercetau locul. Mlada se culcă la pământ printre oi. Pierdută, strânse o oaie aşa de tare, gata să o sufoce.

— Be-e-e, be-e-e, se auzi pe podiş.

Şi imediat soldaţii intrară în alertă.

Când desluşi în depărtare o colibă, unul dintre ei începu s-alerge. Dar până să apuce să rostească vreo vorbă, pătrunse într-un câmp de mine şi se volatiliză într-o explozie! Asasinii cei mai duri se tem şi ei de moarte – nu de a celorlalţi, ci de cea proprie. Îngroziţi de ce i se întâmplase şefului lor, ceilalţi doi şi-au curmat brusc avântul şi s-au retras încet spre un copac singuratic aflat de cealaltă parte a pajiştii.

În patru labe, Kosta şerpui printre dobitoace în căutarea Mladei – turma le oferea fugarilor cel mai bun adăpost cu putinţă.

Stând pe burtă, Kosta ştia că, în viaţă, totul e o chestiune de timp, dar mai ştia şi că acea ascunzătoare era doar de moment. Când îşi înălţă capul pe deasupra oilor… unul dintre soldaţi, care cerceta împrejurimile prin lunetă, a tras. Kosta se adăposti repede; prea târziu. O oaie se prăbuşi.

— Mlada! strigă el căutând-o pe tânără în toate părţile.

— Kosta! răspunse ea de îndată.

Bărbatul se ridică şi, în acelaşi timp, află cum să ajungă să se salveze împreună. S-a pus din nou în patru labe, a adunat vreo zece oi care, fără rost, începură s-o ia din loc, deschizând culoare în turmă. Soldaţii s-au zorit, vocile li se auzeau acum bine de tot. Kosta se strecură printre dobitoace şi o descoperi pe Mlada, care strigă de uimire. Cu un semn din cap, el îi ceru să-l urmeze.

Aproape că ieşiseră din turmă, lăsându-i pe soldaţi la depărtare de vreo sută de metri, când Kosta se trezi total expus. Începu să latre ca un ciobănesc Šarplaninac; mergând cocoşat, mâna oile spre câmpul de mine. Ca într-o imagine înfăţişând sfârşitul lumii, oile s-au aliniat, gata de jertfă. Şi, una după alta, au declanşat minele, au zburat în aer sfârtecate şi au deschis calea pentru Kosta şi Mlada care, şi ei, au făcut parte din tabloul infernal. Străbătând un tunel de carne, de ochi şi de coarne, au alergat ţinându-se de mână, cu sânge şiroindu-le pe faţă. În timp ce fugeau, amândurora le trecu prin minte că porţile iadului tocmai se deschiseseră. Inegale, detonările au scăzut în intensitate până la urmă, iar cerul şi-a pierdut purpuriul de carne şi de sânge.

Brusc, în faţa lor se ivi o spărtură. O clipă, îşi închipuiră că sărmanii miei le deschiseseră calea spre libertate. Dar de o parte şi de cealaltă, se proţăpiseră cei doi soldaţi. Paralizaţi de frică, tinerii nu mai puteau face un pas. S-au uitat unii la alţii. Şah şi mat… toţi patru! Orice pas în plus i-ar duce la moarte sigură. Doar Mlada păru să primească prevestirea cu seninătate. Voia să-i salveze viaţa lui Kosta. Aflându-se mai aproape de pădure, s-a întors pe călcâie şi a început să alerge în zigzag. Cei trei bărbaţi au privit-o, cu gura căscată. Unul dintre soldaţi şi-a dus puşca la umăr, dar abia ce s-a apropiat, că o mină i-a explodat sub picior. Mlada nu se opri din goană pentru atâta lucru. Ultimul soldat, aflat cu spatele la Kosta, o luă şi el la ţintă. Kosta se avântă şi sări asupra soldatului, care se tăie în propriul pumnal. Un jet de sânge îi ţâşni din grumaz,

năclăindu-l pe Kosta, care se ridică îndată.

— Mlada! strigă el. S-a terminat! Suntem salvaţi!

Şi Mlada se opri.

Se priviră. Kosta îi făcu semn. Cu corpul încremenit la jumătatea unui pas, tânăra n-ar fi putut spune cum de a alergat prin câmpul de mine. Tremura de fericirea că e în viaţă, dar şi de groaza că nu ştie ce are să se mai întâmple. Fata îi răspunse lui Kosta. Cu braţele întinse în faţă, acesta îşi flutură mâinile în stânga şi în dreapta. Fără un cuvânt. Pentru el, asta însemna să nu se mişte din loc, în nici o parte. Mlada zâmbi, se înspăimântă şi mai tare. Îi făcu semn lui Kosta să se liniştească şi începu să râdă.

Departe, Kosta îşi repetă gestul.

— Iubirea mea, nu te clinti! Nu te clinti… Sosesc!

Ea nu l-a auzit. Bucuroasă că urmărirea se terminase, se îndreptă spre o buturugă. Voia să se aşeze şi să se odihnească pe ea, în aşteptarea lui Kosta. Un pas, şi soarta i-a fost pecetluită. O mină explodă şi o sfârtecă. Ca în faţa unei monstruoase reprezentări a sfârşitului lumii, Kosta căzu în genunchi şi, tremurând, îşi ridică privirea spre cer şi către Dumnezeu.

III

Nici piuitul păsărilor, nici tălăngile oilor care părăseau cât ai clipi un colţ de pajişte pentru un altul, nici chiar lătrăturile câinilor ce alergau în toate părţile păzind turma – nimic nu l-a putut trezi pe fratele Kosta. Adormise când se crăpa de ziua, după regulile nescrise ale vieţii lui şi ale suferinţei îndurate. De fiecare dată când oboseala izbutea să-i închidă ochii, aţipea scurtă vreme, dar se cufunda atât de adânc în coşmaruri, că la trezire nu era în stare să le zugrăvească în cuvinte. Şi se trezi abia când capra sări în uşa lui.

Privirea i se îndreptă spre foc, căci valul de aer care dădea buzna prin uşa deschisă reînteţise jarul din lemn pe care-l aruncase în vatră înainte să se culce. Când se ridică, văzu pe fereastră că soarele încălzea deja muntele de deasupra văii. Trei câini se zbenguiau pe lângă oile pe care le adunau; apucând urciorul cu apă, Kosta îşi stropi faţa. Se închină cu faţa la icoana Sfântului Sava, se aplecă şi, de trei ori, bătu mătanie cu fruntea pe podeaua de piatră. Legă de cureaua de la pantaloni un capăt al funiei ce atârna dintr-un cârlig de pe perete, apoi se răsuci până ce, de la mijloc la gât, sfoara se înfăşură uniform în jurul lui.

Soarele dimineţii scotea în evidenţă şi mai mult albeaţa pietrei de Herţegovina din care erau făcute casele din Uvijeća. Satul abandonat nu avea aerul fantomatic al cătunelor în care nu mai vieţuieşte nimeni. Odinioară locuit de trei sute de suflete, astăzi nu mai număra decât un cioban care făcea brânză şi o ducea la târgul din Trebinje. De pe pajişte, el îi dădu bineţe lui Kosta, care aducea înapoi capra obişnuită să-şi primească răsplata – un pumn de porumb – pentru că-l trezise, ca în fiecare zi. Încă de la străbaterea podgoriei ce despărţea satul Uvijeća de mănăstire, dimineaţa aceea semăna cu celelalte dinaintea ei. Kosta culese nişte struguri pe care îi vârî în raniţă, ştiind că cele câteva boabe o să-i fie singura hrană din zi. Dangătul repetat al clopotului care, în apropierea bisericii, îndemna la primele cuvinte de rugăciune risipi tremuratul pricinuit de dimineaţa răcoroasă.

După ce bătu mătanie în faţa icoanei Maicii Domnului, ridicându-se apoi pentru a se

lungi cu faţa la pământ, continuând să se roage, Kosta simţi cum îndoiala îi dispare şi, cu ea, unicul lucru care-l bântuia: neprevăzutul de care se temea. I se părea că, în viaţă, doar dacă alege un drum foarte ordonat se putea feri de aşa ceva.

Când făcea mătănii în biserică şi atingea cu fruntea ţărâna încălzită de soarele arzător al Herţegovinei, pierdea noţiunea timpului. Blândele chipuri ale trecutului i se perindau atunci prin faţa ochilor, o înşiruire de imagini care făcuseră o viaţă de mucenic.

Când ajunse lângă muncitorii care ciopleau piatră ca mănăstirea să fie extinsă, Kosta avea deja în minte desfăşurarea normală a acelei zile. Munca asta era pentru el o datorie, nu-l costa nimic, iar în ecoul loviturilor de daltă găsea o monotonie care-i era pe plac. Astfel, şi fără efort, avea să poată birui ziua cea nouă. Îşi înălţă privirea spre culmile muntelui şi spre vârful lui de deasupra oraşului; văzu muntele cu ochii cuiva copleşit de destin. Schiţa deja o nouă ascensiune, îşi închipuia imaginile care ar urma, deja gândurile îl duceau sus, hăt departe. După ce călugării s-au retras pentru gustare şi odihnă, Kosta îşi umplu raniţa de soldat cu ţăndări din piatra pe care o cioplea. Abia în timp ce căra în spinare raniţa îndesată îşi simţi, în sfârşit, adevărata greutate!

În piaţa din Trebinje, în apropiere de târg, zilnic la aceeaşi oră, nişte băieţi cărora nu le dăduseră tuleiele băteau mingea. Când sosea Kosta se opreau, ştiind că le aducea cadouri, le împărţea smochine uscate sau ciorchini de strugure culeşi în faţa mănăstirii. Ronţăind la fructe, puştanii îl priveau cum se îndepărtează, cu un amestec de admiraţie şi uluire, dar şi cu un respect rar întâlnit la copiii neastâmpăraţi de la oraş.

Clopotele băteau deja când Kosta pătrunse în piaţa catedralei. Dinăuntru tocmai ieşea un alai de nuntă, după ceremonie. Doi tineri abia ajunşi la pubertate, cu vădite intenţii de nemărturisit, fumau pe o bancă şi se tot întorceau, de parcă ar fi stat la pândă. Primul se ridică şi o luă spre tufişul de lângă monumentul de la ieşirea din piaţetă. Văzu alaiul apropiindu-se şi făcu semn cu capul spre celălalt; acesta scoase de sub bancă o cutie din carton, apoi aprinse trei ţigări. Luptând cu fumul care-i înţepa ochii, smulse trei vipere din cutie. În timp ce ele îşi agitau cozile scânteietoare, le gâtui cu o mână fermă şi îi înfipse fiecăreia câte o ţigară în bot, grăbindu-se apoi către ieşirea din piaţetă. Alaiul se apropia fără grabă. Băiatul puse viperele în aşa fel ca tânăra pereche să nu le poată ocoli. Şi, de fapt, fotograful şi un acordeonist au dat cei dintâi peste un şarpe cu înfăţişare de broască pe punctul să pocnească. Când a explodat, mireasa a început să urle, iar mirele i-a pus mâna la ochi. Foarte repede, un al doilea şarpe sări ca o petardă. Tânăra scoase un ţipăt de pasăre rănită şi, plângând, o luă la fugă spre piaţa din oraşul, cu alaiul după ea.

Cu pasul regulat al cuiva ducând o povară, Kosta ajunse lângă râu. Un cortegiu funerar înainta încet pe drumul mare, cu coşciugul într-o remorcă trasă de un tractor. În spate, toate maşinile rămâneau pe loc şi-şi opreau şi motorul. Curând, o coloană lungă se întindea până departe, iar Kosta se întrebă dacă altundeva în lume li se arăta la fel de mult respect celor răposaţi. Se opri, săltă uşor în spinare povara grea şi mută chingile care-i intrau în carnea umerilor. Deodată, ceva sparse tăcerea. O Lada cenuşie, cu farurile aprinse, depăşea cu toată viteza coloana. Toată lumea din cortegiu o privi cum trece în trombă. Apoi şoferul frână brusc, şi fiecare putu zări pe bancheta din spate o tânără căreia, se vedea limpede, îi sosise sorocul să nască şi care striga după ajutor. Coborât din maşină, şoferul se apropie de o femeie îmbrăcată toată în negru.

— Mara e cu dumneata?

— Acolo, în capăt!

— Trebuie să m-ajute. Altfel, Ana nu mai ajunge vie la spital!

Femeia arătă spre capul cortegiului, iar omul ţâşni într-acolo. Văzându-l cum se grăbea, era limpede că cealaltă femeie în negru ştia ce trebuie făcut. Amândoi se închinară trecând pe lângă coşciug şi urcară în Lada. Femeia însărcinată se tot sucea, străduindu-se să-şi aline durerea, în vreme ce şoferul pleca în marşarier, oprindu-se la coada convoiului. Cealaltă femeie coborî cu o găleată pe care se zori s-o umple cu apă şi se întoarse.

Cortegiul funerar se îndepărtă, femeia de pe banchetă ţipa din ce în ce mai tare. Abia dispăruse ultimul îndoliat în spatele podgoriei, că răsună un orăcăit de bebeluş. Venirea pe lume a unui nou locuitor al oraşului făcu să înflorească un zâmbet pe chipul lui Kosta, care traversă drumul şi o luă de-a lungul râului.

Moara cea mare, care se mişca încet, deversând apa pe la capătul jgheaburilor, îl fascinase dintotdeauna pe Kosta. Se gândi încă o dată că figura absolută era cercul. Oare cosmosul nu era tot un cerc? Propria lui existenţă i se părea ieşită din acea figură. Poate că spaţiul infinit nu era, la urma urmei, decât un cerc obişnuit. Oare exista ceva dincolo de această circumferinţă? continua să-l chinuie pe Kosta cât timp mergea lipăind prin apa râului Trebišnjica.

Nu-mi este greu deloc, câtă vreme mă conduce drumul, îi trecu lui prin minte trecând peste pietriş.

Ajuns la poalele muntelui, Kosta ştia că lupta abia avea să înceapă. Se opri şi, încet, cu evlavie, îşi ridică privirea către creste. Auzea cum inima îi bate în piept. Nerăbdător, abia aştepta clipa în care suişul va aţâţa în el jăraticul unei patimi pe care nimeni n-ar putea-o înţelege. Şi începu să urce panta, cu ochii la stânca de sub tălpi.

În ultimii zece ani, nu izbutise să lase nici o urmă clară, neschimbătoare. Căpriorii urcă în zigzag, patrupedele se caţără iute şi cu uşurinţă: dar toate astea îl depăşeau. De

fiecare dată când se oprea o clipă să-şi tragă răsuflarea, vedea cu necaz două capre care i-o luaseră înainte, ţopăind sprintene, păscând din tufişuri ivite pe carst.

Ah, se gândi el, dacă aş fi o pasăre! Ori, dacă nu, o capră!

Cele două capre se făcură nevăzute, lăsând doar sunetul tălăngilor ca urmă a trecerii lor. Puţin câte puţin, clinchetul pălea şi curând nu se mai auzi decât ţârâit de greieri. Cum ajungea soarele la zenit, verva lor îşi arăta măsura, şi părea atunci că bolovănişul nu mai vedea, ci doar auzea.

Kosta zări vârful muntelui. Ştia că va ajunge la el încă o dată. Nu-şi privi picioarele care de multe ori i se încurcau în poalele sutanei. Era de-ajuns o pietricică să-l facă să se poticnească şi să se prăbuşească în ţărână. Se obişnuise cu poticneala. La fiecare căzătură, era nevoit să se sucească, să întoarcă spinarea către povârniş şi să se culce pe raniţa plină cu pietre. La fel şi de astă-dată; atâta că, în cădere, văzu doi şoimi care se întreceau în văzduh. Părea un joc, un tablou frumos pe care cerul i-l dăruia, evocarea unor amintiri şi visuri care-şi puseseră pecetea pe viaţa lui. Lacrimi îi apărură în colţurile ochilor, dar îşi reveni repede. Cei doi şoimi se făcură nevăzuţi pe vale.

N-am timp să plâng, se gândi el.

Fiindcă dinaintea lui se ridica o stâncă pe care trebuia s-o urce în patru labe şi fără să se întoarcă. Altfel, pietrele din raniţă l-ar fi tras înapoi şi l-ar fi aruncat în jos. Nu se temea de moarte. Însă i-ar fi părut rău că n-a mai ajuns încă o dată pe vârful muntelui. Numai acest suiş îi păstra echilibrul vieţii. La cum stătea, puţin aplecat spre înainte, o piatră scăpă din gura raniţei şi îl lovi în cap. Kosta făcu popas; dar nu de osteneală. Aşteptă, se întoarse, nu văzu nimic. Pe chip i se citeau uimirea şi nerăbdarea. Aici întâlnea de obicei un şarpe roşiatic. Se arăta în fiecare zi, la aceeaşi oră, ştiind că avea să treacă pe acolo Kosta. Prezenţa lui de fiecare dată îi amintea bărbatului trecutul şi întâmplările care-i dăduseră viaţa peste cap. Pe când se mira Kosta că încă nu îl vede, şarpele îşi iţi capul de sub o stâncă aflată ceva mai sus. Sâsâi o singură dată cu limba şi se apropie încet. Kosta îşi scoase plosca de soldat şi turnă lapte într-un vas de tinichea. Imediat, şarpele se puse pe lins, iar Kosta îşi văzu de drum.

Pe povârniş, Kosta privi în urmă neliniştit: ambele cărări, şi cea care se deschidea în faţa lui, dar şi cea care se încheia acolo, erau primejdioase. La fel şi răzgânditul şi întoarcerea. Îşi lepădă sutana, se roti ca să desfăşoare funia din jurul trupului şi o învârti în aer ca pe un laţ; bucla îşi luă zborul, şuierând. După ce verifică dacă se agăţase bine, Kosta începu căţărarea de-a lungul peretelui pe care fiecare greşeală se putea dovedi fatală.

Drumul crucii pe care se angajase până în vârful stâncilor cuprindea trei suişuri şi trei coborâşuri. I se înfăţişa atunci cea mai dificilă încercare. Ca-n viaţă, exaltarea îl împinsese s-o apuce pe căi pieptişe, şi i se părea că de ele trecuse mai uşor decât de căderile cu capul înainte. Fiindcă atunci când trebuia s-o ia pe un drum pieziş nu avea

de ales, iar coborârile nu le stăpânea cum se cuvine. Îi erau impuse de istorie şi de nenorocirile cărora le dădea naştere. Kosta ştia că acest drum al crucii îl ţinea în viaţă! Braţele şi drumul îi vor răbda, oare, povara trupului? În faţa lui, trei creste alcătuiau un singur urcuş. Cu condiţia să izbutească de trei ori la rând să se caţăre şi să coboare, apoi, la urmă, să treacă încă o dată dincolo de vârf, i-ar mai rămâne un singur povârniş care l-ar duce în punctul cel mai de sus de deasupra oraşului.

Cu chipul răvăşit de oboseală, trase de funie, înălţându-se spre creasta muntelui. Era la capătul puterilor, sudoarea îi şiroia necontenit pe faţa întoarsă spre înalt, dar ochii şi zâmbetul bărbatului dominau încă întreaga vale. După ce trecu de al doilea perete, se lăsă să alunece; înfruntarea celui de-al treilea îl linişti. Surâse, ştia de-acum că, după osteneala-i nemăsurată, avea s-o revadă pe Mlada.

Escaladă stânca, gemu, strigă de durere şi, în sfârşit, birui şi cel de-al treilea vârf. Alergă până la poalele ultimei înălţimi şi, ca în transă, o atacă, târând în spinare raniţa cu pietre. Se poticni, nu-l mai duceau picioarele, căzu în genunchi, se culcă pe spate. Dar nu se dădu bătut.

Mai avea două sute de metri, se târî până sus. Cerul luase locul pământului, pământul înlocuia cerul. Totul se inversa, Kosta mergea de-a-ndăratelea; şi, deodată, se opri. Lovindu-se de o ţeastă, se întoarse de îndată. Pale iuţi de vânt şfichiuiau muntele şi Kosta zări un tunel, în capătul căruia se zugrăvea cerul. Două păsări încremenite în văzduh ţineau o rochie de mireasă răsfirată. Goală, Mlada se ridică, păsările îşi luară zborul şi apoi coborâră. Mlada îşi îmbrăcă rochia de mireasă. Era fericită. Kosta închise ochii pe jumătate. În tunel, cineva se repezea către celălalt capăt, spre cer: Mlada fugea. Kosta goni prin tunel cât îl ţineau picioarele şi-l străbătu repede. Mlada sări într-un lac mic, se făcu nevăzută sub apă. Imediat, Kosta sări după ea. Amândoi s-au scufundat. Fără să poată da unul de altul. Sub apă, dintr-odată, o mână îl atinse pe Kosta. Bărbatul se întoarse.

Un tunet. Kosta tresări, părăsi visul. Îşi ridică din nou ochii spre cer. Zăgazurile cerului se rupseseră, ploaia îi podidea faţa.

Se ridică şi, ca împins de o revenire a forţei animalice, începu să alerge, să se caţăre. Cu multă greutate, mucenicul îşi târî raniţa legată cu funia şi cu cureaua, ajunse la luminişul din care, privit, oraşul apărea ca într-un scrin. Cu ochi ce revărsau îndoială, Kosta privi spre cele patru puncte cardinale.

Am ajuns din nou sus, îşi zise.

Cât el se îndrepta spre stânca înaltă pe care, frânt de urcuşul aspru, obişnuia să şadă, o cioară străbătu văzduhul, cercetându-l cu ochii ei inteligenţi. Făcu un rotocol larg în jurul lui Kosta, care se lumină la chip cu toate că sufla gâfâit, dezvăluind însă un nou avânt în viaţa fratelui Kosta.

Îşi scoase cureaua şi funia şi se aşează. Cu inima împăcată, respirând liniştit, luă din raniţă doi ciorchini de strugure. Puse Sfânta Biblie pe stâncă şi strugurii alături. Nu văzu cioara care se oprise pe stânca vecină. Contempla valea, oraşul înconjurat de stânci golaşe, iar tristeţea îi năpădi inima. Vărsă lacrimi tăcute, fără să scape din priviri doi şoimi ce cutreierau valea fără de sfârşit.

Şi-ar mai fi plâns el încă multă vreme dacă cioara n-ar fi profitat să ajungă dintr-un salt lângă ciorchini. Kosta se întoarse, iar lacrimile îi conteniră. Vederea păsării care ciugulea boabe de strugure îi readuse zâmbetul pe buze.

Cu preţul unei mari sforţări, Kosta cără pe creştet pietrele pe care tocmai le urcase până în punctul cel mai înalt de deasupra oraşului şi le privi cum se rostogolesc peste peretele stâncos. Mâine, credea el, totul va fi cu neputinţă de luat de la capăt, la fel de imposibil de făcut precum fusese şi astăzi.

Străin în căsnicie

Tatălui meu, Braco Kalem, îi plăcea la nebunie să istorisească actele de vitejie săvârşite de femei. Eroinele lui preferate erau Ioana d'Arc, Marie Curie, Valentina Tereşkova... Când aducea vorba de rolul jucat de o mamă în istorie, emoţia îl sugruma, cămaşa îi palpita în vecinătatea inimii, îşi slăbea cravata şi, în cele din urmă, izbucnea în plâns.

— Mama lui Momo Kapor[1] şi-a făcut pavăză din trup ca să-l apere pe micuţul ei Momčilo de o bombă fascistă lansată deasupra oraşului Sarajevo. El a scăpat cu viaţă, dar tovarăşa Kapor a murit în explozie!

Lacrimile îi şiroiau pe obraji. Tot uitându-mă la ele, mă apuca şi pe mine plânsul... Da, plânsul! Fără să ştiu cu adevărat ce mă emoţiona – tata sau povestea asta cu o mamă.

Tata nu era clădit după standardele iugoslave. Avea un metru şaizeci şi şapte şi purta tocuri de patru centimetri; îşi făcea întotdeauna costumele la croitor şi veghea mereu ca partea de jos a pantalonilor să i le ascundă. De când cu moda pantalonilor evazaţi, abia i se mai vedea vârful pantofilor. Aflat pe lângă o femeie potrivit de înaltă, şi am putut să remarc acest lucru cu prilejul celebrărilor din 29 noiembrie, afişa un aer superior foarte pronunţat. De fapt, arunca ocheade fără să clipească, iar femeile îi zâmbeau în chip de răspuns. Uneori le era greu să-i susţină privirea. Ca şi cum tata le zăpăcea ritmul respiraţiei.

— Haideţi, tovarăşe Kalem, vă rog! Mă stânjeniţi...

Odată ce doamnele aveau pentru Braco o asemenea slăbiciune, începeam să înţeleg de ce nu se aflau în primele rânduri cu ocazia marilor răsturnări, revoluţii şi alte războaie. Doar după aceea – când îşi dăduseră seama că acţiunile lor duceau lipsă de femei – bărbaţii făcuseră pe gentilomii. Cunoştinţele mele despre istoria umanităţii erau neîndestulătoare. La şcoală, într-a opta, se studia doar înlocuirea matriarhatului cu patriarhatul. Până atunci, femeile îşi exercitaseră dominaţia asupra bărbaţilor şi animalelor. Se întâmpla pe vremea când bărbatul-vânător îşi pierduse întâietatea. De

atunci, socotelile dintre bărbaţi şi femei rămăseseră în suspans. Situaţia dura de mii de ani, fără să fi intervenit vreo reglare. Astăzi se sărbătoresc 8 martie şi faptele eroice ale Marei, partizana! Şi despre ea îi plăcea tatei să vorbească. Dar de ce tocmai mie? Ştia doar bine că nu-mi păsa câtuşi de puţin!

Gustul pentru secrete îmi venise în tabăra de cercetaşi de la Sutjeska[2], în detaşamentul Sava Kovačević[3]. Cine avea ambiţia să devină ştafetă trebuia să stăpânească perfect tehnica tăcerii. Şi să treacă printr-o grămadă de încercări pentru a nu rămâne simplu cercetaş. Ca să fii promovat în acest grad, trebuia să-ţi ţii gura timp de douăzeci şi patru de ore. Îmi plăcea mult să tac – cu cât vorbeşti mai puţin, cu atât gândeşti mai intens! Degeaba se pretindea că vorbirea era cea mai frumoasă izbândă a neamului omenesc, descoperisem că nu trebuia înfăptuită niciodată fără discernământ. Iată de ce primele mele experienţe cu fetele au fost tot atâtea eşecuri.

La o întâlnire, de exemplu, începusem să behăi ca o oaie, să stropesc printre dinţi.

— Dar spune ceva! exclamase ea.

— Ce?

— Ceva drăguţ…

— Ce ţi se pare drăguţ?

— Orice. Ai putea spune… că mă iubeşti!

— Cum adică? Nici nu-i adevărat!

Nu le povestisem încă tovarăşilor mei absolut nimic din ce se petrecea la noi acasă. Dar într-o zi ceva m-a împins să mă destăinui faţă de Ćoro şi de Crni. Stăteam în faţa magazinului, beam bere şi-i aşteptam pe micii poponari din Pejton, ca să le luăm taxă de trecere. M-am apucat să le spun povestea mamei lui Momo Kapor şi, dintr-odată, mi-au şi dat lacrimile. Cât ai zice peşte, Ćoro s-a luat de mine:

— Încă unul care dă apă la şoareci… Cară-te, smiorcăito!

— O lacrimă, doar atât.

— Un borfaş, unul adevărat, nu pişă ochii. Chiar dacă mă-sa a cotit-o!

— Ce, tu n-ai plâns când a murit tac-tu?

— Mă laşi?! Pentru tine sunt boss. Haide, să urcăm!

I se spunea Ćoro – chioretele – fiindcă mijea ochii ca să citească şi să se uite în depărtare. Dar refuza să poarte ochelari, ca să nu pară vreo tipesă. Era cel mai zdravăn din gaşcă, se lua la harţă cu unii mai mari ca el şi a purtat cel dintâi pantaloni în carouri. Imediat, la şcoală, toţi profesorii îi spuneau păcăliciul.

— Dacă eu sunt păcălici, dumneavoastră ce sunteţi, dom’ director? Păcălicios?!

— Vezi cum vorbeşti!

— Dar Rod Stewart tot păcălici e? Şi el are nişte pantaloni la fel.

— Ai grijă ce spui!

— Şi el are cu ce să cumpere orice; şi şcoala, şi sala de întruniri, şi ziarul în care ne tot pisaţi cu meciuri de catch!

— Ai grijă ce spui! repeta înfricoşat directorul şcolii Hasan Kikić.

Crni era cel mai mic şi, de asemenea, cel mai plin de patos, şi niciodată nu se despărţea de şurubelniţa lui ascuţită; îi folosea la scobit între dinţi, la făcut unghiile, la spart chioşcurile de ziare – şi să-i ţină la distanţă pe cei mai tari ca el. Mergea întotdeauna cu cel puţin zece metri înaintea noastră şi ne depăşise şi de data asta în urcuşul către Crni vrh, vârful negru – dar numele n-avea legătură cu ţiganii care locuiau în susul cartierului Gorica, aşa cum s-ar fi putut crede, având în vedere că în oraş le ziceam tuciurii. La celălalt capăt al cartierului ţigănesc, în curtea lui Orhan Sejdić, se organizau lupte de câini. Iar de data asta se părea c-o să fie spectacol mare: un rottweiler şi un lup aveau să se bată – pe viaţă şi pe moarte!

— Lume, lume, apropiaţi-vă, că nu-i de glumă! Nu-i ţeapă! Un lup care a refuzat să fie câine şi un rottweiler care nu se teme de luptă o să se înfrunte. Fie ca ăl mai bun să iasă viu!

Vântul risipea de jur împrejur vocea fonfăită a lătrăului, din difuzor.

În timp ce ne apropiam de un grup alcătuit din suporteri ai rottweilerului şi ai lupului, mi-a revenit în minte povestea mamei lui Momo Kapor, fără să ştiu de ce.

— Babacul meu susţine că Momo Kapor e un aristocrat, având în vedere ce i s-a întâmplat maică-sii.

— Ete fleoşc! Viaţa, moartea, numai chestii una şi una! Nu mai pot eu de aristocraţia ta! Uită de Kapor şi de maică-sa şi uită-te puţin acilea!

Şi Ćoro plesni o sută de dinari în palma lui Orhan Sejdić:

— O sută pe lup…!

Imediat, Sejdić îi scrise numele lui Ćoro într-un registru şi umflă miza cu cealaltă mână, cea care nu mai avea decât trei degete. În Gorica, gura lumii era slobodă: fie-l muşcase nevasta pentru c-o înşelase, fie rindeaua de tâmplar îi şterpelise două degete. Orhan zâmbi şi arătă arena.

Ćoro îşi croi drum până-n primul rând. Şi, fără să se abată de la vechiul lui obicei, îi trase o scatoalcă vecinului celui mai apropiat:

— Nu mă face să-ţi mai lipesc una! Paşi!

Nu-i plăceau derbedeii, chiar dacă nu era nici el vreun model. Caftelile sau găinăriile mărunte erau, pentru Ćoro, inevitabile. Nici borfaşii mai în vârstă nu gândeau diferit. Le plăcea să vorbească despre dreptate, se extaziau în faţa celor deopotrivă inteligenţi şi şnapani, dar nu erau pentru atâta lucru nişte bandiţi. Se visau buni, amabili, care nu înjură, care citesc cărţi, dar cărora li se destinase viciul ca drum în viaţă. Cei mai mulţi sfârşeau prin a înfunda puşcăria. Convinşi că, în natură, lupii făceau să domnească

ordinea şi o scăpau de viermi, se purtau la fel cu oamenii.

— Ai văzut cum arată? zise Ćoro spre mine, făcând semn către pungaşii fără dinţi. Unul ca ăsta nu i-ar stoarce o lacrimă nici mă-sii care l-a făcut!

Urlau ca nişte câini turbaţi, făcând mai multă gălăgie decât rottweilerul şi lupul laolaltă. Cu toţii îşi fâlfâiau biletele, de parcă îşi arborau stindardul.

— Regele pădurii… Vezi să nu, zise Ćoro arătându-mi partea de dinapoi şi coada lupului.

Animalul părea în fiecare clipă gata să se scape pe el. Rottweilerul căpăţânos se avântă şi îl capsă de mai multe ori. Lupul abia căscă botul, răspunzând atacului numai cu o muşcătură. Dintr-odată, suporterii, inclusiv cei mai îndârjiţi, încetară să urle; gloata de şnapani îşi curmă brusc hărmălaia. Fiul lui Orhan cobora în goană şi, întors pe dos, bâiguia:

— Mi… mi… mi…

— Drăcie! ţipă Orhan. Miliţia!

Apoi, fără să se mai bâlbâie, copilul urlă ca sirena care sună în prima zi a fiecărei luni.

— Gaboriii!

În mulţime nu erau decât mardeiaşi care se lăsau sistematic băgaţi la zdup la fiecare vizită a lui Tito la Sarajevo. Chiar dacă, în clipa aceea, nici unul nu făcuse nimic rău, toţi se simţeau totuşi vinovaţi. Ştiau că deocamdată n-aveau nimic „în cârcă“, dar c-o s-o comită în cel mai scurt timp. Fapt evident şi pentru miliţienii care se porniră în urmărirea lor la vale pe Gorica, într-o avalanşă de lovituri de bulan. Important pentru borfăşime era să n-o sfârşească în duba care se apropia într-un nor lung de praf.

— La naiba, ia uită-te puţin la bietele dobitoace! exclamă un miliţian care ieşi din *tristać* netezindu-şi mustaţa.

Şi privi ţintă lupul plin de sânge, cu ochii închişi, vizibil în agonie. Înfierbântat de isteria declanşată de scapă-cine-poate, rottweilerul cu cap negru cu alb îşi împlânta şi mai abitir colţii în gâtul lupului, scuturându-l la stânga şi la dreapta, apoi îi dădea drumul.

— Orhan, te sparg! Lipsesc două foi de-o sută!

— Şi la mine la fel! se auzi din fabrica de cărămidă dezafectată. Ai să-mi dai trei!

Rottweilerul se pregătea să-l atace din nou pe lup; dar, văzându-l că nu se clinteşte, se mulţumi să-l târâie, apucându-l cu colţii. Apoi, încredinţat de biruinţa lui asupra regelui pădurii, începu să-i dea ocol victimei, căutând privirea stăpânului. Cum acesta se uşchise, se uita la miliţieni cu limba scoasă, aşteptând felicitările.

— Îţi dai seama? Un lup schilodit aşa de un rottweiler! declară miliţianul mustăcios.

Câinele se aşeză lângă lup, cu ochii la miliţian. O fracţiune de secundă, şi situaţia se inversă – pentru că toată lumea uitase de refuzul lupului de a fi câine. Fiindcă se

încrezuse prea repede în moartea regelui pădurii, rottweilerul îşi primi pedeapsa. Lupul deschise ditai fălcile, ca pentru a-şi da duhul. Şi dintr-o muşcătură ce îmbina puterea şi precizia, sângele ţâşni din jugulara câinelui, în vreme ce labele din faţă i se zbăteau în aer. Tensiunea şi presiunea în creştere ameninţau să-i facă venele umflate să explodeze. Un ultim tremur, şi câinele murise.

În vreme ce lupul dădea târcoale rottweilerului şi-l sfârteca de zor, Ćoro, Crni şi cu mine, care o zbughiserăm pe valea Gorica, am fost ţintuiţi în loc de un foc de armă tras în aer.

— Încă un pas şi îţi înfig un glonţ în cur! strigă Mustaţă.

— Dar, domnule, scânci Crni, n-am făcut nimic, jur!

Mustaţă şi alţi trei miliţieni ne-au încercuit şi, fără avertisment, au început să ne ia la bulane. Ridicându-ne braţele deasupra capetelor, ne străduiam să ne apărăm. O mână de turbulenţi mai în vârstă au fost umflaţi în dubă, ceilalţi izbutiseră s-o întindă.

— Micuţule, mă întrebă Mustaţă, înşfăcându-mă barbar de braţ, cum te cheamă pe tine?

— Momo… Momo Kapor.

Ćoro se uită la mine surprins. Crni îşi ascunse zâmbetul cu mâna. Celălalt miliţian şi Mustaţă se consultară din priviri.

— Treceţi acolo, lângă gard! ordonă Mustaţă arătând o cocioabă. Actele la control! Unde vă sunt buletinele?

— Suntem copii. Abia avem paisprezece ani.

— Tu, copil? Vlăjgan cum eşti, rupi coarnele la taur!

Notându-şi numele lui Crni, Mustaţă se întoarse spre mine.

— Eşti cumva rudă cu… Čedo Kapor[4]?

Răspunsul bubui ca o salvă de tun:

— Da, e unchiul meu!

— Nu ţi-e ruşine?!

— Nu, sunt…

Eram pe punctul să zic: Aleksa Kalem, fiul lui Braco şi al Azrei Kalem. Din cauza lui Ćoro şi a lui Crni, care puteau depune mărturie că aşa mă cheamă de-adevăratelea.

— Eşti ce? mi-o reteză Mustaţă. Ar trebui să-ţi fie ruşine. Dacă află unchiu-tău că mânjeşti numele familiei Kapor, o să dai de dracu’! Hai, şterge-o acasă! Şi să nu te mai prind pe-aici! Ruşine să-ţi fie!

„E prima oară când îmi dau un nume fals. Dar pentru uzurpare de identitate pedeapsa e casa de corecţie!“ Iată ce-mi ţiuia în urechi. Totuşi, îmi plăcea să fiu altcineva. Să mă strecor dintr-odată în pielea unui scriitor! Super! Minunat!

Noroc că miliţia noastră n-avea treabă cu cărţile. Să fi ştiut Mustaţă că Momo Kapor era scriitorul cel mai citit, m-ar fi zvântat în bătaie, de m-ar fi ascultat cu urechea. Aş fi

scăpat cu viaţă, mă întreb?

Dar cum aş fi putut ghici că exista o legătură de rudenie între Čedo şi Momo Kapor? Čedo era invitat frecvent la telejurnal, inaugura centrale hidroelectrice, asfaltări de drumuri, tăia panglica la deschiderea unor săli de sport şi oţelării, aducea electricitatea în satele cele mai retrase din Bosnia-Herţegovina. Dar de unde să ştiu eu?

Mama se trezi auzind scârţâitul uşii de la intrare.

— La ora asta se intră-n casă? De unde vii?

— De la bibliotecă.

— De la bibliotecă… tu?

— De ce nu?

— Bibliotecă deschisă şi la zece jumate seara? Unde-ai mai pomenit aşa ceva?

— Au deschis o cafenea literară; de fapt, o librărie. Se bea cafea şi cockta, se citesc cărţi şi se discută.

— Deci prin tine pot să aflu ultimele noutăţi şi informaţii de prima mână!

— Momo Kapor a mai publicat o carte.

— Îmi place mult *Notele unei numite Ana*.

— Adevăratul titlu e *Provincialul*.

— Cum e cartea?

— Coperta arată super…

Iarna era aspră; asta, habar n-am de ce, îmi întărea ideea că-i mai bine să fii Momo Kapor decât Aleksa Kalem. Ćoro şi Crni, care obişnuiau să joace pocher unde se terminau blocurile noi, mai jos de şcoală, veneau în fiecare zi să-mi fluiere sub fereastră. Aveau nevoie de a treia mână.

— Mă obsedează destinul lui Momo Kapor, ce aristocrat! susţinuse Braco în timp ce-şi mânca sarmalele, la masa din bucătărie.

Azra nu suporta neseriozitatea soţului ei, dar, în seara aceea, eram sigur că Braco nu o să verse lacrimi pe tema neamului femeiesc. Şi de ce, mă rog, plângea când evoca rolul femeilor în istorie?

— Ne naştem cu adevărat aristocraţi?

— Am zis eu contrariul?

— Nu, tu nu spui nimic! N-a devenit aristocrat pentru că a scăpat de o bombă, aşa s-a născut!

— Dar, la naiba, exact asta spun şi eu! Dar, în regulă, e cum zici tu, nu-i aristocrat.

— Ba da! Dar nu pentru ce pretinzi tu!

Braco a renunţat să mai discute, dar şi să mai mănânce. Asta fiindcă se întorsese dintr-o deplasare de câteva zile – o chestie de terminat la Belgrad –, iar când se întorcea din Belgrad, discuţiile nu se lungeau. La întoarcerea de la Zagreb, în schimb, scenele cu

mama se prelungeau până târziu în noapte.

— Asta înseamnă că la Belgrad amanta i-o suge până-n măduvă, decretase Ćoro. Îl stoarce de vlagă, îl pune pe genunchi… În vreme ce aia din Zagreb…

— Aşa crezi?

— Sau poate că de aia din Zagreb e îndrăgostit!

— Vorbeşte gura fără tine! Babacul meu le respectă pe femei. Nici nu-ţi imaginezi cum le povesteşte faptele de vitejie!

Felul în care îl apăram pe tata cam scârţâia. Argumentele mele sunau la fel de gol ca dialogurile din foiletonul *Tari în domeniu*, de la TV Sarajevo – găunoase şi lipsite de credibilitate.

Cine ştie de ce, tata se purta bine cu mama. De fiecare dată când situaţia era tensionată între ei, se întreceau care să ajungă primul la mine. Uneori rămâneau amândoi blocaţi în pragul uşii mele. De data aceea, tata a fost cel care şi-a făcut apariţia şi s-a aşezat pe patul meu. Privind la încălţările Star de pe coperta *Provincialului* în ediţia publicată de Hit, se lansă într-o reflecţie filosofică despre cât de greu e să devii adult.

— Esenţialul pentru un bărbat este să crească şi să se ţină bine pe picioare!

— Şi să aibă o statură impozantă.

Braco m-a privit cu seriozitate.

— Nu-ţi vorbesc de înălţime, ci de calităţi umane. Un băiat de doi metri poate să rămână copilăros, iar altul de un metru şaizeci să fie matur! Ia spune-mi tu, care eşti aşa de şmecher: cum o să ştii că eşti adult?

— Odată simţurile satisfăcute, pulsiunile elementare, sexul…

— Trebuie să capeţi încredere. Cum se ajunge acolo?

— Da, cum? Când o să fiu sigur?

— Când vei fi învăţat să mergi şi vei avea pantofi cu blacheuri metalice.

— Ca un cal?

— Nu spune prostii! Mergi pe trotuar, şi toată strada răsună de la paşii tăi! Doar după zgomot ţi se cunoaşte încrederea în tine!

— Da? Se aude?

— Trebuie să mergi cu pas măsurat, s-asculţi cum calci. Înţelegi?

— Nu.

— Să ai controlul ţinutei, al călcăturii. Să te mişti cu umărul drept uşor ridicat, discret, ca nimeni să nu-şi dea seama.

— O să trebuiască să port tocuri, ca tine?

— Ştii bine că e din pricina coloanei mele vertebrale, şi nu din cauza înălţimii!

Şi, dintr-odată, mi-au revenit în minte poveştile lui despre vitejia femeilor. Nici umbră de îndoială, exista o legătură între tocurile încălţărilor bărbăteşti şi poveştile

despre eroinele din istorie. De ce plângea tata când le povestea faptele de vitejie?

— Şoldurile nu trebuie să se mişte; lumea se uită la tine, mai ales femeile. Lor le place să audă zăngănit de fier.

— Ca Fred Astaire?

— Dansul le face să se simtă în largul lor. Iar fără dans n-ai parte de… balans!

M-am trezit abia vara. Lăsasem în urmă gimnaziul, ca pe-o valiză uitată în plasa de bagaje a unui tren cu destinaţie necunoscută! Numai povestea cu Momo Kapor îmi stăruia în minte.

Într-o dimineaţă toridă de iulie, am deschis ochii şi m-am uitat la ceasul deşteptător, era opt şi jumătate. Din bucătărie se auzeau vecinele bârfind.

— Ce chestii faine mai povesteşte Momo Kapor în *Bazar*?

— Că la Belgrad toţi academicienii au amante.

— Toţi?

— Exagerează puţin, dar pricep unde bate.

— După părerea lui, nu-i bine să se umble cu ascunzişuri.

— Dacă s-ar bate toba despre asta, nu s-ar mai putea vorbi despre amante, mai ales când amanţii sunt oameni de ştiinţă.

— Oameni de ştiinţă? Care-i legătura?

— N-aţi înţeles nimic, Momo nu se ia de amante, ci de ipocriţi! De academicienii care nu îndrăznesc să divorţeze!

— Dar Momo e şi el academician, nu?

Auzind această poveste despre Kapor, mi-a venit o idee. Formidabilă, dar primejdioasă. Dintr-odată, ca să ajung la magazin, n-am mai apucat-o pe acelaşi drum ca de obicei. Am încălecat balustrada balconului şi m-am lăsat să alunec repede de pe cornişa primului etaj până jos. N-aveam nici un chef să trec pe lângă femei cărora istoria nu le reţinuse numele.

Picioarele m-au purtat până la magazin; Ćoro şi Crni jucau cărţi. Trebuia să verific dacă puteau să umble creanga. O privire scurtă mi-a fost de-ajuns. Desigur, aveau să-mi accepte ideea. Nu era nevoie de discurs să-i conving.

— Ce mai faci, Momo Kapor?

— Mai bine decât îţi închipui. Am un plan… belea!

— Pentru uzurpare de identitate ştii cât se ia?

— Nu, dar deocamdată altu-i şpilul.

Pentru ca planul meu de belea să se împlinească, aveam nevoie de permisiunea Azrei să merg la lacul din Jablanica.

— E sfârşit de săptămână liber la şcoala elementară.

— Eşti sigur că *el* te va lăsa să mergi?

— Unde e? La Belgrad sau la Zagreb?

— La Belgrad.

Am făcut o pauză, ca şi când aveam să apăs pedala pe subiectul Belgrad şi Zagreb.

— O să pescuim, n-o să spargem o bancă! am reluat eu.

— Cum ai ajuns, mă suni de la poştă. Să nu-mi fac griji din cauza ta! zise Azra strângându-mă în braţe.

Casa lui Ćoro adăpostea un butic cu produse furate din Germania. Printre ele ne-am găsit costumele necesare pentru urmarea poveştii cu Momo Kapor.

— Unde vă duceţi aşa? întrebă mama lui Ćoro.

— Să dăm o tură!

În Gorica, o „tură“ n-avea tocmai acelaşi sens ca oriunde altundeva în lume. Nu era o plimbare obişnuită datorată curiozităţii, nici o vizită la o rubedenie, nici o nevoie să te relaxezi. În Gorica, să dai o „tură“ însemna… să dai o spargere! Şi, dacă n-o sfârşeai la pârnaie, te întorceai încărcat cu pradă.

— Ei doi, fie. Turele-s înscrise în soarta lor. Dar tu nu, Aleksa: doar n-o să te-apuci de spargeri?!

— Cine zice că dăm o spargere?

— Eu. Ştiu eu ce spun. Şi-o spun!

— Mamă, termină cu poveştile-astea!

Nu izbuteam să-mi dezlipesc privirile de pe oglindă, picioarele mi-au început să danseze singure, ca acţionate de Fred Astaire.

— Nu-i rău deloc să-ţi auzi paşii, am remarcat.

— Când dai o spargere, mai bine nu!

— Babacul meu zice că tre’ să guşti fiece pas pe care-l faci!

Pe drumul către gara Normalna, umărul meu drept s-a ridicat singur-singurel. Ćoro n-a apreciat gestul.

— Ce te-a apucat, te dai cocoş?

— Eu… cocoş?

— Jos umărul!

N-a fost uşor să mă conformez, dar cel mai tare… rămâne cel mai tare! Când Ćoro s-a întors spre pajişte şi spre circul Adrija, umărul meu a urcat la loc. Toate fetele care clipeau din ochi la Sarajevo mi-au lăsat impresia că-şi imaginează silueta mea cum se răsfrânge în vitrinele din Marijin dvor[5].

Pe trotuarul cu hotelul Zagreb, zgomotul paşilor mei a zburat să se ciocnească de clopotul bisericii, clinchetul blacheurilor mele părea dus de vânt până pe vârful muntelui Trebević, înainte să coboare, ca o muzică, până la urechile fetelor dintr-o parte şi din cealaltă a oraşului Sarajevo. Tata îmi spusese adevărul, când îţi auzeai

propriii paşi, percepţia se modifica, deveneai conştient de propria-ţi dimensiune! Şi chiar dacă mă minţise, totul din jurul meu începea să lucreze: Ćoro, Crni şi cu mine mergeam la pas, ca piloţii din filmul *Escadrila partizanilor*!

— Suntem filmaţi, sau ce? întrebă Crni.

— O să-ţi torni filmul la pârnaie dacă ne prind ăştia cu mâţa-n sac! îi răspunse Ćoro.

La gara Normalna, ne-au întâmpinat câţiva boschetari. În difuzor, o voce de femeie contribui la solemnitatea felului în care arătam: „Trenul Sarajevo-Metković-Kardeljevo[6] pleacă peste cinci minute. Călătorii şi oamenii de afaceri sunt rugaţi să urce în vagoane“.

Am rechiziţionat cele mai bune locuri în vagonul-restaurant, care era gol. Ćoro şi Crni se uitau pe fereastră, iar angajata de serviciu m-a surprins în timp ce eram în toiul cititului unui roman de Salinger, *De veghe în lanul de secară*. Era înaltă, roşcată, cu ochi machiaţi în roz, ca Elizabeth Taylor. Scoţându-şi braţele din mânecile costumelor, ceilalţi doi îşi potriveau ceasurile, rotindu-şi mâinile din încheieturi. În realitate, era felul lor de a se obişnui cu hainele de împrumut. Şi de a semăna cu derbedeii mai în vârstă, despre care se spunea în Gorica: „Citeşte cărţi, dar tot golan e!“.

— Biletele, vă rog.

— Biletele sunt la unchiul meu. Čedo Kapor!

— Unchiul tău? repetă fata examinându-mă cu suspiciune.

— Da.

— Şi unde-i unchiul tău?

— Dă un interviu la RT Sarajevo.

— Unde anume?

— În clădirea din faţă.

— Un domn scund, cu favoriţi cărunţi?

— În persoană! am exclamat fără să am habar cum arăta Čedo Kapor.

— Dar îl cunosc!

— Super, păpuşă! Cel puţin ştii cu cine stai de vorbă!

— Într-o zi, când eram pe ruta Belgrad, era şi el în tren.

— Iar aceştia sunt verii mei din Trebinje.

Întinzând mâna, Ćoro se prezentă sub numele de Nikola Kojović, din Trebinjska Šuma, iar Crni, ca Momčilo, o rudă de-a lui.

— Mergem la Kardeljevo s-o internăm pe mama în spital. Este la capătul puterilor, unchiul meu a făcut toate cele necesare ca să mai rămână câteva zile la Neuma după operaţie, dar, din câte zice el, nu mai are mult…

— Mie mi-a murit fratele mamei luna trecută. Ce vreţi să beţi? întrebă fata, şi privirea ei o întâlni pe-a mea – doar câteva fracţiuni de secundă, cele care-i asiguraseră lui Ingemar Stenmark victoria în cupa mondială la schi.

Era o zi călduroasă, emanaţiile din unsoarea roţilor de tren ajungeau până în vagonul-restaurant gol, se amestecau cu mirosul de săpun din ambalajul marcat JZ[7]. Şi abia trecu fata de serviciu în spatele tejghelei, că trei bărbaţi la costum cenuşiu intrară în vagon. Din conversaţia lor am înţeles că lucrau la Unis[8] şi că însoţeau un friţ, controlor de calitate al Golfurilor[9].

— Nor-ma, bâigui friţul pe sârbeşte. Nici nu vă închipuiţi ce e!

— O să facem noi ordine în toate astea. Şi în resursele umane, şi-n producţie. Ba chiar şi-n afurisita de normă, dacă trebuie!

— Dumneata vrei să pui norma în ordine?

Întorcându-se, vizibil tulburată, fata ne lăsă băuturile pe masă, apoi întinse un braţ spre mine:

— Boala... nu ştie omul ce înseamnă înainte să piardă pe cineva apropiat. Te rog, ia-mi pulsul.

Inima îi bătea cu putere sub degetul meu. Când bea prea mult, tata făcea aritmie; aşa că practicam luatul pulsului de-o groază de vreme. În ciuda bătăilor rapide şi inegale, am încercat s-o liniştesc:

— E bine. Care-i problema?

— Cum se vorbeşte despre moarte, cum sunt întoarsă pe dos...

— Scuteşte-mă! interveni Crni.

— Dar, fără viaţă, nu mai e nimic!

Locomotiva se zgudui, o smucitură îl aruncă pe jos pe friţul cel gras care vorbea de standardizare. Celelalte două costume cenuşii s-au repezit să-l ajute să se ridice, dar repornirea trenului i-a secerat şi pe ei.

M-am repezit la fereastră, am deschis-o şi m-am aplecat:

— Unchiule! Unchiule!

Fata de serviciu se apropie liniştită şi scoase capul pe geam. Părul îi fu spulberat în ochii mei.

— Termină cu unchiu-tău, obraznicule! Vrei să mă faci, sunt sigură!

— Unchiule! Unchiule! am continuat să strig.

— Mă cheamă Amra şi stau pe strada Goruša. Pe Škorić îl cunoşti?

— Škorić... Škorić....

— Extrema dreaptă a echipei din Igman[10], Hrasnica; după aia, a jucat mijlocaş la Željа[11].

— Da, bineînţeles! Îl ştiu!

— El m-a dus în Franţa când aveam cinşpe ani, semnase cu Metz[12].

Fata scoase o fotografie; Amra apărea în bikini, cu piciorul stâng avântat în faţă, lângă zidul de piatră al plajei din Split.

— Voi, bărbaţii, sunteţi toţi la fel!

— Cum adică… la fel?

— La început, eram prieteni la cataramă, apoi m-a tratat ca pe-o zdreanţă. Mi-am găsit imediat un francez, patronul unui laborator de analize. Bogat, da' trist cu spume. După două luni, pufni ea întorcându-şi faţa spre mine, mi-am făcut valiza. Cum zici te cheamă?

— Momo Kapor.

— Mă crezi tâmpită şi incultă?

— De unde până unde aşa ceva?

— De cinci ani citesc la *Notele unei numite Ana*.

— Atunci ai auzit de polemica lui despre academicieni: toţi au amante, nu-şi iubesc soţiile, dar nici nu îndrăznesc să divorţeze…

Făceam pe şmecherul.

— Apropo de amante, cum îl cheamă pe babacul tău?

— Ţi-am spus, Kapor.

— Nu, Braco Kalem. La noi e cunoscut ca un cal breaz!

M-am holbat la ea, înmărmurit. Dar mi-am venit repede în fire, ţinând-o una şi bună. N-aş fi mărturisit în ruptul capului că nu eram Momo Kapor.

— Vrăjeală!

— De unde atâta… vrăjeală? Babacul tău nu lucrează la Consiliul Executiv?

— Pesemne confunzi…

Zâmbind, fata clătină din cap.

— Unchiuleee! am urlat eu pe fereastră, în ideea că, aşa, povestea asta mi-ar fi mai uşor de înghiţit.

Tata avea deci şi o altă femeie pe lângă Azra, mama. Nu, nu era cu putinţă! Marele mister al vieţii lui era pitit îndărătul lacrimilor pe care eroismul femeilor îl făcea să le verse? Bârfele vecinelor reflectau prin urmare adevărul gol-goluţ: bărbaţii nu se puteau descurca fără amante? Dar ce ştiam despre asta eu, care nici măcar cum trebuie să merg n-aveam habar?!

Amra se apropie, am crezut ca să-mi şoptească vreo vorbă. Dar ea îşi vârî limba în urechea mea, ceea ce mi-a electrizat tot corpul.

— Ce-o să ne facem fără vărul tău?

— Unchiul, nu vărul! i-am întors-o şi am revenit la masă, lângă Ćoro şi Crni.

Aparent, felul în care evolua situaţia nu era pe gustul lor. Mi-au evitat privirea, interesaţi de peisajul care defila dincolo de fereastră. Am deschis *De veghe în lanul de secară* şi, cu inima bătându-mi cu o sută la oră, m-am prefăcut cufundat în lectură.

Din priviri, Ćoro şi Crni mi-au dat de înţeles să mă adap pe îndelete.

— Cine ar fi crezut că băieţi de vârsta voastră beau de sting?

Amra bea cât noi trei la un loc.

— Dar tu câţi ani ai?

— Douăş'şapte! anunţă ea aplecându-se. Nota e pentru ăl'lalt, de colo…

Şi se îndreptă spre masa vecină.

— Crezi că-i virgină?

— La fel de neprihănită ca un portofel de chelneriţă!

Amra îi prezentă friţului nota de plată.

— Acest produs…, zise cam ameţit inginerul de la Unis, arătând-o spre Amra. E conform cu norma?

— *Das ist über standard, Herrn Residbegovik!*[13]

— Atunci, să introducem şi noi această normă! Ia spune, micuţo, ţi-ar plăcea să lucrezi la Unis?

Amra trecu în faţa ferestrei, fusta ei neagră stătea în calea razelor de soare care intrau de afară. Când friţul pilit încercă s-o atingă, ea se feri de mâna lui şi se uită chiorâş la mine.

— Vouă, balcanicilor, standardizarea vă scapă!

Friţul se exprima ca un adevărat inginer al spiritului; eu nu-mi mai dezlipeam privirea de crăpătura fustei de la uniforma fetei.

— Hei, şopti Ćoro cât timp Crni halea un şniţel vienez cu salată verde. Va trebui să ne uşchim dacă ne descoperă!

— Nu te teme, situaţia-i sub control!

— Controlul, mi-o întoarse Ćoro arătând spre Amra cu bărbia, vrea să te dea pe spate…

Amra se întoarse la masa noastră.

— Cartea mea preferată, m-am destăinuit, e *Catcher in the Rye*. L-ai citit pe Salinger?

— Despre… ce?!

— Vorbeşte despre cum devii adult.

Clar, fata nu prea citea.

Dintr-odată, o voce cunoscută:

— Dumneata eşti de serviciu?

— Efectiv! se împăună Amra.

— Escortăm doi hoţi de buzunare la Konjic şi m-am gândit să-i duc în compartimentul poştal. I-am bătut de s-au pişat pe ei şi mi-am zis că nu-i prea elegant să vadă aşa ceva nişte copii!

— N-avem copii aici! Deci asta-nseamnă că văzutul hoţilor plini de pişat trebuie rezervat adulţilor?!

— Nu, micuţo, deloc. Doar spune-mi unde-i vagonul poştal.

— În capăt, acolo.

— Ia te uită, Momčilo! Ce învârţi pe-aici?

Era Mustaţă, cel care ne arestase la Crni vrh.

— Salut, Mustaţă! Nu mai eşti în Gorica?

— M-au avansat! Deh… mai multă muncă, dar, mulţumesc lui Dumnezeu, şi mai multe parale!

Crni o întinse cel dintâi, de parcă nici n-ar fi existat, apoi, la rândul lui, Ćoro o zbughi la toaletă.

— Unde e unchiul tău?

— Acolo, cred. Încă în gară… Dar o să fie la Kardeljevo.

— Cum aşa, a rămas la Sarajevo şi o să fie la Kardeljevo? Poate să se afle în două locuri în acelaşi timp?

— Nu, răspunse Amra în timp ce le arăta miliţienilor drumul spre locomotivă. Vrea să spună că unchiul lui o să ia Mercedesul şi c-o să se reîntâlnească acolo…

Când se întoarse, mă înşfăcă de braţ.

— Vino aici!

Unde mă duci?

— Ador locurile în care mi-e teamă. Tu nu?

— Eu, mai degrabă clasic…

— Aşa mori de plictiseală! Cel mai bun moment al meu a fost când a murit babacul lui Škorić!

— În braţele unui bărbat, o femeie poate găsi apărare împotriva morţii.

Atacul meu filosofic-surpriză fu lăsat baltă. Amra m-a îmbrăţişat şi mai tare şi m-a strâns de mână.

— De ce te coteşti? m-a întrebat.

— Nu mi-a murit încă nimeni, am bâiguit eu tremurând de emoţie.

— O să-ţi placă…

M-a dus pe platforma dintre două vagoane, a scos o cheie specială şi a blocat cele două uşi de acces. Rezemată de una dintre uşi, şi-a ridicat fusta şi, din priviri, m-a ţintuit de cealaltă uşă. Coapsele ei erau ca două fulgere în faţa ochilor mei, picioarele îi erau mult mai lungi decât ar fi părut. Clănţănitul regulat al roţilor pe şine producea un ritm familiar. În timp ce gândurile mă purtau către poezie, ea şi-a încolăcit un picior în jurul meu, şi-a urcat genunchiul de-a lungul coapsei mele şi şi-a apropiat limba de urechea mea:

— O să-mi închipui că eşti James Brown[14]…

— Pardon?

— Nici un pardon!

— N-ai şi tu pe nimeni mai făţos? am întrebat cu voce tremurândă.

— Arată el cam nasol, dar ştie meserie!

Fata şi-a coborât mâna spre genunchii mei, mi-a descheiat nasturii de la şliţ şi m-am

simţit ca Sony Winston[15] făcut KO de Muhammad Ali[16] cu o directă în frunte. Mai puţin durerea! Copilăria mea şi-a luat zborul în marea curbă de lângă Konjic.

Mi-a sunat ceasul…, mi-am spus.

Vocea lui Ćoro ne-a curmat manevra. Şi-a iţit capul de pe acoperiş.

— Mustaţă ne-a reperat. Tre' s-o ştergem!

— Mustaţă… ce mustaţă?

— Miliţianul, boule! Ăla care ne-a prins la Gorica! Te agăţi de scară, trenul încetineşte la curbă, şi sari!

Cât se ia pentru mărturie falsă? m-am întrebat în timp ce alergam spre vagonul din coadă.

Tata avea dreptate: ca să fii adult trebuia să dansezi. Săritul din ultimul vagon nu era o nimica toată, dar străbătutul pădurii era totuşi mai sigur, iar auzitul scârţâitului făcut de paşii noştri – mai liniştitor decât ultima dată când ne luaserăm picioarele la spinare după o ciordeală de găini. În gură mi se amestecau nisip şi ruj de pe buzele Amrei. Îmi convenea de minune că nu mai trebuise să vorbesc cu ea – după aceea. Ce-aş fi putut să-i spun? Să mormăi ca ursul? Să discut cu ea despre vitejia femeilor? S-o evoc pe Ioana d'Arc, să vărs o mică lacrimă pentru mama lui Momo Kapor, să mă refer la faptele temerare ale femeilor de-a lungul istoriei şi în realitate să încalc interdicţiile? Toate astea combinate îl făceau pe tata să plângă!

După alergatul nostru prin pădure, şniţelul vienez plătit de inginerul german ne-a venit înapoi pe gât. Crni a borât cel dintâi. Aproape de un fag, şi Ćoro şi-a depus jerba.

— La naiba! Dacă e să n-ai parte, chiar n-ai parte!

— Să te ghiftuieşti, să nu plăteşti haleala, de acord. Da' nu să şi dai totul la raţe, dup-aia!

— Deci, Amra… E-o bucăţică?

— De unde vrei să ştiu? Am vorbit despre literatură.

— Bă scriitorule! Ia zi, ţi se pare că-s Mustaţă, sau ce?!

Gândurile îmi şerpuiau după trenul care-l luase cu el pe băieţelul care fusesem. Am ajuns la drum, râzând toţi trei ca broasca la inundaţie. Mustaţă ne distra pe cinste.

— Cum a zis ăla? Că să vadă nişte copii nişte hoţi care s-au pişat pe ei nu-i prea e-he-he-le-gant?!

— Pe bune, băieţi, să băgă Crni, n-am mai râs aşa de când a-ngropat-o pe măăă-hă-hă-tuu-şă-mea!

La capătul drumul forestier se ivi un camion. Cât ai clipi, Ćoro îl recunoscu, era al unei întreprinderi private – numerele de înmatriculare nu erau roşii. Făcu semn cu mâinile şi camionul opri.

— Vii din Sarajevo, neamule?

— Da, răspunse un tip cu căpăţână cubică, coborând geamul camionului Tatra. Miliţienii au făcut un baraj, îi caută pe trei tipi care au fost în trenul de Kardeljevo.

— În ce parte mergi?

— Jablanica. Haideţi, unul cu mine, ceilalţi doi sub prelată.

— Mergem toţi trei în spate.

Cu bărbia, ne-a făcut semn să urcăm.

— De fapt, nu-s neam cu tine. Că eu nu-s prost! adăugă el.

— Ce-ai spus?

Ćoro se pregătea să sară la bătaie.

— De fapt, pe frac-tu nu-l cheamă cumva Ćelo? continuă tipul.

— Ba da.

— În ’66-’67, am băgat doi ani de pârnaie cu el la Zenica.

— Pe bune? Tu eşti… Komadina? Ai fost la bulău cu Miralem?

— Un an şi unşpe luni! E adevărat că m-am lăsat de nefăcute, dar încă ştiu cum merge treaba. Hai, sus! Mi s-a acrit de şoferit!

— Îţi lipseşte adrenalina, îi zise Ćoro şi, întorcându-se spre mine: Aşa se cheamă, nu?

Am încuviinţat din cap.

După ce Ćoro a urcat în cabină, lângă şofer, iar Crni şi cu mine în benă, camionul a demarat. Şoferul a lăsat ambreiajul brusc, iar impulsul ne-a proiectat, pe mine şi pe Crni, în partea cealaltă.

— Hei, neamule! am strigat eu. Mai uşor!

Şoferul s-a întors, repetând:

— Eu nu-s prost!

— Ştii ceva? îmi aruncă în obraz Crni. El te enervează şi tu îl calci pe nervi, Momo Kapor. Când mă gândesc că am fi putut s-o lălăim în pace în chioşcul de pe Jovanica şi-apoi să ne cinstim cu o friptană la Gojko în Jablanica… Om fi halit noi moca, da’ am dat tot la raţe!

Crni aţipi rapid. Şi am închis ochii şi eu. Am dormit, obişnuindu-ne să ne rostogolim dintr-o parte în alta. Pe neaşteptate, camionul se opri. Prin prelată, lumina albastră a unui girofar. Apoi vocea unui miliţian.

— N-ai dat cumva peste trei infractori? Toţi la costum. Tipi periculoşi care se prezintă sub o identitate falsă şi fură de prin trenuri.

— Nu, peste nimeni, răspunse şoferul prezentându-şi actele la control.

— În spate ce transporţi?

— Nimic. Puteţi verifica.

Cel de-al doilea miliţian se îndepărtă, se întoarse cu o lanternă şi ridică prelata. Ne-am lipit de haion.

Ghemuiţi, ne-am făcut mici-mici. Lanterna lumină interiorul, fascicolul de lumină îl

mătură de la stânga la dreapta. Mâna miliţianului încremeni deasupra haionului, chiar deasupra capului meu. Am respirat pe nas, cu ceafa lipită de podea. Lanterna se opri la un milimetru de mine, miliţianul simţi aerul cald care-mi ieşea din nări.

— La naiba! Sunt aici! Prinde-l pe celălalt!

Miliţianul urlă de frică, şi m-am pomenit cu o lanternă în cap. Dintr-un salt am fost în picioare. Cum lanterna se spărsese, nu mai era lumină. Nu se auzeau decât ţipete şi înjurături. Am căzut din camion, m-am ciocnit de celălalt miliţian, care s-a prăbuşit. De pe cabină, Crni sări pe capota Zastavei, iar lumina albastră a girofarului se stinse în urma şocului. Şoferul şi Ćoro se uşchiră în pădure, cu coatele pe lângă corp. O împuşcătură…

Am crezut că o mierlise careva, inima îmi bătea mai să-mi sară din piept, ideile mi se împleticiseră total. Mă chinuiam să urc povârnişul. Nu vedeai nici la doi paşi, să-i strig pe ceilalţi nu puteam încă, prea aproape de sticleţi. Pe cer, luna, dar nici o stea. Important pentru mine era să continui.

Dar ce mă apucase să mă vâr în pielea altcuiva?! mă întrebam.

Gândul la Amra mi-a adus alinare: picioarele ei, nimic şi nimeni nu mi le va putea scoate din minte. Cred că nici măcar Mate Parlov[17]. Am început să merg constant. Din cauza haosului din ţeasta mea. Dar chiar în clipa aceea se înălţă un urlet de după un copac, de am crezut c-o să-mi apară în faţă un dinozaur adevărat scăpat dintr-un muzeu!

Am sărit într-o parte, ridicându-mi mâinile, să-mi apăr scăfârlia. Şi în timp ce, ghemuit, încercam să ocup cât mai puţin spaţiu cu putinţă, ca să le ofer dihăniilor feroce prada cea mai minusculă posibil, mi s-a părut că-i aud pe Komadina şi pe Ćoro râzând să plesnească.

— Tâmpiţilor! le-am urlat. Unde e Crni?

— Nu foarte departe.

Imediat după, „Crniii“ răsuna cu ecou în întreaga pădure. Pitit în spatele unei colibe de vânător, Crni a aşteptat să fim la un metru de el ca să ne răspundă. Se temea de o capcană a miliţienilor şi stătea la pândă, cu şurubelniţa în mână. Unealta asta ascuţită îi demonstra întotdeauna agresivitatea şi nu mă îndoiam că ar fi găurit pe oricine s-ar fi dat la el. Într-o zi, în faţa şcolii, o înfipsese într-un albanez care se luase de soră-sa.

Nu fără osteneală am ajuns la Međeđa, unul dintre vârfurile muntelui Prenj, unde Komadina avea un tovarăş de armată.

— La naiba! În ce căcat ne-ai băgat, Momo Kapor!

— Căcatul, i-am întors-o eu lui Crni, nu vine de la Momo, ci din găozul tău!

— Dacă vreodată ajung la zdup, o să-mi trag operele complete ale lui Momo Kapor!

— N-are aşa ceva, e încă tânăr ca scriitor.

— Eu, dac-aş fi scriitor, mi-aş scrie operele complete mai întâi.

— De ce, mă rog?

— Cum de ce? Aşa, dintre rafturi de bibliotecă, l-aş putea pândi pe jupân cum i-o trage jupânesei!

Tot muntele a răsunat de râsetele noastre până ce Komadina a ciocănit la uşa unei colibe abandonate. În secunda doi, i-a răspuns un foc de puşcă de vânătoare. Ne-am lăsat cu toţii cu burta la pământ.

— Ca de obicei, ne lămuri Komadina care, după cea de-a doua detunătură, începu să urle:

— Ismet, nu mai face pe tâmpitul! Sunt eu, Komadina!

Apoi ne şopti:

— Şi-acum… iată-l pe ţeastă de ou cu plete!

— Se poate aşa ceva?

În prag se ivi un tip chel cu nişte laţe lungi care, de la occiput, îi cădeau pe umeri. Zâmbea cu toată gura. Mai bine s-ar fi lipsit, fiindcă nu mai avea decât un dinte.

— Ca să vezi cine apare-n toiul nopţii… Eu tocmai mă aşezasem să mănânc. Nu-mi place să mă întrerupă cineva la masă. Haideţi, intraţi, intraţi dară, pică bine, s-a nimerit să am nişte carne în plus!

Becul simplu din tavan ne luminã intrarea, clipocind. Într-un colţ al colibei, un câine-lup murseca nişte carne crudă. Ţeastă de ou cu plete se aşeză din nou la masa care se hâţâna şi continuă să mănânce. Era un mister cum de se descurca el cu un singur dinte. Şi totuşi… Incertitudinea ni se risipi când gazda smulse din botul câinelui carnea mestecată pentru a şi-o vârî în gură!

Fără să mai pierdem vremea, ne-am întins pe jos şi am adormit. Niciodată nu am visat ceva mai crunt! Toată noaptea, Ćoro mi-a mestecat aorta, într-un val continuu de sânge… Nu m-am simţit în stare să-mi păstrez coşmarul numai pentru mine. La intrarea în Ivanica[18], i l-am împărtăşit lui Ćoro.

— Semn rău, fu de părere el. Şi sângele cum îl vedeai?

— Foarte bine, la naiba! Îmi curgea din gât!

— Ce culoare avea?

— Roşu-închis. N-ai mai văzut sânge?

— Înseamnă c-o să ne meargă rău!

În gara din Ivanica, de deasupra oraşului Dubrovnik, semănam cu ceata de la începutul filmului *Hoarda sălbatică.* Ćoro clipea din ochi, Komadina umplea o sticlă de apă, Crni scruta împrejurimile, iar eu fierbeam pe dinăuntru! Mi-am ridicat umărul drept, dar, amintindu-mi că era o idee de-a tatei, m-am grăbit să-l cobor la loc.

Niciodată n-o să mă mai uit spre el! Să dispară din faţa ochilor mei!

În timp ce formam cu arătătorul numărul de telefon de-acasă, mă întrebam când o să fiu adult, pe bune.

— Tu eşti? întrebă vocea maică-mii.

— Da, eu.

— Ce mai faci?

— Super bine.

— Ştii că Momo Kapor divorţează?

— Cine ţi-a zis?

— Scrie în ziar. Soţia l-a prins cu amanta.

— Spun verzi şi uscate în ziar! Dar tu ce-ai face dacă ar scrie acelaşi lucru despre Braco?

— N-aş mai rămâne cu el nici o secundă! Dar Braco al meu n-are treabă cu-aşa ceva, marea lui iubire e şpriţul!

— Şi amantul tău când se întoarce?

— Amantul meu?! Ce tot îndrugi?

Am băgat imediat în marşarier:

— Păi, babacul, nu?

— Nu imediat. E tot în deplasare, încă trei zile. Dar tu când te-ntorci?

— Curând. Într-o zi-două.

— Nu într-o zi-două, mâine. Trebuie să fii acasă când se întoarce.

Ti-i-iiit. Ti-i-iiit. Ti-i-iiit.

Creditul de un dinar epuizându-se, conversaţia s-a întrerupt. Ce bine. Fiindcă dacă s-ar fi prelungit, dacă aş fi avut încă un dinar sau doi, aş fi anunţat-o pe mama că tata avea o amantă. Îmi plăceau clipele în care-mi dădeam importanţă; şi acolo era pericolul, căci atunci mi se întâmpla să nu-mi ţin fleanca. Îmi plăcea să scot la lumină un adevăr, să şochez. Voiam să-l întrec pe Braco în importanţă? De data asta, aş fi mers la cacealma, dar nu pentru multă vreme. Fiindcă eram convins că mama ar fi plecat. Că s-ar fi zis cu familia noastră. Şi-apoi, nu-i bine să pârăşti. „Turnătorii dau în gât şi sunt urâţi şi de răufăcători, şi de miliţie“, spunea tata.

Nu voiam să fiu urât căci nu ştiam să urăsc. În cazul meu, mânia dizolva ura. Totuşi, cum să admit că tata avea o altă femeie? Iar când plângea vorbind despre eroine, chiar nu se dădea în spectacol! Şi asta mă deruta cel mai mult.

Dintr-odată, şeful de gară se înfiinţă şi ne privi atent. Văzând cum i se ridică sprâncenele una după cealaltă, era limpede că se întreba cum să anunţe miliţia. Doar când l-a văzut pe Komadina, sprâncenele i-au încremenit.

— Cine sunt tipii ăia? întrebă el, arătându-ne cu degetul.

— Familia mea. Mă însoţesc.

— La încorporare, brav soldat?

— Nu, la închisoare. Dar trei ani numai.

— Nici o problemă, declară şeful de gară, în timp ce trenuleţul Ćiro se opintea să

urce pe panta abruptă, înainte să se oprească în gară cu un scârţâit. Totul o să se facă după PS[19].

Komadina a urcat cu biletul lui, iar noi am aşteptat plecarea trenului. Crni profită de răgaz şi sări în biroul şefului de gară care, fără nici o îndoială, avea să expedieze un mesaj miliţiei din Dubrovnik ca să semnaleze prezenţa în tren a unor indivizi dubioşi. Pregătindu-se să întoarcă manivela telefonului, ne privi spunând:

— Dacă aveţi de gând să faceţi scandal aici…

Dar nu mai avu timp să ajungă la capătul ideii: Crni îl mirui cu un panou de semnalizare. S-a prăbuşit, iar noi l-am legat fedeleş. Ne-a ţinut tovărăşie în toaleta de la capătul trenului, unde ne-am ascuns. Numai Komadina a rămas afară. Ne înţeleseserăm că, dacă veneau miliţienii, el avea să ne dea de veste. Eram gata să sărim pe fereastră. Crni s-a strecurat între noi şi ne-am ţinut respiraţia tot timpul cât trenul Ćiro gâfâia în coborârea către Dubrovnik.

Deodată, Komadina strigă:

— Ştergeţi-o! Repede!

Scapă cine poate! Am zbughit-o de-a lungul trenului Ćiro şi am cotit-o spre un boschet. A detunat un foc de armă, urmat de o somaţie:

— Stai că trag!

Miliţianul din tren trăsese în aer. Am coborât mâncând pământul panta spre portul din cartierul Gruž. Era oare prima oară când cineva se năpustea în Dubrovnik cât îl ţineau picioarele? Ce prostie! Dubrovnik exista de-atâta vreme. De câte ori soldaţii nu intraseră în el în pas de asalt? De câte ori oraşul nu fusese abandonat ca să-şi păstreze frumoasa armonie?

Intrarea în portul Gruž puţea a peşte, iz la care noi am adăugat puţin din putoarea toaletelor din tren. Pescarii se plimbau gălăgioşi. În capătul digului, un tinerel hirsut şedea cu rucsacul în spinare şi se uita ţintă la mare.

— Să vezi ce-l căpăcesc pe hipiotul ăla, zise Komadina.

Ca o haită de lupi înfometaţi, l-am privit cum se îndreaptă cu paşi siguri spre străin.

— Câtă vreme n-ai băgat doi ani de pârnaie, nu eşti infractor adevărat, fu de părere Ćoro.

Şezând alături de străin, sigur acum că nu e văzut, Komadina îi arse două bucăţi cu simţ de răspundere, în coaste. Vântul purtă până la urechile noastre nişte văicăreli sugrumate. Komadina îi scotoci în rucsac, apoi îl aruncă, nu fără să-i tragă străinului, în trecere, un picior în burtă.

— Patru s’te de mărci, olandez drogat! zise el revenind.

— Miliţienii n-or să pună gabja pe noi?

— Să găbjească pe cine or vrea! strigă Ćoro. Io tre’ să halesc, băieţi, crăp de foame!

Din Ivanica deja, burta mi se lipise de şira spinării şi auzeam încă în urechi molfăitul

lui ţeastă de ou cu plete sârmoase. Am găsit o patiserie şi am comandat fiecare câte o porţie dublă de clătite. Mestecam la greu, dar rămăseserăm cu urechile ciulite şi căutam pe unde să ne uşchim, în caz de debarcare a miliţiei. Nu se vedea nimeni. Am mers la cafeneaua oraşului să radem o îngheţată şi l-am văzut pe străin întorcându-se din port şi ţinându-se de coaste, gâfâind.

— *Do you speak English?*[20] întrebă el.

— *Yes, I speak little but good.*[21] Ha! Ha! Ha!

— *My wife left me alone…*[22]

— *You married?*[23]

— *Yes!*[24]

— *Oh yes, you forreigner!*[25]

— *Yes I am foreigner and I am married, but my wife is gone with Galeb!*[26]

— *Galeb?*

— *Rock star from Zagreb! And she took all my money!*[27]

Începând din acel moment, fără ca totuşi să mărturisesc, n-am mai înţeles o iotă din ce povestea. Engleza de pe discurile mele mă lăsase de izbelişte cu laşitate!

— *Money?*[28]

— *Yes, all my money is gone!*[29]

— *So you foreigner in the marriage?!*[30] am spus eu, fără certitudinea exactităţii lingvistice a ceea ce ziceam.

— Ce-nseamnă toate astea?! interveni Ćoro.

— *So you foreigner in the marriage?!* am repetat.

Bărbatul zâmbi.

— Ce spune?

— Că e străin în căsnicie.

— Drăcie, ce vrea să zică?!

— Cu siguranţă se simte ca un străin în căsnicie, nevastă-sa l-a lăsat şi a plecat în Zagreb cu un rocker.

— Străin în căsnicie… De unde-o fi scos-o? O fi după *Strangers in the night* de Frank Sinatra?

— Pune-l în temă că, dacă ţine la viaţa lui, trebuie să lucreze pentru noi.

— *Do you want to work?*[31]

— *Whatever, I am ready, I need the money to get some haschisch and go home*[32], spuse bărbatul masându-şi coatele şi încreţind din nas.

Cum auzi „haşiş“, Ćoro luă foc şi, cu capul în mâini, îşi ridică ochii spre cer. Nu-i înghiţea pe drogaţi.

— La naiba! urlă el, luându-l pe străin la şuturi. De ce-mi faci tocmai mie una ca

asta? Zdreanţă de olandez, drogat nenorocit! Cară-te!

Komadina interveni:

— Lasă-l! O să ne fie de folos.

La capătul unei străzi care dădea în intrarea hotelului Argentina, am aşteptat cu toţii ca o femeie cu nasul mare să tragă obloanele la ferestrele chioşcului ei. Greierii ţârâiau şi întrebări ciudate mi-au trecut prin minte: oare ce sunete scot când şi-o trag?

Pitiţi într-un boschet, la distanţă unii de alţii, în caz că s-ar fi ivit miliţienii, eram gata de caft, cu ochii ţintă la Ditamai Nănăul care, după ce şi-a încuiat chioşcul, a urcat cu un bărbat într-o Skoda 1000 MB. Când maşina s-a îndepărtat, străinul s-a apropiat de chioşc, a spart uşa din spate şi a umflat tot ce-i cădea sub mână. Tremurând, ne-a adus o poală de lame de bărbierit, aparate de ras Bic, gume de mestecat, brelocuri – cu care chiar n-aveam ce face.

La colţul străzii, se decupa silueta unui BMW masiv. În secunda doi, fusese ocupat de acele articole inutile şi de nişte mici bandiţi sosiţi din Sarajevo.

Pe drumul spre Makarska, Komadina întrebă:

— Credeţi că miliţienii or să vină după noi în *tristać*?

— N-au decât! se grozăvi Crni.

— Deja s-au întors, zise Ćoro trăgând o duşcă din sticla de rachiu, pe care i-o pasă apoi lui Komadina.

În oglinda retrovizoare, arătă spre străinul care nu-şi găsea astâmpăr şi cădea peste Crni.

— Uşurel, drogatule! Unde vrei s-ajungi aşa? strigă Crni când olandezul se prăbuşi peste coapsele lui, ceea ce ne făcu să izbucnim în râs.

Komadina băgă o casetă în casetofon şi, de la prima strofă, un cor umplu maşina: „Măiculiţa mea, săraca de ea, ce mult o iubesc, lângă ea trăiesc…“

Cântam bătând ritmul în plafon şi trecând de la unul la altul sticla care se golea cu viteza fulgerului.

Rachiul i se urcă iute la cap lui Crni: nu ţinea la băutură. Îndopă de pumni plafonul maşinii, apoi se luă de străin. Komadina şi Ćoro pufniră în râs. Simţindu-se încurajat, Crni se descheie la şliţ, să se pişe pe olandez, care mă implora din ochi. Am profitat să-i despart, aşezându-mă între ei, şi i-am întins lui Komadina o casetă, iar el a încercat-o imediat. Crni şi-a băgat scula la loc şi m-a privit. Caseta a început să cânte. Nimeni din maşină nu ştia cuvintele.

— *I love you baby*, ta-ra-ra-ri-ra-ra… Ra-ra-ra-ra…

Ćoro simţi nevoia să bată în plafon, iar Crni se apucă din nou să-l înghiontească pe străin, trecând peste mine. Nu-mi plăcea asta.

— De ce dai în străinul nostru în căsnicie?

— Îl plângi?

— Ce legătură are asta cu mine? El nu-ţi face nimic, şi tu baţi la el ca la fasole.

— Şi ce, te doare-n cur?

— Curul meu pârâie sănătate, dar dacă pe tine te doare prin părţile-alea, du-te şi te caută!

Crni era genul care o ţinea langa, dar în general evita să se pună cu mine. Acum turbase de furie; reîncepu să lovească şi mai tare. Atmosfera se împuţea. Mi-era teribil de greu să-i despart.

— Ţii la el mai mult decât la mine, asta e?!

— Termină cu caftitul! Mă calci pe nervi!

— Eu te enervez?!

Ćoro se strofoca să cânte în engleză – râsul lumii! Astfel, cârâiala mea cu Crni a fost retrogradată în plan secund. Când BMW-ul a oprit într-o benzinărie, Komadina a coborât geamul şi l-a chemat pe angajatul de la pompă, în uniformă INA[33]:

— Ceva probleme?

— Nu, Doamne fereşte!

— În cazul ăsta, am venit să ţi le facem noi!

Şi l-a înşfăcat de gât pe angajat.

— Ia zi, lucrezi pentru miliţie, poponarule?

— Nu, jur că nu!

— Nu?

Komadina îi arse o palmă zdravănă.

— Nu! Jur pe capul copiilor…

— Începând de azi, lucrezi pentru mine! Scoţi toţi banii din casă şi-i pui în punga asta!

Întorcându-se pe călcâie, benzinarul dădu s-o zbughească, dar fu repede prins. Placându-l prin alunecare, Crni l-a pus la pământ şi, în timp ce-l lega fedeleş cu Ćoro, Komadina a golit casa. Angajatul continua să mormăie prin cârpa care-i folosise la şters ulei de pe motoare. În casă erau puţini bani – benzinarul doar ce intrase în tură –, ceea ce i-a adus câteva lovituri de picior suplimentare din partea fiecăruia dintre noi. Asta fiindcă, după spargerea chioşcului din Dubrovnik, majorarea noastră de capital era ridicolă.

Cu toptanul şi la preţ de nimic, le-am plasat unor vânzători ambulanţi toată prada de la chioşc. Cu încasările din lamele de ras şi din flecuşteţe, străinul a putut să-şi cumpere haşiş şi şi-a pregătit un joint de toată frumuseţea.

Am ajuns beţi rangă şi în patru labe pe plaja din Zaostrog. Aceasta ni s-a părut pustie până când am descoperit un grup care cânta la chitară şi se distra în capătul celălalt. Crni s-a dus primul la ei. El băuse cel mai puţin şi era cel mai predispus la intratul în belele. Komadina, Ćoro şi cu mine stăteam lungiţi pe nisip când el s-a întors cu un

băietan pe care îl împungea în spinare cu şurubelniţa.

— Domnul este din Travnik şi doreşte să vă cedeze camera pentru la noapte.

Ne-am apropiat de un grup de hipioţi din Travnik care, pe jumătate beţi, ne întindeau marijuana.

Cu greu mi-am crezut ochilor: Amra, din trenul Sarajevo-Kardeljevo, se afla în tovărăşia unor nemţi tineri. Nişte blonzi imberbi veniţi din Germania care nu păreau clienţi serioşi. M-am ridicat, cu umărul drept săltat, şi am străbătut plaja să ne vedem din nou.

Felul de a merge lăudat de tata nu trebuia însoţit obligatoriu de un clinchet metalic! Nu era decât o părticică a numărului executat după directivele lui. De ce ideea cu pricina mi-a venit chiar în clipa aceea, habar nu am. Fiecare nouă întâlnire cu Amra avea să suscite următoarele întrebări: De ce plângea tata când amintea de vitejiile femeilor? Din ce motiv scotea în evidenţă eroismul Ioanei d'Arc? De ce îl buşea plânsul de cum vorbea despre mama lui Momo Kapor? Umărul meu săltat a ajuns cel dintâi în apropierea Amrei.

— Ia zi, micuţule Kalem, ştii că există un mandat emis pe numele vostru?

— Glumeşti?

— Miliţienii nu ştiu cine eşti tu, dar mustăciosul susţine că pe ceilalţi doi i-a mai umflat şi înainte!

— De unde ştii?

— Ăsta-i secretul meu…

M-a luat de mână şi m-a dus spre mare.

— …Am uitat să-ţi spun în tren, dar ţi-am văzut poza pe plaja din Split…

— Din Makarska!

— Nu contează. Tu şi cu cei doi nemernici staţi lungiţi pe nisip. Şi tu, ca un gherţoi, ai un pachet de Kent în slip.

— Era pentru dimensiunea internaţională a fotografiei! Dar unde ai văzut tu poza asta?

— Taică-tău i s-a lăudat soră-mii. Zice că eşti un tip dat dracului. Te adoră!

— Mă confunzi cu altcineva.

— Nu te supăra! Ştii ce spune Momo Kapor în *Notele unei numite Ana*? „Spre deosebire de femeie, bărbatul este poligam!"

Mă sâcâia că nu ştiu ce e poligamia, dar imediat Amra m-a sfredelit cu privirea.

— Bărbatul umblă după schimbare! Are nevoie de mai multe femei!

A făcut stânga-mprejur şi a plecat spre mal. Şi-a scos puloverul, apoi, imediat, toate celelalte haine; şi a alergat în apă. Îi vedeam spinarea, coloana cu vertebre ieşite în relief care, susţinută de muşchi solizi până la gâtul de lebădă, îi împărţea spatele în două părţi egale. Un strămoş al ei fusese cu siguranţă călăreţ venit din deşert.

Oare toate fetele drăguţe vin din deşert? m-am întrebat.

Deşi tulburat de povestea cu tata, m-am repezit după ea, scoţându-mi pantalonii, cămaşa, puloverul şi încălţările. Singurul lucru care mă stânjenea în acel moment era impresia caraghioasă că jucam într-un film american în care vedeai doi tineri care se iubeau. Nu mai lipseau decât căzăturile de pe bicicletă, datul în căluşei, degustarea de îngheţată şi trezirea pe plajă spunând: *„I love you!“*, *„I love you too!“*.

Am intrat la rândul meu în apă şi alergam, conştient că se profila urmarea poveştii începute în curba de la Konjic, în care copilăria mea îşi luase zborul. Şi, într-adevăr…

— Uşcheală, gaborii! strigă deodată o voce, sfâşiind tăcerea de pe plajă.

Culcat pe burta fierbinte a Amrei, am deschis ochii.

Ţinându-ne de mână, am gonit amândoi spre BMW. Am deschis portbagajul, am aşteptat să urce Arma, apoi am sărit şi eu înăuntru şi am închis capota. Afară se auzeau strigăte, vânzoleală.

— Ia zi, micuţo… Se poate spune că eşti amanta mea?

— Depinde.

— De ce depinde?

— Dacă ai sau nu pe cineva.

— N-am pe nimeni.

— Atunci, cum vrei să-ţi fiu amantă, idiotule?

Am pufnit amândoi. Dintr-odată, s-a trântit o portieră şi, preţ de o clipă, nişte voci ne-au stricat plăcerea.

— Stai că trag! a strigat cineva.

N-ajungea să ne sperie şi nici să ne curme râsul; oricum nu ne-am fi putut abţine. Maşina a demarat în trombă; frâne bruşte, schimbări de viteză, acceleraţie cu talpa la podea, viraje atacate din scurt – totul ne făcea să râdem. Dar în curând scârţâitul cauciucurilor şi zgomotul frânelor încetară, lăsând loc tăcerii. Iar când Ćoro a deschis portbagajul, a descoperit un corp cu două capete care râdeau în hohote.

— Să nu ne distrăm prea mult cu maşina asta, decretă Komadina. Să nu ni se dea de urmă.

Scoaterea noastră din portbagaj a fost la fel de epică precum fuga de pe plajă. Un milimetru ne despărţea de o râpă. Odată coborât pe pământ, mi se părea că sunt pe un reşou, aşa de tare mă ardeau tălpile. Ne aflam pe marginea râpei, iar privitul în gol avea ceva deopotrivă înspăimântător şi atrăgător.

— Apropierea morţii, i-am şoptit Amrei la ureche, asta este?

— N-ai înţeles nimic. Trebuie să-ţi moară cineva apropiat ca să intri-n extaz!

— După ce mă-ntorc acasă, îl omor pe babacul!

Ea izbucni în râs.

— Din câte spune soră-mea, e dulce foc!

Numai zâmbet, Komadina împingea maşina furată în râpă, cu bucile strivite de capotă. În timp ce BMW-ul se prăbuşea în prăpastia de lângă Živogošće, o sticlă de şampanie trecea din mână-n mână. Maşina a luat foc înainte să atingă apa – o coloană de fum avea să se ridice multă vreme spre cer.

— Aş fi zis că panarama asta de cutie o să se scufunde mult mai repede în mare, zise Komadina.

— Totuşi, nu-i camion!

— Nu-mi mai vorbi de camioane, am terminat-o cu şoferia!

Nu ştiu de ce, dar Crni începu deodată să urle:

— Haide, Momo Kapor, scuipă tot! De ce mă freci întruna la icre?!

— Nu-i normal să loveşti pe cineva de plăcere.

— Nu-i normal… Asta e!

Şi îl gratifică pe străin cu o lovitură de pumn serioasă. Acesta căzu şi, fără să clipească, dădu să se ridice. Dar, lăsându-se cu toată greutatea pe talpă, Crni îl ţintui la pământ. Am sărit să-l ridic pe străin, l-am luat de braţ, dar Crni, din spate, m-a lovit în coaste. Eram departe să-mi închipui că s-ar lua de mine. În gaşcă, toată lumea mă ştia mai tare ca el. Probabil mă pizmuia din cauza Amrei – de când îl ştiam, repeta c-o să se însoare cu o brunetă cu ochii machiaţi în roz, ca Liz Taylor.

— Deci ai ales să ţi-o iei pe cocoaşă, am spus sumecându-mi mânecile şi scoţându-mi ceasul, pe care i l-am dat Amrei.

— Hai, se băgă ea între noi, opriţi-vă, amândoi!

— Nici nu mă gândesc, i-am întors-o hotărât.

Crni a făcut la fel, şi-a scos ceasul, apoi lanţul de aur şi brăţara. Ne măsuram unul pe altul fix în mijlocul drumului. Cine avea să lovească primul?

— Crni, nu-ţi face iluzii, te snopesc!

— Şi eu o să te căsăpesc, Momo Kapor. Totuşi, maică-ta o să te recunoască…

— Nu sunt Momo Kapor! Şi ştii bine cum mă cheamă!

— În feşe o să te recunoască maică-ta. Dar numai după ochi!

Mai mic de înălţime, se gândea că dacă o să-mi sară la picioare o să mă dărâme. Ratat! I-am tras o stângă, urmată de o dreaptă în ceafă. Crni a scos un strigăt de durere.

— Îţi place mai mult de olandez, ai? a strigat el ştergându-şi sângele de pe buze.

O clipită, şi iar s-a repezit la mine. M-am ferit, dar a izbutit să mă atingă la umăr cu şurubelniţa. Sângele a ţâşnit fără ca asta să mă sperie. Când s-a năpustit din nou asupra mea, l-am apucat de gât. S-a desprins şi, cu o mişcare laterală, ca un trădător, a încercat să-mi tragă o bucată care m-a atins, totuşi, la cot. Din cauza violenţei loviturii, şi-a pierdut echilibrul. Ca în seara tuturor marilor bătălii, s-a lăsat o tăcere solemnă.

Gâfâind, păstrându-mi poziţia ca un boxer în gardă, nu-l slăbeam din ochi pe Crni. Ćoro s-a apropiat, i-a ridicat un braţ şi i-a dat drumul; braţul a căzut, moale. Ćoro urla,

neînstare să spună dacă Crni mai trăia. Mi-am ridicat pumnul.

— Ia zi, mai vrei?

Toţi am crezut că micul Crni murise.

— A dat cu capul de pământ, băgă de seamă Komadina.

Ćoro zgâlţâi trupul inert, care îi alunecă dintre mâini. Izbucnea în lacrimi pentru lucruri de departe mai puţin grave.

— Niciodată n-o să mai pot să beau cu el o cafea la Căminul Invalizilor…, hohotea Ćoro.

Cum să cred că tovarăşul meu murise?! Tata plângea gândindu-se la rolul femeilor în istorie, iar eu pentru că eram un ucigaş! Dumnezeule din ceruri, ce baftă avea tata! Dacă Amra nu se-nşela în ce povestea, ducea o viaţă dublă; iată-i adevărul, îşi găsise echilibrul. Dar viaţa mea? Era terminată…

— Nu, Crni, nu face asta… Te implor, ca pe bunul Dumnezeu!

Cu ochii ridicaţi spre cer, am strigat pentru ca acolo sus cineva, nu ştiu cine, să mă audă şi să-i interzică lui Crni să moară! Brusc, o durere violentă m-a paralizat şi sânge cald mi-a ţâşnit din burtă.

Crni nu-i decât un lup… Şmecheria lupului de la Sejdić, mi-am zis gemând.

Crni se prefăcuse că moare, apoi, când fusese sigur că-i va reuşi lovitura, îşi înfipsese şurubelniţa în burta mea. Ca apoi să mă străpungă din nou, de mai multe ori. Ţipătul meu a ajuns, pesemne, până la mare şi până în portul Živogošće. Crni s-a ridicat în genunchi, apoi a ţâşnit să apuce o piatră, să mă termine. Amra a început să dea în el cu poşeta, apoi să urle, îngrozită, la vederea urmelor de sânge de pe drum. Nu mă durea pe nicăieri, sângele îmi curgea şiroaie din corp, se prelingea pe coapse. Îi simţeam căldura pe picioare. Ćoro şi Komadina l-au înşfăcat pe Crni de braţe. Am izbutit să mă întorc pe-o parte şi să-mi resping duşmanul dezlănţuit. În picioare, Crni a început să mă ia la şuturi.

— Ia de-aici, Momo Kapor, na! Nenorocită de curvă a olandezului!

S-a întors spre străin, cu şurubelniţa în pumn. A ridicat braţul, să-l lovească.

— E rândul tău acum. Te belesc! a strigat el.

De frica morţii, străinul în căsnicie a luat-o la goană ca un descreierat. Alerga fără să contenească să se uite în urmă. La curbă, s-a mai întors odată, crezând că scăpase de Crni. Dar acesta s-a oprit brusc, văzând farurile unei maşini. Un Fiat de miliţie a ieşit cu toată viteza din curbă şi l-a lovit pe străin. Un zgomot surd, o tumbă, o vânzoleală. Şi tăcerea îndelungă care s-a aşternut. Doar cântecul prevestitor de moarte al unei cucuvele a izbutit s-o tulbure. Deşi situaţia era critică, aceeaşi întrebare mi-a revenit în minte: „Ce sunete scot greierii când şi-o trag?“.

Avea să fie moartea mea urmarea logică a celor întâmplate? După plăcerea şi înălţimile la care mă urcase Amra, era oare ăsta sfârşitul?

Nimic nu e la fel de cald ca sângele, nimic nu e la fel de misterios ca acest lichid. Văzând că mă lasă puterile, Amra începu să plângă, de parcă ne-am fi despărţit definitiv. Lui Komadina i se făcu frică la vederea băltoacei de sânge în care mi se scăldau picioarele.

În lumina farurilor de la *tristać*, miliţienii se agitau: la vreo cincizeci de metri de noi, umbre înnebunite erau într-un du-te-vino între maşină şi trupul neînsufleţit al străinului. Siluetele s-au încrucişat mai întâi deasupra cadavrului, apoi au încremenit nu departe de rucsacul pe care şocul îl azvârlise într-o parte.

— Sun la post?

— Să suni la post? Dar ce, eşti tâmpit? Vrei să înfundăm puşcăria la Zenica pentru un hipiot?

— Nu…

— Atunci, ajută-mă. Să-l dăm de aici!

Au luat trupul şi l-au aruncat într-o dolină luminată de un felinar, la ieşirea din Živogošće. Unul dintre miliţieni s-a întors la portbagaj să ia un bidon şi un furtun; şi a început să tragă benzină din rezervorul maşinii în bidon. S-a întors fuga. Au stropit străinul cu benzină şi i-au dat foc. În pofida flăcărilor, miliţienii s-au enervat că nu-l vedeau arzând destul de repede.

— Nenorocit de olandez, habar n-are de nimic!

— Ăia au oasele pline de umezeală, cu nenorocitul lor de ocean!

— Ar trebui un arzător, sugeră celălalt miliţian.

Maşina a pornit din nou, a parcurs vreo sută de metri în marşarier, apoi, cu scârţâit de cauciucuri, a plecat cu toată viteza spre oraş. Umbrele au dispărut odată cu farurile, doar un câine schelălăia în depărtare; lumina de la intrarea în Živogošće clipocea, urmare a căderilor de tensiune a curentului electric.

Reîntorşi, miliţienii au reaprins imediat focul cu arzătorul şi, cât ai clipi, corpul străinului s-a preschimbat în scrum.

Valuri de sânge îmi părăseau trupul, puţin câte puţin imaginea din faţa ochilor mei slăbea. I-am văzut pe miliţieni punând cenuşa olandezului într-o cutie de conserve aurie, în timp ce Komadina şi Amra mă târau înainte. Clarul de lună lumina dâra de sânge de pe drum, dinapoia picioarelor mele. Când lumina a dispărut cu totul, Komadina şi-a sfâşiat cămaşa, mi-a luat mâna şi a apăsat-o cu fermitate pe burta mea, la locul hemoragiei. O maşină a frânat, scârţâit de cauciucuri.

— Apasă aici, pricepi? insista Komadina, înnodându-şi cămaşa în jurul burţii mele.

— Ce s-a întâmplat? întrebă un miliţian coborât din maşină.

— Repede! îi imploră Amra. O să piardă tot sângele dacă nu e dus la Urgenţe. Ne moare în braţe…

— Ce s-a întâmplat? repetă miliţianul.

— L-a atacat un drogat. A intrat în cortul lui şi l-a înjunghiat!

— Cu ce l-a înjunghiat căcănarul ăla de drogat? întrebă miliţianul privindu-şi colegul.

— Cu o şurubelniţă.

— O… şurubelniţă? Dar e un pervers! Îţi spuneam eu că nu-i de glumă cu drogaţii ăştia!

Film rupt. Se pare că tubul catodic al televizorului tocmai pocnise.

M-am trezit gol ca un vierme, întins pe masa de operaţie de la spital, cu un cearşaf alb tras până la bărbie. Ceva îmi deschidea ochii. Degetele Amrei, mi se părea. O infirmieră s-a aplecat deasupra mea, mi-a întins braţul, a aranjat furtunaşul de plastic care îmi lega perfuzia de venă.

— Ai mai mult noroc decât minte! Încă puţin şi spărgea fierea-n tine!

— Drogat nenorocit! înjură unul dintre miliţieni.

Acesta o privi pe infirmieră cât refăcea pansamentul, aşteptă ca ea să plece după comprese, aruncă o privire în jur. Cei doi oameni ai legii şuşoteau între ei. Cel mai înalt scoase cutia de conserve. Aveau de gând să împrăştie cenuşa pe fereastră, peste lavanda din curtea spitalului. Deşi era încă dimineaţă, mistralul începuse să sufle în Makarska. Miliţianul deschise fereastra şi se apucă de golit cutia. Urmări cenuşa din ochi, vântul o purta pe deasupra lavandei înflorite, spre mare. Dar o pală bruscă readuse cenuşa în cameră. Vântul mânji cu cenuşă mai întâi faţa miliţianului, apoi învârteji un nor spre Amra şi Komadina. Ei n-au înţeles că străinul, de-acum în forma lui eternă, li se întorcea dinainte. Scena se preschimbă într-o comedie isterică. Durerea din burtă mă împiedica să râd, dar tot m-am hlizit văzându-l pe miliţian încăpăţânându-se, luptând împotriva vântului care învolbura cenuşa în încăpere, gesticulând apoi ca s-o facă să intre la loc în cutie. Cei doi habar n-aveau că Amra, Komadina şi cu mine fuseserăm martorii nelegiuirii lor. Infirmiera, care nici ea n-avea habar de nimic, se întoarse să-mi schimbe pansamentul.

— Fără hemoragie pe tura mea, ne-am înţeles? mi-a spus ea văzându-mă că râd.

— N-ai grijă, îţi aştept colega. Se pare că-i mai pricepută decât tine!

— Vezi să nu te goleşti de tot, băiete!

Celălalt miliţian mă cerceta din ochi, părând convins că povestea străinului în căsnicie – de-acum cenuşă – nu risca să răsufle într-o bună zi. Adevărul acesta pecetluia între noi un meci nul. N-aş fi ştiut să spun dacă tăinuirea unei crime însemna să minţi. După regulile cercetaşilor-ştafetă, era o certitudine: păstrarea tăcerii despre o infracţiune nu însemna minciună. Dar în viaţă? Ce puteam mărturisi din toată această poveste, odată întors acasă? Ţinerea sub tăcere a marilor adevăruri constituie oare o mare minciună? Un lucru era sigur: miliţienii sosieră la marele ţanc, altminteri la ora asta m-aş fi aflat în tovărăşia străinului, la vânătoare de căpriori în goblenurile Wiehler. Viaţa şi moartea se împletiseră deasupra noastră cu cenuşa unui turist olandez; iar din

clipa în care vântul a contenit, aventurii lui Momo Kapor i-a fost pus un punct final.

— Cum o să mă întorc acasă? am întrebat.

— Cine vorbeşte de întors la tine acasă? O să vii la mine acasă!

— Mă vezi apărând aşa în faţa maică-mii?

— Despre taică-tău pot să vorbesc cu soră-mea, să-ţi aranjez întrevederea.

— În veci să nu mai aud nimic de el!

Amra luă frâiele tărăşeniei; vărul ei Fahro sosi cu al său Ford Taunus care strălucea cu o mie de luminiţe – atâta că deodorantul amestecat cu miros de plastic şi de tablă proastă, adăugat la damful mochetei ude de pe jos, provoca înţepături la ochi, mai rău ca toaletele din tren! Aşa că m-am întors la Sarajevo cu ochii pe jumătate închişi.

De la prima mea vizită la mătuşa din Zenica până în clipa aceea, revenirea la Sarajevo mă neliniştise întotdeauna. Habar n-aveam de orarele trenurilor, dar toate aveau ceva în comun: întoarcerea se petrecea mereu la apusul sau la răsăritul soarelui. Lumina gălbuie de dinapoia ferestrelor noilor clădiri şi cea cernută de abajururi mă umpleau de nelinişte.

În blocul nostru, am văzut că lumina de la bucătăria noastră era aprinsă. Îmi închipuiam neliniştea lui Braco şi a Azrei, iar asta mă chinuia. De altfel, doar gândul la Braco îmi creştea dintr-odată temperatura. Dar uşurarea a pus stăpânire pe mine când am pus piciorul în curtea unei case fără etaj, de pe strada Goruša, la numărul 53. Mi s-a părut mult mai plăcută decât cea în care ştiam că m-ar aştepta viitoarea întâlnire cu tata.

Tot uitându-mă ţintă la lumina gălbuie din tavan, a venit somnul. Spre miezul nopţii, m-a trezit cineva care tuşea în camera vecină, apoi s-au auzit hohotele de râs ale unei femei. Nu mi-a fost uşor să mă desprind din braţele Amrei, iar să ajung la baie mi-a fost şi mai greu, fiindcă durerile sfâşietoare din burtă îmi încetineau paşii. Am aprins lumina şi, exact când voiam să înghit o pastilă, dădu buzna cineva. În oglindă, l-am zărit pe… tata, Braco Kalem! În carne şi oase!

— Tu, aici! se miră el.

— Eu.

— De unde-ai apărut?

— Dar tu?

— Eu te credeam la Jablanica, la lac…

— Tu n-aveai o „treabă importantă“ la Belgrad?

— Ieri-seară m-am întors.

În combinezon de mătase, micuţă, cu ochi curioşi şi piept opulent, sora Amrei debarcă în baie.

— Ăsta să fie micuţul Kalem? Oau, Amra n-a minţit! Un adevărat păpuşel!

— Pentru cele ca tine, nu-s păpuşel!

— Şi ce sunt eu, mă rog? Hai, zi!

— O curvă!

Mâna mi-a plecat şi am înşfăcat-o de păr pe amanta tatălui meu. Ea a urlat, iar tata mi s-a proţăpit în faţă.

— Las-o!

— Tu!

— Eu, ce?

— Plângi ca o muiere când vine vorba de Ioana d'Arc. De fapt, pentru ce faci aici te smiorcăi?

— Eu, să plâng ca o muiere?

— Da, tu!

— Măsoară-ţi cuvintele!

— Lasă-mă-n pace!

— Aleksa, ar trebui să-ţi fie ruşine!

— Ba ţie, mai ales ţie ar trebui să-ţi fie ruşine. Ipocritule!

— Sunt tatăl tău!

— Aşa cum eşti, mai bine n-ai fi fost!

Nu mi-a venit greu să forţez trecerea, un brânci, şi l-am lipit de perete. Cu braţele întinse înainte, m-am apropiat de amanta lui. Braco n-a izbutit să mă reţină. Ea s-a prăbuşit, iar tata s-a repezit din nou la mine. L-am împins violent, iar el şi-a pierdut echilibrul, s-a ciocnit de chiuvetă, s-a sprijinit de rafurile de sub oglindă şi, în cădere, a stârnit o explozie de obiecte din baie.

— Abia acum mă aud mergând! i-am trântit-o eu urmărind-o pe sora Amrei.

Pe plăcile sparte de gresie din baie, câte o nouă picătură de sânge îmi însemna fiecare pas. Rana de pe burtă tocmai mi se redeschisese.

Mai târziu în decursul acelei zile, ne-am reîntâlnit, tata şi cu mine, la spitalul din Koševo. Tot ce s-a petrecut acolo s-a preschimbat în minciună.

Te maturizezi când îţi asumi următorul adevăr: o minciună se poate dovedi mai bună decât adevărul însuşi. Dar această conştientizare nu e suficientă ca să atingi vârsta adultă: maturitatea nu vine, desigur, odată cu achiziţionarea de pantofi cu blacheuri metalice şi cu plăcerea încercată atunci când te auzi mergând.

N-am suflat o vorbuliţă când tata minţea – devenindu-i dintr-odată complice. Fiindcă dacă Azra ar fi aflat totul din gura mea, dacă ar fi ştiut din ce sumă de minciuni era alcătuit adevărul gol-goluţ, familia noastră s-ar fi făcut ţăndări – şi, în acest caz, fără putinţă de tăgadă, şi eu odată cu ea.

Azra şi-a asumat externarea noastră din spital – întrucât era duminică şi nu se afla nimeni autorizat să semneze foaia de externare. În taxiul care ne ducea acasă, deja îl şfichiuia pe Braco:

— Dar, în fine, de ce-ai condus aşa de repede? Îţi cerusem să ne aduci fiul acasă respectând toate regulile, ca la carte! Şi tu…

— N-am depăşit şaizeci la oră, pe cuvânt!

— Evident că da! Ştii câte accidente au loc pe şoseaua spre Jablanica?

— Bun, cauciucurile erau uzate, admit. Dar altceva nu mi se poate reproşa. Întreabă-l pe Aleksa…

Braco m-a privit şi, Dumnezeu ştie cum, am pornit la sfert de cheie:

— Cel mai rău a fost la prima aversă! Nisip, ulei de la camioane pe şosea, şi derapezi cât ai zice peşte…

În timp ce vorbeam, îl ţintuiam cu privirea pe Braco, în oglinda retrovizoare.

— …Uite! Cucuiele astea din faţă şi din spate sunt de la frâne! am spus eu apropo de vânătăile pe care i le făcusem încercând să-i lovesc amanta.

O clipă pe calea maturităţii.

Dacă toate astea ar fi precedat evenimentele de pe drumul spre Makarska, ca un iubitor de adevăr, aş fi dezvăluit ce se întâmplase în realitate. De-acum înainte, era o certitudine: două minciuni dăduseră naştere unui adevăr – maturitatea mea. Lacrimile vărsate de tata pentru faptele de vitejie ale femeilor erau o minciună mai sfruntată decât cea pe care o spunea acum. Adevărul face întotdeauna casă bună cu o minciună. Noroc că Azra se uita la mine, altfel aş fi izbucnit în râs. Tot debitând vrăjeala asta, m-am simţit uşurat într-un mare fel că nu trebuia să povestesc evenimentele tumultuoase din ultimele zece zile. Niciodată n-o să încetez să fiu un cercetaş-ştafetă care ştie când să-şi ţină gura!

Tata era la curent cu cele două mari secrete ale vieţii mele. Primul se referea la moartea străinului în căsnicie, cel de-al doilea la experienţa unui tânăr care avusese o amantă chiar înainte de a-şi găsi prietenă. Am păstrat tăcerea.

În acelaşi an, Braco a luat din banii din al treisprezecelea salariu şi i-a dat Azrei, să-mi cumpere pantofi.

— A spus că trebuie să-ţi cumpăr pantofi, m-a anunţat mama. Şi că atunci când eşti mare trebuie să porţi încălţăminte demnă de acest nume!

— Putem să cumpărăm Madras? Sunt la modă.

— Cum vrei.

Timpul s-a scurs, iar conversaţiile părinţilor mei au rămas neschimbate. Pe drumul spre Zaton, locul de vilegiatură al înaltei societăţi din Sarajevo, citeam *Filosofia artei* de Hippolyte Taine, sigur că voi pica examenul de admitere. Ideea să fac arhitectură nu venea de la mine şi nu mă legănam în iluzii. Stătea scris într-un loc: „Raport mutual şi dependenţă a părţilor“.

Deştept, băiatul! mi-a trecut prin minte. S-ar spune că e o lege a naturii.

Vocea maică-mii m-a extras din filosofia asta. Îi arăta tatei o insuliţă aflată nu departe de Ston.

— Când o să ai şi tu ceva de genul?

— Niciodată. Deja nu mai reuşesc să plătesc întreţinerea pentru un apartament cu două camere şi o boxă, o să vinzi casa alor tăi ca să-i plăteşti băiatului studiile, şi mă mai întrebi când o să am o insulă! Dumnezeu să te apere, gâsco!

— Deh, ce ştiu eu? Asta e insula lui Momo Kapor.

— Era, Azra. Era. E istorie antică. Momo Kapor a divorţat, aşa că e insula fostei lui soţii.

— De unde ştii că Momo a divorţat?

— Ei, haide, tu mi-ai spus!

— A, da?

Braco a oprit Volkswagenul 1300 C. Azra s-a apucat să culeagă lavandă de pe marginea drumului; am ocolit împreună cu tata o stâncă dincolo de care se zărea marea. Conversaţia dintre noi s-a înfiripat, totuşi, în pofida a orice.

— Trecutul e trecut, declară Braco în timp ce contemplam largul mării, uşurându-ne.

— Fără ranchiună!

— Am aflat totul, să ştii.

— Chiar… totul?

— Povestea cu străinul. Dar şi pe-a ta; ai fost cât pe ce să rămâi prins în ea.

— Nu se poate!

— Orice se poate. Amra lucrează pentru Udba[34], în serviciul pentru străini.

— Şi cu străinul care-a fost treaba?

— A ucis doi dealeri la Utrecht, apoi a şters-o. După asta, poliţia olandeză l-a dat dispărut.

— Cică avea o soţie…

— Soţie?! Prostii…

Timpul, ca un funcţionar conştiincios care pune facturile una peste alta în dosare, îngrămădeşte urmele-n uitare. La sfârşitul liceului, evenimentele prin care am trecut au clasat în acele dosare invizibile imagini bogate în minciuni şi-n adevăruri. Degeaba am ţinut pentru mine povestea crudei mele hoinăreli, viaţa m-a învăţat să pun adevărul în locul ei. În faţa lui, nu trebuie să faci pe tâmpitul. Altfel, cum aş fi descoperit adevărul despre tatăl meu, Braco Kalem? Oare aş fi putut răspunde, într-o zi, la întrebarea: De ce plângea tata gândindu-se la rolul femeilor în istorie?

— Super, pantofii ăştia!

— Chiar sunt mulţumit!

— Vrei să-mi faci un serviciu?

— Care?

— Dacă o să mor pe neaşteptate, o să trebuiască să fii primul care ajunge la mine; am nevoie să-mi iei agenda telefonică şi s-o faci să dispară.

— De acord, i-am răspuns fără să stau pe gânduri.

Îmi devenea limpede un lucru: în felul ăsta aş ascunde adevărul, că tata era un străin în căsnicie. Ceea ce mi-a şters zâmbetul. Chiar sub ochi, pe chip mi-au apărut primele riduri.

1. Scriitor şi pictor sârb (1937-2010).
2. Parc naţional din Bosnia. Există şi un râu şi un sat cu acelaşi nume.
3. Comandant de partizani (1905-1943).
4. Om politic din Bosnia-Herţegovina (1914-2004).
5. Cartier central din Sarajevo.
6. Oraş-port din Croaţia. În prezent Ploče, în italiană *Porto Tolero*. Vechiul nume provine de la politicianul iugoslav Edvard Kardelj (1910-1979).
7. Abreviere de la Jugoslovenska železnica, numele companiei iugoslave de căi ferate (n.tr.fr.).
8. Fabrică din oraşul Derventa, Bosnia-Herţegovina.
9. Model al mărcii Volkswagen.
10. Platou muntos din Bosnia-Herţegovina; a găzduit o parte din probele Olimpiadei de iarnă din 1984.
11. Club de fotbal din Serbia.
12. Club de fotbal din Liga I din Franţa.
13. „E peste normă, domnule Residbegovik!“ (în germ., în orig.)
14. Cântăreţ american de culoare (1933-2006).
15. Eroare a personajului: de fapt, Charles „Sonny“ Liston (1932-1970), boxer american de culoare, fost campion mondial la categoria grea.
16. Legendar boxer american de culoare (n. 1942). Se numea Cassius Clay; şi-a luat numele Muhammad Ali în 1964, când s-a convertit la Islam. Meciul la care se face referire a avut loc în 1965.
17. Campion croat de box la categoria semigrea. Medalie de aur la Jocurile Olimpice din 1972.
18. Sat din Bosnia-Herţegovina, la graniţa cu Croaţia.
19. Abreviere pentru *pravila službe* (literal, „reguli de serviciu“): numele unui livret distribuit ofiţerilor armatei de pe vremea fostei Iugoslavii (n.tr.fr.).
20. „Vorbeşti engleză?“

21. „Da, vorbesc puţin, dar bun.“
22. „M-a părăsit nevasta…“
23. „Tu căsătorit?“
24. „Da!“
25. „O, da, tu străin!“
26. „Da, sunt străin şi sunt căsătorit, dar soţia mea a plecat cu Galeb!“
27. „Vedetă rock din Zagreb! Şi mi-a luat toţi banii!“
28. „Bani?“
29. „Da, toţi banii mei s-au dus!“
30. „Deci tu străin în căsnicie?!“
31. „Vrei să lucrezi?“
32. „Orice, sunt pregătit, am nevoie de bani să-mi iau nişte haşiş şi să mă duc acasă.“
33. Abreviere de la Industrija Nafte: industria petrolului. Companie ex-iugoslavă, astăzi croată (n.tr.fr.).
34. Abreviere pentru Uprava državne bezbednosti, Direcţia Securităţii Naţionale (n.tr.fr.).